א שאלה לצבור שקראו בס"ת בשבת בסדר השייך לאותו שבת ובתוך הקריאה מצאו שחסר יריעה שלימה והורו קצת המורים להוציא ס"ת אחרת ולהתחיל במקום שנמצא ולא מתחלת הסדר אם הורו כדין או לא:

תשובה לכאורה נראה שהורו כדין דמאי דאמרינן פ' הניזקין ס"ת שחסר יריעה אחת אין קורין בה היינו לכתחלה אבל בדיעבד עלתה הקריאה וראי' לדבר מהא דאמרינן ביומא פ' בא לו כ"ג ובסוטה פ' אלו נאמרין כ"ג קורא אחרי מות ואך בעשור וגולל ס"ת ומניח בחיקו ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפקודים קורא ע"פ כו' וגרסינן עלה בגמרא ואומר יותר ממה שקראתי כו' וכ"כ למה שלא להוציא לעז על ס"ת ופירש"י ז"ל כשרואין אותו קורא פרשה שלישית ע"פ והיו סבורים שס"ת חסר אותו פרשה ע"כ עוד גרסינן התם קורא ע"פ אמאי וניתי ס"ת אחריתא ונקרי רב הונא ב"י אמר משום פגמו של ראשון ופירש"י שלא יאמרו חסר הוא ע"כ והשתא יש לדקדק דהיכי ס"ד לומר שס"ת חסר הוא א"כ איך יצא מה שקרא בתחלה כיון שס"ת חסר הוא ואפי' אם כדחה הסיפא די"ל דחיישינן מפני היוצאין שלא ישמעו קריאת פ' הב' דהא משמע התם בגמרא דרשאי לצאת מן הקריאה לראות פר ושעיר הנשרפין דאמרינן שהרואה כ"ג כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין לא שאינו רשאי כו' ופריך בגמרא פשיטא מ"ד כדר"ל דאמר אין מעבירין על המצות כו' ופירש"י ז"ל מ"ד האי נמי אעבורי מצוה הוא שמניח זו והולך לראות זו כו' קמ"ל דלאו מעבר הוא כו' אלמא ס"ד להניח זו וללכת לראות אחרת א"כ חיישינן ליוצאין שמא יראה שיביאו ס"ת לקרות ויסבור שנמצא טעות בראשון ויחזור כ"ג ויקרא פרשה הראשונה לכן הביאו הספר תורה אחרת לא לקרות פרשה הב' לחוד וכן כתב רש"י פ' אלו נאמרין דמאי דאמר משום פגמו של ראשון פי' שיאמרו שמצא בו פסול ע"כ אלמא שאין פירושו שיאמר שפרשה הב' חסר בו אלא שנמצא פסול במה שקרא וא"כ איכא ספקא כמ"ש מ"מ קשיא דקאמר שלא יוציא לעז על ס"ת לומר שאותו פ' חסר וא"כ מנ"מ אם ישמע כה"ג קורא פ' הב' ע"כ לאו חסר הוא וכמ"ש ואם יצא איך יוציא לעז הרי לא משמע שקורא כה"ג בע"פ · ואי לאו פירש"י הי' אפשר לפרש ר"ל זו שיאמרו שס"ת חסר הוא שנדלגו בו קצת אותיות או תיבות דכה"ג כשירה הקריאה בדיעבד והטעות אלא בסוף הקריאה ולכן קורא ע"פ מכאן ואילך דלכתחלה אין קורין אפילו בדלוג אות אבל מה שקרא קרא כך יוציא לעז אבל רש"י פירש דיאמרו דהפרשה חסירה בו ליכא למימר הכי בפ' שלימה פשיטא דלכ"ע הוי כחסרון יריעה וכמ"ש לקמן ג"כ א"כ לכאורה יש ראי' מזה · אבל כד מעיינת בי' הכא ע"כ צ"ל דהתם שאני דהא ברישא ע"כ אין הכוונה שיוציאו לעז דכשנמצאת הפ' הב' חסירה אחר הקריאה שהרי הכה"ג לא הגיע לפ' הב' דאין גוללין ס"ת בצבור כו' כדאיתא התם דפריך ולגלול ונקרי ומשני דאין גוללין א"כ איך נודע לו א"כ שהוא חסירה פ' זו אלא ע"כ יאמרו דהכה"ג יודע כבר שהוא חסירה הפ' הב' וא"כ איך קרא לכתחלה ואפשר שיאמרו דבא אחד בסוף הקריאה והגיד לכ"ג דחסר הוא אבל זה דוחק גדול דא"ך אפשר שיאמרו כן ואיך חזן הכנסת והסגן כלם לא ידעו שס"ת חסר הוא ונתנו לו ס"ת פסול' ע"כ דקריאת כ"ג שאני דכיון דאינו קורא אלא משום דכתיב זה הסדר אפי' דבור מעכב כדאיתא פ"ק דיומא וכמ"ש רש"י א"כ מאן לימא לן דצריך ס"ת כשירה דאע"ג דדברים שבכתב א"א רשאי לאומרן בע"פ זה לא מקרי בע"פ דע"כ לא אמרינן פ' הניזקין דספרא דאפטרתא אסור למקרי בי' אי לאו משום עת לעשות לה' אלא משום דלא ניתן לכתוב פחות מספר שלם א' לעצמו כמ"ש רש"י · אבל ס"ת זו שניתן לכתוב דלא גרע מחומש א' שלם דניתן לכתוב לכ"ע כדאיתא התם פשיטא דלא מקרי בע"פ אע"ג דאמרינן התם דס"ת חסר גרע מחומש א' היינו משום דמחסר במלתי' ופירש"י שקורין לו ס"ת וחסר הוא והיינו בצבור דתקנת חכמים היתה לקרות בס"ת וזה לא מקרי ס"ת ולכן ג"כ קא מצריך לי' בחומש כיון דנכתב כהלכתו' ס"ת הוי כס"ת ולא מחסר במלתי' דקורין לו חומש ומ"מ יש בו קדושת ס"ת אבל כ"ג מאן לימא לן דצריך ס"ת אלא משום בע"פ וכיון דניתן לכתוב לא הוי בע"פ וכיון דהחומש שקרא בו הי' שלם א"כ זה החומש ניתן לכתוב דלא גרע מחמת שהוא עם חומש חסר ולא הוי בע"פ וכ"ש דמותר כ"ג לקרות בחומש שלם דליכא איסורא אפי' בצבור אלא משום כבוד צבור ובכ"ג לא שייך זה שקורא לעצמו לא להוציא הצבור אבל בצבור שתקנו לקרות בס"ת אסור לקרות בס"ת חסר שזה לא מקרי ס"ת גם איכא למימר דלא מקרי בע"פ שיאמרו דספי החסירה הי' דעתו להשלימה דאפילו למ"ד אין כותבין מגילה לתנוק להתלמד אם דעתו להשלים מותר וא"כ ניתן לכתוב וכמ"ש ותדע דכ"ג שאני דהא קורא ע"פ ובעשור שבחומש הפקודים ובצבור אסור כה"ג לע"ד בלי ספק כגון ר"ח טבת שחל להיות בשבת וליכא אלא אחד שיכול לקרות דקי"ל דקורא ויושב וחוזר וקורא וא"כ כה"ג אין להוציא ג' תורות דחד גברא בתרי ספרא איכא פגמא כדאיתא בשמעתין ביומא ובסוטה ופשיטא דאין יכול לקרות בע"פ וכן מה דתניא אין מדלגין בתורה מענין לענין בכדי שיפסיק התורגמן ואמרו נמי אין גוללין ס"ת בצבור ע"כ איירי שהוצרכו לקרות בענין אחר וליכא אלא ס"ת אחת אסרו לגלול ודאי שאין רשאי לקרות ע"פ מה שצריכין לקרות א"כ ע"כ כ"ג שאני ועוד נראה דע"כ אין זו קושיא דיש לדקדק מאי פריך בשמעתין ומי חיישינן לפגמא והא"ר יצחק נפחא ר"ח טבת שחל להיות בשבת מוציאין ג' תורות כו' ומאי קושיא והא התם כיון שמוכן אין ג' תורות כאו' ע"כ ידעו העולם דליכא פגמא באי' מהן דא"כ איך יקראו בו לכתחלה ולא דמי לכ"ג דלא נתנו לו אלא ס"ת א' וקרא בו ואם יביאו עוד ס"ת יאמרו שמצא טעות בראשונה ועלתה לו בדיעבד דאין לפרש שיאמרו שהוציאו ג' מספק שאם ימצאו טעות בראשונה וקראו בשני' דא"כ בתרי נמי וא' דחיישינן שמא ימצאו גם בזו א"כ אין לדבר סוף ואם באנו לומר שיאמרו שהניח באו לחוצי היום ומחוצה היום הני לא ידעו ויאמרו שהוציא מספק דז"א שהרי רואין דקורין פ' אחרת גם בשלישית וליוצאים ליכא למיחש שיסברו שהוציאו שאם ימצאו טעות יקראו אותה פרשה בשלישית דאין זה פגם כיון דעתה אין שחסרון ידוע ובחזקת ס"ת כשרה הוא אלא אם ימצאו בו טעות יקראו באחרת ואם ימצאו באמת הרי באמת פגומה הוא דע"כ לא אמרינן בגמרא אלא שיאמרו שבאמת מצאו בו טעות ולכן הביאו ס"ת אחרת אבל הכא שיאמרו שהוציאו ג' שאם ימצאו טעות אזי יקראו אין זה פגם לס"ת שהרי מחזיקין אותו בשלימה שהרי קורין בה ואם המצא ימצא בה פגומה הוא באמת אלא ע"כ שאא"כ כשיראו שקורין בשלישית ואמרו שהראשונה נמצא בו פגם והרי רואין שפי' אחרת קורין אלא ע"כ צ"ל דעמי הארץ שאין יודעין יוציאו לעז ויאמרו פגומה ואין יודעין שאסור לקרות בס"ת פגומה וכן צ"ל ע"כ במאי דחיישינן שיאמרו פגומה הוא ולמה יתלו בפגם אלא ע"כ לסכי יתלו מפני שיאמרו אי איתא דלאו פגומה הוא הי' לו לקרות גם פ' זו בראשונה ולא ידעו דאין גוללין ס"ת בצבור א"כ לא ידעו ודי בזה · וא"כ מזה אין ראי' והכי מוכח מדברי הני פוסקים ז"ל דלא לומר דטעות בס"ת פוסל אפי' בדיעבד כמ"ש לקמן והרי מוכח בשמעתין דבדיעבד כשר אלא ע"כ כמ"ש · והשתא יראה להוכיח אפכא שהרי כתב הב"י בטור או"ח ס' קמ"ג ובטור יו"ד ס' רע"ט בשם רוב גדולי הפוסקים ובתוכם הרמב"ם ז"ל בחבורו דאפילו טעות אות א' פסולה הקריאה אפי' בדיעבד וצריך לחזור לראש הסדר כדכתב הטור ז"ל בהדיא שם וא"כ ע"כ אין קורין בו לא הוי לכתחלה דוקא אלא אפי' דיעבד ואי דנקט לכתחלה לאו קושיא הוא דממילא משמע כיון דלאו ס"ת הוא הו"ל כקורא בלא ס"ת כלל דלא הוי קריאה כלל ואפילו הפוסקים שחלקו על הרא"ש והרשב"א ושאר הפוסקים כגון הרמב"ם בתשובה וכגון התוס' ז"ל שהביא הב"י ביו"ד הנ"ל בשם הר"ם בן הרשב"ץ ז"ל לא נחלקו אלא בטעות שנמצא בו כגון חסרון אות או תיבה וכמ"ש גם המרדכי ז"ל פ"ק דמגילה להביא ראיה ממגילה דאם השמיט הסופר אותיות כשרה אבל יריעה שלימה ופ' שלימה לא חלקו תדע שהרי כתבו התוס' והרמב"ם בתשובה שאפילו לכתחלה קורין בו והרי תלמוד ערוך בהניזקין דס"ת שחסר יריעה א' אין קורין בו אלא ע"כ טעות שאני א"כ מנ"ל להרבות מחלוקת כיון דרוב הפוסקים מפרשים דאין קורין פירושו אפי' דיעבד ושאר הפוסקים לא נחלקו אלא בטעות אות או תיבה וכמ"ש הרמב"ן ז"ל והביא ראיה מתפילין וכן הר"ן ז"ל דוק ותשכח דכל מחלוקת אהאי קאי ועוד ממקומו הוא מוכרע דהרי כתב הב"י ז"ל בשם הרב הגדול מהרי"י בי רב ז"ל אשר ממנו יצא עבדינו לסוליא אחרת ולקרות ממקום שנמצא הטעות וללאת בדיעבד במה שקראו וטעמו הוא כיון דהרמב"ם בספרו ובתשובתו סותרים דבריהם זא"ז אין לומר שחזר בו אלא בספרו קאי לענין קיום מצות עשה · לכתוב כל אחד ס"ת לעצמו ולא ענין קריאה בצבור דבקריאה אין טעות מעכב וכיון שכן יש לסמוך עליו בדיעבד עכ"ד בקצרה א"כ עיקר טעמו הוא דכיון דנחלק הרמב"ם עם הפוסקים יש לסמוך עליו בדיעבד א"כ מוכח דהרמב"ם מכשיר אפי' לכתחלה דאי ס"ד דלא מכשיר הרמב"ם כ"א בדיעבד והוא פוסק הלכה כהרמב"ם נגד כל הפוסקים א"כ למה הזכיר דיעבד כלל כיון דעיקר כוונתו אינו אלא שלא יהיו דברי הרמב"ם סותרים זא"ז הו"ל לתרץ דבריו בקצרה דהחבור קאי לענין מצות עשה ובתשובה קאי לענין קריאה בצבור אלא ש"מ דסבירא ליה דבתשובה קאי אפילו לכתחלה והרב לא הכריע או הלכה כהרמב"ם או כשאר פוסקים ולכן אמר דלכתחלה אין עושין מעשה נגד דעתם ובדיעבד כדאי הוא לסמוך עליו וכן משמע לשונו למעיין וא"כ ביריעה שלא נחלקו כלל אין להתיר אפילו בדיעבד נגד דעתם ולכן לא הביא הב"י מחלוקת זו בס' שלפני זה שכתב בה דין חסרון יריעה ולא הזכיר שום דבר מזה מה שנלע"ד ברור כתבתי וצריך לקרות מראש הסדר ולחזור ולברך בלי ספק ועי"ז חתמתי שמי יהושע:

ב שאלה קהל א' יצ"ו נדב לבם אותם לקרבה אל המלאכה מלאכת הקודש לבנות בית הכנסת לה' וטרם החלו לעשות ולבנות קנו קרקע ליקח ממנה עפר וטיט ללבון לבנים ושכרו גוי אחד שילבין להם לבנים די צרכם ונותנים לו סך קצוב מכל אלף ואלף לבנים אי שרי להניח הגוי לעשות לבנים בשבת או לא:

תשובה חזרתי ע"כ צדדי השאלה ונ"ל שהוי אסור גמור וצריכין אנו למודעי מה טיבה של שאלה זו אחרי שהדבר מבואר' ומבוא' כל צדדי השאלה ולהשיב עליהם בחזקת היד בע"ז גרסינן בע"ז דף כ"א והביאו הטור א"ח ס' רמ"ג תניא רשב"ג אומר לא ישכיר אדם מרחצו לגוי מפני שנקראת על שמו וגוי זה יעשה בו מלאכה בשבתות ויו"ט וכו' אבל שדהו לגוי מאי שרי דאמרי אריסא אריסותי' קעביד לפירש"י ז"ל אבל שדהו לגוי שרי להשכיר ואעפ"י שנקראת על שמו לא חשדי לי' דהוי הגוי שלוחו אלא אמרי אריסא היא יקבל עליו למחצה ולשליש ולרביעי ועליו מוטלת לעשות עכ"ל והדר פריך בגמרא מרחץ נמי אמרי אריסא אריסותיו קעביד אריסא דמרחץ לא עבדי אנשי והנה אעתיק לשון הרא"ש ז"ל אעפ"י שדבריו מבוארים בתוס' ובכל הפוסקים מ"מ אעתיק לשונו כדי להביא קצת ראי' להדבר ממנו וז"ל אריסא כר"ת ז"ל התיר לישראל שסבר לו אומנין לבנות לו בית בקבלנות שיהיו בונין בשבת משום דאמר אריסותי' קעביד גבי שדה אעפ"י שמשביתו בשבת ויו"ט כ"ש גבי בית דלא שייך שם שבת כלל והלכה כרשב"ג דקמא מתניתין דע"ז כותי' ועוד הביא ראי' מדשרי ב"ה ליתן עורות לעבדן וכלים לכובס

נכרי

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

נכרי ע"ש עם חשיכה כו' עד ואין נ"ל ראיה דמה שהביא ראיה מדשרי ב"ש ליתן עורות לעבדן וכלים לכובס נכרי שאני התם שהיא בצנעה בביתו של גוי וכה"ג מחלק בת"ק גבי כו' ומהך דשמעתין אין ראי' לקבלנות בתים לפי שאין רגילות בשדה אלא אריסות וחכירות אבל רוב בנין בתים ע"י שכירי יום הלכך הרואה אומר שכירי יום נינהו עכ"ל הצריך לעניננו ולקמן בע"ה נעתיק יותר לשונו והנה מלשונו זה שכתב אבל רוב בנין בתים כו' יש ללמוד קצת היתר לנדון דידן דלא אסר אלא משום דרוב בנין בתים ע"י שכירי יום והרואה יתלה הדבר ביום אבל בנ"ד מאן לימא לן דרוב לובני לבנים שכורי יום נינהו אדרבה רגילות הוא שמוכרין אותן לסך לבנים כאשר שאלתי מאנשים ואי נמי ספיקא הוא ספיקא דרבנן לקולא דאינו אלא משום חשדא ומראית עין וכן משמע לישנא דגמרא דאמר אריסא דמרחץ לא עבדי אינשי ואי אמרת דלא שרי לה גבי שדה אלא משום דרוב עובדי שדה עובדין באריסות אבל אם היי מקצת באריסות ומקצת בשכירו יום הו"י אסור שמא יתלו בשכירי יום א"כ ל"ל דלא עבדי כלל אפילו מקצתן עבדי ומקצתן לא עבדי כיון דרובן לא עבדי באריסות אסור אלא ע"כ אם היו מקצתן עובדין באריסות שרי ומאי דקאמר לא עבדי ר"ל אין רגילות למעבד רק רובן עבדו בלא אריסות ואפילו הסברא מכרעת קצת לזה דאם היו שקולין מקצתן עובדין כך ומקצתן כך למה יחשדוהו הרואים ברשע ולא יתלו בהיתר כיון דאיכא עבדי הכי ואיכא עבדו הכי אלא ע"כ משום דרובא לא עבדי באריסות יתלוהו בתר רובא ויחשדוהו ובנדון דידן דליכא רובא ע"פ מה ששאלתי מאנשים גם ספיקא הוי שרי כדלעיל וכן יש לדקדק בדברי התוס' דף הנ"ל שהקשו ד"ה אריסא אריסותיו קעביד הקשה ר' יהודה מהא דתנן פ"ק דשבת אמר רשב"ג נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס עכו"ם ג' ימים קודם לשבת ופליג אב"ש דקאמרי התם דמותר עם השמש אלמא לית לי' לרשב"ג קבלנא קבלנותי' קעביד ותירץ דהחמיר על עצמו והקיל לאחרים ומאי קושיא דאי אמרת בשדה לא שרי אלא משום דרובא לאריסותי' קיימא בכתובות פ' האשה שנפלו ארעא כי קיימא לאריסא קיימא א"כ מאי קושיא דילמא גבי עורות לעבדן לא הוי רובא בקבלנות אלא מקצתן בקבלנות ומקצתן בשכירות ולהכי הקשו ודוחק לומר דקושית ר' יהודה היא לפירש"י דלא מחלק בהכי אלא כל קבלנות שרי אפילו דבית דלא הוי שחקי התוס' מכי' והוי מפרשי דלפירש"י ניחא בלאו הכי ועוד דא"כ לר"י לא מתרצא קושית ר' אלחנן דאמאי לא קי"ל כרשב"ג דקיי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו כיון דלר"י איכא לאוקמי לרשב"ג דאינו סותר דבריו אלא איכא לחלק בין עורות לשדה א"כ מנ"ל לדחוקי ולמימר דרשב"ג מחמיר על עצמו הי' דלמא כפשטי' אתיא להלכה כמותו ולא יצטרך ר"י לחלק בין בית לעורות אלא גם בעורו' הלכה כרשב"ג אלא ע"כ כיון דגם בעורות מקצתן בקבלנות סגי כמו שדה ולא בעינן לרובא אם לא שנאמר שהתוס' סוברים דגם בעורות רובם בקבלנות כמו בשדי' וזה אין סברא קצת ולפנינו נצריך יותר בזה וזהו שיש ללמד להיתר אבל נ"ל כי מעיינת שפיר בתוס' תמצא שסברא זו אין לה שורש וענף כלל דאל"כ למה לא תרצו הרא"ש והתו' אמה שהקשו התוס' בשם ר"ת ומביאין ראי' דקבלנות דבית שרי מעורות וכלים דלמא שאני התם דמקצתן רגילין בקבלנו' לכן תולין בקבלנות משא"כ בית דרובן רגילין בשכירי יום כדכתב הרא"ש ולמה להו לחלוקי בין מטלטלין שהוא בצנעה ובין מחובר והלא אפילו במחובר כה"ג הוי שרי אם מקצתן רגילין בקבלנות ועוד תימה דא"כ למה גבי עורות לא התירו התו' אלא דוקא בצנע' בביתו של גוי והלא אפילו בפרהסי' שרי כמו בשדה דשרי אפי' בפרהסי' דאמרי אריסא כו' דאי בצנע' כגון חוץ לתחום קבולת דבית שרי כדאיתא במ"ק מקבלי קבולת תוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ואוקמי' בעלי התוס' בשבת ויו"ט כמבואר בדבריהם שכתבו דפסק בירושלמי הלכה כרשב"א דאמר בעירו במחובר ואסור אף בקבולת וה"ה בתוך התחום משמע דחוץ לתחום מותר גם בתנו ואעפ"כ שהלכה כרשב"א בקבולת מ"מ באריסות שדה אין הלכה כמותו אלא כרשב"ג משמע דרשב"ג התיר בשדה אפילו בעירו דמפורסם וא"כ תלוש לשתרי אפילו בביתו של ישראל דהא גבי מחובר הוי תוך התחום כמו תלוש בביתו של ישראל דאין חילוק בין תלוש למחובר אלא דזה בביתו של נכרי הוי בצנעה וזה מפורסם אף בביתו של נכרי וא"כ כיון דמקצתן רגילין בקבלנות גבי עורות הוי להו למשרי אפילו בפרהסיא דתולין בקבלנות ואם נאמר דס"ל בעורות נ"כ רובן בשכירי יום ומיעוטן בקבלנות ולא אסור בפרהסיא א"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשין התוס' שדה אעורות דרשב"ג ארשב"ג הא גבי שדה אפילו רובא באריסות ולפחות מקצתן וגבי עורות אפילו מקצתן ליכא אלא מיעוטא אלא ע"כ ס"ל להתוס' דמקצתן לא מהני ולכן הוצרכו לתרץ דגבי עורות הוא בצנעה ולפי"ז מקשה שפיר דקבילא לי' דהמקשן שהקשה אי הכי מרחץ נמי אמרי אריסותי' קעביד ע"כ לא ס"ד דמרחץ רובא באריסות דזה דוחק דהיה טעות גדול דהאיך ס"ד שרוב יהיה כך דהא מסיק לפי האמת דאפילו אריסות כלל ליכא ואיך טעה כ"כ אלא המקשן הי' סובר דמקצתן קעבדי אריסותא במרחץ והי' סובר כיון דמקצתן בקבלנות די בכך דתלי אינשי בהכי והוי אלי' לשנויי דמקצתן לא אלא דהאמת השיב לו אף אם מקצת מהני גבי מרחץ ליכא מקצת וא"כ מקשה התוס' איך ס"ד דלא בעינן רובא א"כ קשה דרשב"ג אדרשב"ג דליכא למימר דהמקשן לא ידע דהא מתניתין הוא ומתניתין הוי ידעי כמ"ש התוס' בחולין פ' כל הבשר דף ( ) ובכמה דוכתי ואין להקשות אם קושית התוס' הוא לפי הס"ד דמקשן אבל לפי האמת דבעינן רובא לא קשה מידי דגבי עורות שאני דלאו רובא בקבלנות כדלעיל א"כ הוא האיך מתרצא קושית ר' אלחנן דלמה לא קי"ל כרשב"ג דמנ"ל דמחמיר על עצמו היה כיון דלא קשיא דידי' אדידי' כמ"ש לעיל לפי' ר"י ז"ל דולאי אף אם מכח קושית התוס' כו' אין להוכיח זה מ"מ קשיא דידי' אדידי' כיון דטעמא דרשב"ג גבי מרחץ הוי משום מראית עין א"כ גבי עורות דליכא מראית עין דשם הוא בביתו של גוי וכדפי' התוס' וא"כ אם אין רובא בקבלנות מ"מ שרי דבצנעה הוא וע"כ צ"ל דמחמיר על עצמו היה כך נראה שיטת התוס' אי אמרינן דבעינן רובא בקבלנות אבל אי הוי אמרינן דלא בעינן רובא וסבר במקצת וספקא הוי ס"ל דאפילו במיעוט סגי ומקשי' התוס' למאי דס"ד זה א"א דאיך ס"ד דמקשן לדמות מיעוט לרוב או אפילו למקצת וגם התרצן למה לא השיב דמיעוט לא מהני דמה לי לא עבדי כלל או מיעוט דמיעוט' בכל מקום כמאן דליתא דמי כל זה כתבתי ובאתי אי הוי הדיוק דדייקינן לעיל מן התוס' דיוק אבל באמת ליכא דיוק כלל מן התוס' דהתוס' דכתבו קבלנא קבלנותי' קעביד אין כוונתם שהעולם יאמרו כך דהא בצנעה הוא והעולם לא ידעי מזה כלום כדכתבו התוס' אלא ר"ל דהאמת כך הוא ואין איסור שבת בדבר כמו באריס דשרי דאריסותי' קעביד ואדעתא דנפשי' קעבד ה"נ קבלנות דעורות ליכא אסור בדבר דאדעתי' דנפשי' קעביד ומראית עין ליכא התם אפילו הוי מעוטא דקבלנות שרי וקי"ל וליכא דיוק מאלו התוס' אבל אסברא איכא למידק דאי הוי מקצתן שרי לי' למה לא התיר גבי עורות אפילו בבית ישראל דהא חזינן דהרבה יהבי בקבלנות כמו בשכירי יום ואפשר לומר דמנהג מקומותינו הוא כך ולא הי' כן בימי התוס' וכמ"ש הפוסקים דהכל לפי מנהג המקום א"כ גם התוס' אין מביאין ראי' כלום מעורות דלמא גם בימי חכמי התלמוד היו מקצתן מקבלנות כמנהג מקומותינו אלא ע"כ רובא בעינן וגבי עורות ליכא רובא כמו גבי בית וכן מבואר בתוס' דרובא בקבלנות בעינן ז"ל וגם לא דמי להך דשכירות דשמעתין דלעולם הוא רגילות לקבל שדה למחצה לשליש ולרביע' אבל גבי בית רגילות הוא לשכור מידי יום יום א"כ מדכתבו גבי שדה דלעולם רגילות הוא ולמה לו לעולם הא במקצתן סגי אלא ש"מ רובא בעינן ולכן לא כתבי גבי בית דרוב רגילין לשכור יום יום אלא רגילות הוא משמע אפילו למקצתן סגי וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ו מהל' שבת וז"ל ודבר שם ישראל בעליו קאי עליו ואין דרך רוב אנשי המקום להשכירו איליתא באריסות אסור להשכירו הרי שכתב בהדיא דרובא בעינן ועוד נ"ל ראיה ממאי דפסקו רוב הפוסקים דגם קבלת שדה אסור נ"ל שישראל ישכור את הגוי שיעשה לו כל מלאכתו בדבר ידוע אסור להניחו לעשות בשבת דלא התיר אלא בשכירות לגוי או באריסות דהרי אין יתלו בהם ואם יחקרו הדבר ישאלו אמת אבל בקבולת אין מתירין על סמך שיתלו הרואין באריסות שהוא דבר שאינו כיון שאם יחקרו לא ישאלו אמת ואם תאמר נתיר על סמך שיתלו בקבלנות ז"א דא"כ גם בבית יהיה מותר שיתלו בקבלנות כ"כ הרב המגיד פ"י דהל' שבת הרי מבואר בהדיא שאין לתלות כלל בקבלנות וכתב הב"י בשם רמ"ג שכתבו כן כל הפוסקים והביא הטעם כיון שהבעלים נוטלין כל הפירות מחזי כשכירו יום הרי מבואר להדיא דאין להתיר מטעם קבלנות דמחזי לאנשי כשכיר יום ואיכא חשד ומדברי הרא"ש והגמרא אין ראיה דהאמת נקטו וה"ה מחלה על מחלה תדע דדוק מהרא"ם ז"ל מרישא איפכא שכתב שאין רגילות בשדה אלא באריסות וחכירות ול"ל אין רגילות אלא כך תיפוק לי' דאפי' אי רגילות גם בשכירי יום שרי כיון דרגילות גם באריסות אלא מזה אין ראיה דהאמת נקט וכיון דמבואר בפוסקים וברובם דלא שרי אלא ברוב וגם לא תלינן בקבלנות לא נשוה להרא"ם חולק עמהם:

עוד יש ללמד להתיר ללבנים הוי דבר תלוש ושרי בביתו של גוי וה"נ כיון שעובד חוץ לעיר לא מפרסמא מלתא דהא דכתבו הפוסקים והוכיחו מירושלמי דגם לקחת אבנים ולתקן הקורות אסור אפילו בביתו של גוי כיון דלצורך מחובר הוא י"ל דהיינו כשהתחיל הישראל הבנין בביתו וא"כ כשמשפת הגוי בביתו אולי יתלוהו ישראל ויחשדוהו דלצורך בנין ישראל הוא דהא אין חילוק בין תלוש למחובר אלא לענין חשד דמחובר מפורסם הוא ואם אין בנין בבי' ישראל מי ידע בכל אלה דלצורך ישראל הוא ובנידון דידן כיון שלא התחיל הבנין מי יודע דלצורך ישראל הוא עובד דלמא לעצמו עוסק:

שאלה ג

ומה שפלפל כת"ר בענין פ"ל וקוף הנה השם יודע כי לולא פני מכ"ת אני נושא לא הייתי מגיע כלל להשיב ע"ז כי ידעתי כי כל חכמי לב יתמהו על פלפול זה אשר העלה מכ"ת עד גבהי מרומים ועל אנס הרעים מכ"ת את העולם עם פירש זר ואינו עולה על הדעת לפרש ברייתא באמר לאחר לקבלו ולא עוד אלא שהוספת דגם התוס' ס"ל הכי מכח דיוק דק כחוט מקורו עכבים יען כי הביאו התוס' הסוגיא ולא הקשו מברייתא סתמא וכן פירש דקושית התו' הוא מן הסוגיא דאיך יתרץ ר"י מתניתין דהכא · וכתבת דאם קרא ולא השמיע לא יצא וקשה לי איך אפשר לקיים דבריך דא"כ לא הקשו התוס' כלום דלמא רש"י סובר איפכא מפירושו דר' יוחנן מפרש מתני' דהכא מחמת כאתנות ומיירי מתניתין בין בע"ת בין בע"ש והתם בעומד ורואהו וכפירש התוס' אבל סוגיא דהכא ע"כ לא ס"ל הכי דא"כ אין חלוק בין עירוב תחומין לע"ת דרש"י לא ס"ל פי' התוס' דאסמכוה אקרא דמ"מ מדרבנן הוא ובלאו ספק שזהו טעמי' דרש"י שלא פי' שמעתי' באמנות דלא ידע שום חילוק בין ע"ת לע"ח כדפירש התוס' לשיטת אפכא דרב חסדא ור"י הוי ס"ל פירושי דרש"י ותירוצו ה"נ נימא גבי ר' יוחנן אפכא וא"כ המשמיע לאזנו דבר בא"כ יכוף אלי' לתוכו ומה שכתב מכ"ת ליישב של אמת דהכי תרלת קושיא זו דאם כן מאי הקשה המקשן הכא ודלמא לא ממעו כימא דלא"כ דהטעם משום דלא אליס ומהימן אלא ע"כ דקודך המקשן אברייתא דמגילה מי יתן וידעתי אם מכ"ת תופס זה לאמת מחמת שהוא אמת שהמקשן סמך על ברייתא דהתם

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

דהתם אשר אין זכרון לה בכולי שמעתתא ומקשו סתמא כאלו כולי עלמא בקיאים בה והנה ר"ח ור' יחיאל אינן בני תורה ולא ידעו הברייתא והמקשן בר תורה ומקשי סתמא כאלו הברייתא ידוע ועוד אפי' אי הכי הוי מ"מ עדיף הוא לתוס' לפרש דכלהו ידעי' ברייתא זו אלא המקשן לא ידע פירושא דברייתא וס"ד דמיירי בברייתא בלא אמר לקבלו הימנו וא"כ ע"כ אין הטעם משום קנין ולכן הקשה ור"ח ור"י מפרשי הברייתא באמר לקבלו או ניחא דהמקשן לא סליק אדעתי' טעם הקנין כלל כאשר הוא האמת מכמה קושית שהקשו התוס' עלמן לקמן דף מ"ט כאשר הביא מכ"ת בעצמו דברי התוס' לא יהא אלא שתוף ולפי' האמת בתוס' ע"כ צ"ל דגם בתחומין מועיל ענין שתוף דאל"כ למה הוא עירוב על ידי קנין הם עומד ורואהו דהא הטעם משום דלא מהמני הא מהמני מועיל אלא ע"כ לא בעינן קנין כמו בע"ח וא"כ דלמא הוי ס"ל הכי או כפשוטו דלא ידע טעם דקנין כלל דלא הוי ס"ל דאיכא בזה קנין כלל וא"צ לקבלך דס"ל דבע"ח לא שייך יותר מע"ח וכי דבר חדש הוא דהמקשן לא ידע האמת ועדיף טפי לומר כן מלומר ולשווי' לר"ח ולר"י טועים ולא ידעו ברייתא ועוד תימה עליך שמכ"ת עצמו כתב לתרץ בפי' הנ"ל קושיתי דשמואל מפרש הברייתא באמר לאחר לקבלו אע"ג דהמקשן דהכי ס"ל לפשוט לפרש הכי וא"כ דלמיגס ר"ח ור"י הם עדיפי כשמואל וא"כ דבוי עלמך סותרין זא"ז ואין צורך לתשובתי אני חוזר על מה שאמרתי דלעיל ס"ל להתוס' האי סוגיא ואני אומר יהי כדבריך דהתוס' לא הקשו מברייתא סתמא דלמא ידחה רש"י דמיירי באמר לאחר לקבלו הימנו לכן לא הקשו מברייתא ארש"י אבל אכתי מקשין על התוס' למה לא מפרשין איכהו הכי זו קשיא דמרפסין אגרי' דהתוס' לא ניחא להו נפרי' לפי האמת כן אלא דלא רצו להקשות על רש"י דלמא דחה אותנו בקנה רלין זה · אבל באזנינו לא נכנס דבר זה מעולם לפרש לפי האמת · ולדעתי פנים שהביא מכ"ת לא ראיתי פנים מסבורת כי אם האמת שכתבתי בשן הב' דהתוס' פליגי ארש"י לקמן דס"ל דכ"ע מודי לרב הונא וקנין לא צריך בזה דלא יהא אלא שתוף וכמ"ש למכ"ת בכתב השני אבל מ"מ מכ"ת בשן הא' דהתוס' מקשי להו אבל שמואל מוקי באמר לאחר לקבלו כבר כתבתי ע"ז מה שיש בו די והתוס' עלמן סותרים זא"ז דלא מפרשי גם לר"ח ולר' יחיאל הכי כמ"ש לעיל והשן הב' דשמואל לא שמיע לי' תימה עליך א"כ אמאי לא מקשי התלמודא תיובתא דשמואל דע"כ דשמואל ליתא מהאי ברייתא בשלמא דר"ח ודר"י י"ל דלמה לי' לתלמודא להקשות שאין נפקותא מדבריהם דהם לא נמנו כי אם בפשט המשנה ועל פי האמת נתיישב הכל וכל דבר על מקומו יבא בשלום וגם ר"ח ור"י לא אמרו בפי' כלום רק שלא אמרו דבריהם על המשנה וי"ל שאין תופסין זה לאמת אלא שלא רלו לומר על המשנה דדלמא ידחו אותם דלא מיירי מתניתין בעומד ורואהו או אין חזקה שליח ע"ש אלא הטעם משום דלא אלי' אבל מכח ברייתא דפליג הכה עכל"ל תירולא דידהו א"כ גם מתניתין מפרשי הכי וזה אמת בלא ספק אבל שמואל דפליג בהדי רבה ולא הכריע התלמוד הלכה כמאן אמאי לא מותיב תיובתא לשמואל ואם לן למימר הכי דשמואל לא ידע וכל דבריו אינן אלא דברי רוח והתלמוד מב"א דברי שמואל שאין בהם ממש ומפרכינן מברייתא במקום אחר זה דבר שאין לו שחר ובלתי ספק ישתקע הדבר ולא כאמרי והשן הד' שהפך מעכ"ת הקערה על פי' דבע"ת לא הוי קנין ובע"ח הוי קנין דלא כסוגיא דשמעתי' דכולה תלמודא דאדרבה בע"ת אמרינן לוניל אסור לקנות בית כו' ופ"ב דיו"ט אמרו למקני' שביתה בשבתא לא ופי' שם התו' דבע"ח לא שייך למקני' שביתה וכ"כ לקמן בפרקין דף ל"ח גם הקשו שם בבילה ומסס"א דביצין דסרו לקנות קנין בשבת אלמא קנין ממש הוא הרי כלם עונים ואומרים דלא כדבריך וכן רבא הוא דאמר בבילה דאסור למקני שביתה בשבתא ואיהו דאמר לקמן דעירוב משום דירה אלמא גבי ע"ת שייך קנין ולא גבי ע"ח ומכ"ת מהפך דדוקא לרבא הוי הכי אבל לשמואל הוי אפכא ומרבה מחלוקת בישראל ואין שומעין לו מלבד הסברא והנה נסתר כל בניינך ואלו הג' פנים אין משא פנים בדבר להודות לך וכבר הארכתי ת"ל מאד להשיב על דברי התוס' להוכיח בע"ת משום קנין והקשיתי דהתוס' עלמן שהקשו לקמן בע"ח דקטן מניח ערוב דלא יהא אלא שותף י"ל דהכן פי' הדר בע"ח שהי' שותף לשכניו כולי והקשיתי לדבריהם כיון דע"ת ע"כ משום קנין הוא כמ"ש לעיל מדבריהן עלמן א"כ למאי דמפרשי דהטעם הכי משום דלא מהמני הא מהמני כגון בעומד ורואהו מניח קטן העירוב וא"כ ע"כ נ"כ הטעם משום שותף וא"כ מי שיש לו פת בשותפות בעיר שבתוך תחום מעירו לא יהא לריך להניח עירוב כמו בע"ח אם בעל הבית שותף א"ל לערב וע"ז הבאתי ראיות הרבה דלענ"ד אינו כן ובאמת חדוש גדול הוא דאם יש לאי' פת בתוך התחום אפילו שלא לשם עירוב לא יהי' לריך להניח ערוב והארכתי מאד גם ליישב קושי' הני דתוס' הארכתי למעניתי עם קושיות גדולות ובלירוף לענ"ד אם רלון מכ"ת אלוי' להעתיקם לו ונחזור לעניינינו דהסיא בבילה כתבתי בכתבי הראשון למכ"ת למקני' ביתא כי כן ראיתי בדברי הרי"ף ז"ל ושיתי סובר שגם בגמרא דילן גרסא הכי כי לא עיינתי בב"י מחמת הזמן וכתבתי לפי זכרוני ולכן כתבתי ובאמת אין חלוק ביניהם וכדמוכח מדברי התוס' שהוא קנין ממש עיין בדבריהם והנה בדברי הרי"ף מבואר להדיא דבע"ח לאו קנין הוא ומה שכתבת ודייקא כמו דבע"ת מערבין בב' סעודות אפי' אין בו ש"פ לא ידעתי מנא לך הא כ"כ לפשוט הן אמת כי אפשר הוא אבל שיהי' פשוט מנ"ל ואפשר מדסתמו הפוסקים משמע דדין ע"ת כע"ח והנה אם היתה הקושיא קושיא ע"כ תאלר בתימא כי כבר הבאתי לדעת דלדברי רבא דאמר משום דירה ס"ל בע"ת משום קנין כמ"ש והוכחתי דקנין ממש הוא וא"כ קשה קושייתם וביותר לדברי רב אלפס שפי' בפירש כן ולדברי מכ"ת הלכה כן דע"ת משום דירה וא"כ ע"ח משום קנין וא"כ תקשה קושייתך אלא ע"כ אם הוא כן ל"ל בין ע"ת בין ע"ח דעת דדעת אחרת מקנה לו אין האחר מקנה ביתו בפחות מש"פ אבל בע"ת כיון שקונה בית מעלמו עבדי רבנן אפי' בפחות מש"פ דהם אמרו והם אמרו וכ"ת מנ"ל י"ל מדלא הזכיר התלמוד דין זה כי אם גבי ע"ח למ"ד קנין ובע"ת למ"ד דסבירא ליה לכולי עלמא לא מליכו כי אם ב' סעודות ש"מ דלא בעינן דלבי אומר לי דמה שמתאמץ מכ"ת בפלפול זה דברייתא דמעילה גם מה שאומר דלמ"ד ע"ח משום קנין לא הוי גבי ע"ת קנין הכל הוא וכוד כדי לקבל דעתו מה שרולה ליישב דברי רש"י ואין שומעין לו להפך הדברים ואני כיד ד' הטובה עלי כבר ישבתי דבריו וכבר כליתי מלאכתי זאת על הרבה מסכתות ואם יגזור השם בחיים אגמור מלאכתי אי"ה בקרוב והנה קיים מכ"ת דבריו וז"ל וכל הדברים אשר יבאו מפי דברים ברורים ונכוחים למבין אשר אין להשיב עליהם עכ"ל וכבר הראיתיך אשר על קלתם השיב מכ"ת בעצמו והן ברכת אותך בקול גדול ויען כי הכאיך מולך יתי' לך אשר לך וישמח לבך ויגל כבודך וכל כי הני מילי מעלייתא לימרו משמך :

עוד לזה נדפס בבית אפרים ח"ב ס' מ"א :

שאלה ד לדזיו לי' כבר בתי' שלם המעולה שבבני עלי' ה"ה החכם השורני ע"ה ר"מ כ"י ר"ע מוס' מאיר כ"ץ נ"י :

הנה לא אכחיד האמת תחת לשוני כי מוכרח הייתי שלא להשיבך כלל גם כי קבלתי כתבך זה ימים לולא כתבך האחרון שבקשתני להשיבך ובושתי להשיב פניך כי חם לבי בקרבי בהגיגי הבער אש אשר כתבת על מה שכתבתי בכתבי הראשון ז"ל וכבר האריכתי מאד להשיב ת"ל על דברי רבינו תם וכו' עד וא"כ גבי ע"ת הטעם כמי משום שותף וא"כ מי שיש לו פת בשותפות כו' ע"כ העתקת דברי וכתבת לא ידענא על איזה יסוד בנית בתים רבים וגדולים מאין כי כנראה מכ"ת ס"ל והבין דברי התוס' שע"ת משום שותף אשר לדעתי אלו הדברים הם זרים וקשי' לשומעיהן וכי איזה שותף יש בע"ת ועם מי ישתתף עם אבינו שבשמים הקל יתקל או ירא יירא האיש ההוא ע"כ לשוכך עט סופר מהיר להוליא מילין מפומך ולהתאות עלי דברים אשר תינוקות של בית רבן לא יטעו למען יתייפו דבריך בפני הרואים ולהבהיל לב השומעים לאמר ראה זה טעות גדול הוא ודאי נכים דבריך וזה כוונתך שלא העתקת כל דברי כי יראת לנפשך כי אלמלא העתקת היו הרואים רואים כי מכ"ת כותב ולא מלבו ובלב ולב ידבר ולא ידעת כי הסעתק הוא אללי וילכדו דבריך בפני כל חכמי לב ואקום דליתי דכי דבתך וליחפו עלך והלא אני כתבתי וא"כ מי שיש לו פת בשותפות בעיר שבתוך תחום עירו לא יהא לריך להניח ערוב כמו בע"ח אם בע"ה שותף אין לריך לערב עכ"ל ועתה אתה ברוך ד' מה מלאת בדברי עול כי הלא אין בהן נפתל ועקש דכוונתי אם יש לאחד שותף בשום דבר בפת או בדבר אחר עם בע"ה הדר בעיר שבתוך תחום עירו והוא רולה להיות כבני העיר אשר בתוך תחום עירו ולהפקיד תחום עירו ולהיות כמותם לילך לתחומם ר"ל כבני העיר השכינה העומדת בתוך תחום עירו א"כ א"ל להניח עירוב כמו בע"ח · ועוד מתוך לנלוג גלית אדעתך דאפילו מסכת שלימה לא ראית כילד משתתפין בתחומין מניח את החביות כולי וא"כ אפילו הי' כוונתי כדבריך דר"ל שתוף בעירובו אין כאן תמי' דה"ל משום שתוף כמו אם נשתתף עמהם בתחום שלהם ואפשר דלפום ריהטך שכחת שפי' כילד משתתפין הוא בעירובין ועלה בדעתך שהוא במסכת אחרת אשר אין אני רגיל בה אבל באמת דבריהם כפשטם לא כמו שהבנת דאין כוונתי דהטעם משום שתוף שנשתתף עם אחר בעירובו וגם אין בזה הטעם ע"ת אלא רלוני לומר דהטעם דקטן מניח מטעם דלא יהא אלא נשתתפו ר"ל כדברי התוס' שכתבו דקטן מניח ע"ת דלא יהא שהפת מונח שם מעלמו כגון אם יש לו שותפות עם בע"ה א"כ גם בע"ת קטן מהני דלא יהא שהי' הפת שם מעלמו כגון אם הי' לו שותפות בפת עם בע"ה הדר בתוך תחום עירו רשאי לילך אלפיים אמה ממקום ביתו אשר שם אפי' בלא שום הנחת עירוב ולא שזהו הטעם בכל ע"ת שמניח אדם לעלמו אלא כוונתי דהטעם דקטן מניח דלא יהא אלא אם אירע לאחד שתוף בפת עם בע"ה אי כמ"ש א"ל להניח ערוב והנחת קטן לא גרע כדברי התוס' וקלרתי בלשוני דכבר העתקתי לשון התוס' הכה כפלתי הדברים כמה פעמים כדי שלא יבוא לידי טעות מעם אחרת וכן כתבתי בכתבי הראשון וז"ל ובאמת חדוש גדול הוא דאם יש לאחד פת בתוך התחום אפי' שלא לשם עירוב לא יהי' לריך להניח עירוב עכ"ל הרי שלא הזכרתי אם שתוף עם א' אלא אם אפי' הפת מונח מעלמו שם ובאמת רבתה התימא עליך ואי אפשר לאלום דבריך שכתבת דהתו' לא יכחישו האמת דע"ת משום שביתה והבאת ראיות ע"ז א"כ עלה על דעתך דכוונתי היתה דהטעם דע"ת הוא משום שתוף לא משום שביתה ומה טעם ומה ר"ח יש לשתוף בלא שביתה ועוד אם מלאת בתלמוד שום מקום אפי' גבי ע"ח הי' לכתוב כן אבל זה הטעם למאי דס"ד אין שייך אפי' בע"ח וכי ע"ח הטעם משום שתוף ומה בכך שנשתתף ע"כ ל"ל כיון שנשתתף הרי כאלו דר שם או קנה שם הבית לכ"א כדאית לי' א"כ אפי' למאי דס"ד ל"ל ג"כ דהוי השתוף משום שביתה והשביתה הוא משום דירה או משום קנין ולמה תמהת על ע"ת לפי טעות שלי ולא תמהת על ערובי חלירות ואי לדידי ל"ת מחה תמהת דברים אלו מתשובתך בפרט שקללת אשר כתבת והוא נגלג על דברי ואין נאה לאכס לכתוב דברים כאלו בתשובה ועתה לכו ונוכחה דע"כ לריך עתה להודות לדברי דלדברי התוס' דקטן מניח ע"ת אע"ג דזה פשוט דקטן לא אלים למקני' א"כ לריך טעם כמו בע"ח דלא יהא שפיתו מונח שם מעלמו כגון ע"י שתוף בפת עם אחר או באיזו אופן שיהי' ע"י רוח וא"כ הקטן אינו קנה כלום רק מעשה חמור בעלמא הוא דעביד שמוליכו שם כל"ל ע"כ וזה נשאר בפי קולמסך ולא תרלת כלום דא"א בעולם שתאמר טעם אחר

בע"ת

בע"ח מה שאינו בע"ס ודי בזה שאר דבריך בפלפול זה לא ראיתי להשיבך אשר הדברים שמועים בעיניך אחד שכתבת שאין כאן מקום עיון כלל ודברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר ואני עני ואביון בכל מקום איני מבין דברי התוס' אפי' אחרי העיון הנה רב גובריך וישר חילך והנה כתבת זה לשונך ואזדו התוס' לטעמייהו ממה שכתבו בפרק בכל מערבין וכן הכריעו פי' אין לדין דהא דאמר רב פי' אין לדין ולערב כמי אקורין בכדי שיעשו דהיינו לערב יו"ט שני דלא שרינן מיו"ט לחבירו ביו"ט שני של גליות אלא דבר הנעשה מאילא אבל דבר הנעשה בידים אסור והוא בר טביא מיירי דאיתלד מאילא עכ"ל · ועתה הסכם הטיב יל"ו גנבי גנובי למה לך הלא ידעת כי איש אשר כמוני כחם יכסם ובדברי רבותינו הגדולים בעלי תוס' ז"ל כל היום לבי רותם הלא כבר כתב הריב"ש ז"ל בתשובה בענין כזה כי כל העושה כן אינו אלא מן המתמיהין והנה השמעת לדברי התוס' אשר כל דבריהם בנוין על זה דהא דאסור בגוי שהביא דורון מיו"ט לחבירו ביו"ט שני של גליות הוי הטעם דחיישינן שמא יאמר לגוי ביו"ט ראשון לך והבא כדי לאכול בשני וכך כתב הרא"ש ז"ל וכל הפוסקים ולא משום הכנה כמו שהבנת וא"כ מ"ש התוס' דבילה כולדי' מן השמים ר"ל ולא שייכא הך גזירה שם דבדבר הנעשה מאילא לא שייך למגזר כי אם בגוי שהביא דוקא וכך כתב הרא"ש בהדיא וז"ל וכן אם עשה כבש לעצמו או בדבר הגידול מאילא ל"ש הך גזירה א"כ בשמעתין דלא שייכא הך גזירה והתוס' לא כתבו משום גזירה כי אם משום הכנה איפוא הוא הטעיות שלך בודאי יש לתמוה היכי ניניהו כל הני אסברא דמר · עוד כתבת והאמת ואני אקבל לשונך הנ"ל ואחרי שהודעתי את כל זאת הנה המשך דברי התוס' כן הוא שבתחלה הקשו לי' טעמא דקנין לאסור משום הכנה · ור"ל דאי לאו כו' השתא פשיטא להו דמיו"ט לחבירו ליכא הכנה ברב דאמר נולדה בזה מותרת בזה והשתא אליבא בדבריהם ספק לא שייך קנין דהא הכנה קשה ושרי מיו"ט לחבירו כיחא משום קנין ואפי' מיו"ט לחבירו אסור לשונך זה אין לו הבנה ול"ל טעות סופר יש בדבריך שדילג הסופר וא"ת והוא פי' על קושיא הב' דתוס' וא"כ הקשו למה להו בעירובין משום הכנה דהוי קלה דשרי מיו"ט לחבירו תיפוק ליה משום קנין דאסור אפילו מיו"ט לחבירו וכתבת דתירצו לכך נראה לפרש דהכי יש לומר משום הכנה סבירא ליה דכהאי גוונא דדבר שאסור לעשות ביום טוב ראשון אסור כמי עד ערב יו"ט שני בכדי שיעשו וזה דוקא למאן דאמר אין קונין שביתה בשבת אבל למאן דאמר קונין הוי כהכנה דאתי מאילא ומותר ופליגי ר' מאיר ב"ח וכבא הכא דוקא ביו"ט שני של גליות אבל מיו"ט לשבת ד"ה אסור משום הכנה והיינו דמסיק פ' בכל מערבין וי"א התם משום הכנה והאי שנויא אליבא דכ"ע וזהו שסיימו התוס' ואין מכינין מיו"ט לשבת ולכולהו אליבא דכ"ע כדי ליישב ההוא דבכל מערבין והתם קאי התוס' עכ"ל ועתה ראה גם ראה והנה אלוע יצריך בפני כל חכמי לב אם יכנס באזניהם כלל לפרש דברי התוס' כמו שמגידין אנוקים בזמן הזה ולאתאות עליהם דברים אשר אין זכרון כלל בדבריהם דעיקר התירוץ הוא דהכנה מיו"ט לחבירו הוא במחלוקת ופרק בכל מערבין קאמר טעמא דשייך לכ"ע אשר אין מזה רמז ולא רמיזה בדבריהם ועוד דכתבו והיק אסיר למקני שביתה משום דהיינו הכנה ואין מכינין קאי התם ואכ"ע והיינא חריפא מפסקי קראי ושמעתתי' ותאמין לי כי אפילו בחלוק לא הייתי מקבל ממך קושיא בדברי התוס' והנה היא הדברים השמועים שסיימת שהיא בלא פקפוק ואין ספק בדבריהם הלילה ומלילה אלמלא הייתי מפרשין דברי התוס' כן הי' לנו פקפוקי' וספיקות בכל יום בדבריהם שלא הייתי שומעים לקולם חלילה ועוד תימה גדולה עליך א"כ לדבריך למה הדרי התוס' משנויא קמא כיחא לעולם דאין הכנה מיו"ט לחבירו לכ"ע ולכן קאמר הכא טעמא דקנין ופ' בכל מערבין קאמר משום הכנה ולא משום קנין דבעי למימר טעמא דשייך לכ"ע דבקנין נחלקו הכא כמבואר בשמעתין ולמה למדו עירובין בבילה וערבו טעם קנין בתוך טעם דהכנה הנה ראה דכך בגי"א וכמו פיתא בבילא ועוד כתבת אמ"כ שהתוס' מקשין לר"י דמיו"ט לשבת אסור לכ"ע והיינו ע"כ משום הכנה גרידא דס"ל דאפילו הכנה דמאילא אסור מיו"ט לשבת דהא אפילו מאן דשרי לקנות בשבת מ"מ אוסר מיו"ט לשבת משום הכנה וא"כ אפילו הכנה דמאילא כגון בילה כמי אסור דהא למ"ד קונין שביתה בשבת הוי רק הכנה דמאילא כמו שכתבת וא"כ מה תרצו התוס' דדוקא בהכנה הנעשית בידים כגון ע"ת אבל מאילא כגון בילה שרי ר"י והלא קושית התוס' הוא למ"ד קונין בשבת הוי כמו מאילא ועיקר קושייתך הוא מזה דאסור מיו"ט לשבת אפילו לאי מ"ד דמיו"ט לשבת מאילא אסור וא"כ מה תרצו ואחרי כן השמעת ולא פירשת תירוץ זה דעלה על דעתך שהוא נעלם מעיני ואפשר שאתה מסתפק בקערה על פיה דהכי אמוראי דשמעתין פליגי בהרתי דלמ"ד אין קונין לא הוי הכנה כ"א בנעשה בידים לא במאילא ולדברי שאומר קונין ס"ל איפכא אפילו מאילא וא"כ נסתבו הדעות דלדברי האוסר הכא לקנות מיו"ט לחבירו מתיר בהכנה מאילא אפילו מיו"ט לשבת ולדברי המתיר הכא אסור התם ור"י ס"ל כמאן דאסר הכא וזה דבר אדם לא נזכר בשמעתין ולא בפי' ותוס' ועיקר קושייתם היא לשיטתך דבהא לא נחלקו כולהו הנאי' ואמוראי ומכ"ת מוסיף מחלוקת בדבריהם כללא דמלתא אין להאריך בזה רפה כתבת שאין כאן מקום עיון כלל כי נראה מדברי מכ"ת שלא עיין במקום ההוא כלל ולבי אומר לי כי לא ילאו דברים אלי מפי התוס' כלל אלא אי מן המתחילין כתבו וכן קבלתי כי רוב דברי רש"י ותוס' ז"ל בבילה הם מיטעים ומעורבים מפירושים אחרים ודי בזה · עוד כתב מכ"ת על מה שהקשיתי נ"ל התוס' שכתבו בעירובין דף ל"ח בשנויא קמא דשמעתין קאי לדברי מ"ד דשרי למקני' שביתה בשבתא והקשיתי דלא ראיתי מאן דשרי כ"א מיו"ט לחבירו דממ"כ שרי כמ"ש לעיל אבל מיו"ט לשבת ליכא למ"ד לעכ"ד עכ"ל ותמה מכ"ת עלי מאד ושבח אותי עד למעלה שאין כמותי ואיך הקשיתי קושיא זו · וז"ל אחרי השבח הי"ל איך אקשה כזה דהא תוס' לא ס"ד מעיקרא שאסור למקני שביתה בשבתא אלא משום דרבא דאמר פ"ב דיו"ט דאין מניח ע"ת מיו"ט לחבירו אבל אי לאו הא דרבא לא הוי קשה מידי א"כ מאן דלית לי' דרבא קושית התוס' תלך לעומת שבא וכו' עכ"ל הנה הבנתי כוונתך וירדתי לסוף דעתך מה שאתה תתמיה בתמיהות קיימות וגדולות ובלבורות כ"כ אין זה רק להבהילני מקול המילות דבריך כדי שיסתתמו טענותי ומכ"ת יודע בי תנעורי כי אני לא אשיב מפני קול דברים אשר אנכי שומע ותאמין לי כי ישבתי גם עייכתי קרוב לשעה טרם שהבנתי קושיתך ועד הנה איני מבין דדמי האי מדרבנן כדלא גמרי אינשי שמעתתי' וכאלו לא שמענו שום קושיא בעולם ומה בכך שהתוס' הקשו מדרבא מ"מ לא תרצו כלום כיון דלא מליכו מחלוקת אדרבא כ"א מיו"ט לחבירו אבל מיו"ט לשבת לא פליגי ובהא לא נחלק שום אדם מעולם ועוד אם הוספת קמא הוספת מילא כי גם על קושיתם תקשה למה הקשו מרבא ולמה לא הקשו מכ"ע דאין לך אדם בעולם שהתיר לקנות ביו"ט כ"א ר' חייא ב"א ועי"כ לא התיר כ"א מיו"ט לחבירו ולא מיו"ט לשבת והיכן מליכו להרבו מחלוק' הלא כל התלמוד מלא מזה ע"כ לא פליגי אלא בהא אבל בהא איתא כ"ע מודי ומכ"ת עלמו כתב סברא זו לעיל גבי הכנה דממילא דמיו"ט לחבירו פליגי אבל מיו"ט לשבת כ"ע מודי ולא ראיתי שום הוספה בתירלי דמכ"ת על מה שכתוב בתוס' בהדיא לפנינו אלא כמעתיק מלשון ללשון שגם הם תרצו דשמעתין דלא כרבא ואני הקשיתי מי הוא זה דלא ס"ל דרבא הרי לא מליכו שנחלק שום אדם עמו בזה וא"כ מה שום ביאור הוסיף מכ"ת בלתי ספק כי כיים והכיב אמרה וזולת זה חתרתי להוליא דבריך היבשה ולא יכולתי וכ"כ רש"י שם דלמקני שביתה בשבתא אפילו בספק כו' הרי שזהו מדוחו של רבא והאריכות בזה ללא לורך גם אי יתיבנא לכולי דבריך דהתוס' מתרלים דיי"ל דס"ל לתלמוד דאין חלוק דלמאן דשרי בכלהו אפילו מיו"ט לשבת ומנא לי' להקשות או שהתלמוד לא נחית להכי יבקע טעם דהכנה שאין בו שום פקפוק דטעם דקנין יש לבע"ד לחלוק דמאן דשרי שרי הכל כמ"ש לכן נקט טעם שאין בו ספק וכמ"ש מכ"ת לפי דרכיו בקלר אבל למעט שהקשו על רבי ומיהו התוס' דקאמר רבי מערבין כו' עד אבל למאן דשרי קשה ושמא בהא פליגי ולמה דחקו את עלמן ולא תרלו כפשטא דלכ"ע אסור לקנות מיו"ט לשבת וכמ"ש דאין לתרץ דלמעט קיימו התוס' לשנויא קמא דר"י שתרלו דכך י"ל דאין חלוק כמ"ש דזה אינו דהא כל פלפול התוס' קאי משום דשייך גם בע"ח הכנה וזה הוא לשנויא קמא אין ה"נ דבע"ח ליכא הכנה וכמ"ש התוס' גם בדבור שאח"ז אשיטת אלו עוברין וזה בע"ד קושיא גדולה ולריך עיון גדול שאר דברי מכ"ת שכתבתי בענין הב' בגט לא יכולתי להתאפק נ"כ מלהשיב קלת אשר מכ"ת הכנים בזה דלמא כוונתו אסמא וטמא מאן דכר שמיה דא"כ גם להרא"ש תקשי שכתב דברביעי אין לו פירוש אחר והלא יש לו פירוש אחר דלמא ברביעי לשמטה קאמר ועוד איך דחה הרא"ה הגדולה מדלוג לבריאת עולם שכתבו התוס' וכל הפוסקים אחריהם הטעם דאין דרך לכתוב למנין אחר וא"כ מסתמא לבריאת עולם אע"ג דאפשר למנין אחר כמו למלכים וכדומה כ"ש הכא דאין דרך כלל לכתוב כך וכך אלפים כ"א שנים וכמ"ש ומ"ש מכ"ת דאיך פשיטא מוכא לאסורא אינו יודע מה אתה קח שסרי כל הפוסקים כתבו דין אלפא קמא אגע מההוא דע"ז קאי אטערא וכן הביאו דברי התוס' בדילוג לב"ע אגע והתוס' כתבוהו אטערא ומה שפלפלת באורך ותמהת דתמי' גדולה עלי וכתבת אין חכמתך אן קוכלכותך אשר כתבת דאפילו הכל שבכסילים לא יטעה לומר דקאי אימים שהיו קודם מ"ת והבאת הרבה ראיות דחיישינן מ"מ מה אעשה אסוני לתמיהתך ועד כמה תתמה עדיין אל תתמה על החפץ ותמיהתך רבה מאד יותר מדכיפא דהתם כתיב אתמוהה כשעה חדא ומכ"ת מתמיה ועומד בתמיהתו עד היום ומובטח אני כי טרם קראת תשובתי עניתי בכל דבר כי בכל תמיהתך לא ראיתי אפילו מקום אי שיש בו כדי לתמוה אפילו קטן מערכך מאה מעלות כש"כ חכם כמכ"ת כאשר כתבתי למעלה ועוד ידי נטוי' :

הגה בהכם תמהת וכי כתבתי אני ובניתי יסוד הסתר ע"ז כלל ודאי האמת כדבריך מכמה ראיות שלך ואחרים עוד אך אני אמרתי בדרך ק"ו דאפילו בדלוג לב"ע דאיכא למיטעי הרבה למספרים אחרים אפי' הכי כתבו התוס' כיון דלא רגילי אינשי דהכי לא חיישינן כל שכן בזה דליכא למטעי' בי' ואפי' הכל שבכסילים לא יפרש כי אם אשנים ודאי לא חיישינן כיון דרגילים בי' עיין בלשוני בתשובתי הראשונה ותטיעה מתמה זה אין להתיר מ"מ ק"ו בנו של ק"ו מדלוג ב"ע הוא שאר דברים תאמין לי כי יגעת ורפה ידים אני לכתוב בזה עוד אשר כתבתי ושניתי ושלשתי לכמה חכמים וכלם הקילו דלא כדבריך בכל עת לקבל עתה ומ"מ חלילה לי לחלוק דבריך אחרי גואי וכשיסכים הסכאי אשיב ידי עליהם אם יגזור השם בחיים ומכל מקום הסברה זרה שדרכת במלת בשנה שה"ע בקולי איעלך לא תפרסמנה לאחרים כי לא כיאה למאירי תורה לדרוש כן בגט ואמרתי מלתא דבדיחותא כי שכחת מסכת שלימה אין דורשין בעריות בג' :

אחר זה נדפס בב"א ח"ב ס' מ"א : ועוד נדפס פ"י חא"ח סי' ז' :

שאלה ה

הבו ממתקים דולה מים מתוקים מבארות עמוקים ה"ה הסכם התורני יושב בשבת תחכמוני עדני העלני ר"מ ור"נ פ"ה ע"ה כבוד מ' משה יל"ו

אגרת

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

אגרת מכ״ת המסולאה בפז ובדברים חמודים אללכי ודחקי להשיב למכ״ת על כל פרט ופרט אף כי אין יאריך הענין מ״מ שלא יחשה מכ״ת עלי ח״ו דברים שהשלכתי דבריו אחרי גוי רק הם עטרה לראשי והנה אשיב ידי עליהם כגולל על סלסלות :

מה שהשיב מכ״ת על דברי שהקשיתי לאחול ולהביא ראיה לדברי הרמב״ם ז״ל דבחמץ הידוע לי״מ ביטול ממתניתין דאלו עוברין דלמה סמך ר״א אהואיל והלא תקנתא איכא בביטול · והשבת דאלים לשרוף תרומה טמאה ואסור להפקירה ואף אם כדחוק שיפקיר לפני שנים ויחזור ויזכה וישרפנה ז״א דכשמחמיץ לא הוי שלו ולא יקיים מצות שריפת תרומה עכ״ל בקצרה ולא ידעתי מי הכניס סברא זו בלב מכ״ת דהאלים לשרוף תרומה טמאה כשהיא שלו דוקא ומצידה תברא דא״כ לר׳ יהושע דס״ל לא זהו חמץ וכו׳ דאינו שלו א״כ איך יקיים מצות שריפה בלילה ומה לי שהיא אינה שלך מחמת שהוא של כהן או מחמת ביטול דאתיכון ג״כ מהאי טעמא ומחד קרא אתי כדפי׳ התוס׳ דף ד׳ ועוד דכשהחמיץ הוא פשיטא דאינו שלו דשני דברים אינן ברשותו של אדם והוא הפקר מאליו וא״כ איך ישרפנה וכמ״ש בעצמך דכשהחמיץ אינו שלו ואי אפשר לפרש דברי מכ״ת דאם יבטל ויזכה משהחמיץ אינו שלו כיון שזכה בחמץ של הפקר דזה תימה שאם יזכה א״כ הרי זה כעשה שלו אלא ע״כ ס״ל כיון שהחמיץ לאו שלו הוא ואינו שורף תרומתו א״כ גם בלא בטול כמי ואפשר דבבטו׳ לא זכה בכלו׳ דעפרא בעלמא הוא משא״כ בלא בטול אף שהחמיץ ואינו שלו מ״מ כיון שמתחלתו הי׳ שלו ועתה הכתוב כאלו הוא ברשותו מקרי שלו · אבל אין נראה לי כלל דבזה בעיני אם זכה אדם בחמץ של הפקר בפסח אף דעבירה הוא מ״מ כיון דזכה בו ברור הוא שהוא חייב ועובר בב״י ויש לפי דעתי הרבה ראיות ע״ז דאם זכה אחר הביטול שהוא חייב וא״כ הדרא קושיא לדוכתא :

גם יש לתמוה על דבריך שכתבת דיחזור ויזכה בו הרי יעבור ברגע זו על ב״י קודם שישרף וק״ל ואם נאמר דר״י ס״ל דכשהחמיץ יתננה לכהן והכהן ישרפנו שהוא שלו גם זה אינו נראה דאם נתנו לכהן משהחמיץ אם הוא שלו הרי אסור בהנאה ולא קנה כלום לפי שיטת מכ״ת כנ״ל ואפילו לפי שיטתי דהזוכה בחמץ של הפקר חייב וא״כ כיון שהכהן יתחייב עליו יקרא שלו מ״מ איך יתנו לכהן והלא יעבור הכהן על ב״י ברגע זו טרם שישרפנה ובזה נסתר דאין לתרץ דהוא עצמו יזכה לאחר שהחמיץ וישרפנה וק״ל · ועוד דלא מצינו בשום מקום דס״ל לר״י דיתננה לכהן או יזכה בעצמו וכל זה דוחק · וא״כ נשארה הקושיא דיבטל ולעת ערב ישרפנה לקיים מצות שריפה ואם נאמר דלר״י א״ש דאף דס״ל דממון כהן הוא מ״מ הוא שורפו בשליחות כהן דהתורה אמרה ליתן תרומה טהורה לכהן וטמאה לשורפה והוי השריפה במקום הנתינה ואף דכשהחמיץ אינו שלו ולא של כהן מ״מ כיון שהוא ברשות כהן אף דלא נתנו עדיין לשום כהן ואיזו מהם יעבור מ״מ אם היה נותנו לאחד הי׳ עובר מקרי רשות כהן ובע״ה שליחותי׳ דכלהו כהני קעביד דהתורה נתנה לו רשות זה מה שא״כ לר״א אם יבטל׳ בשליחות הכהנים הוי ברשות וישרוף תרומת הפקר שאין לו רשות לבטל לא נתנה לו תורה רשות ע״ז במקום כהן דמ״מ קושייתי חזקה לר״א יבטל טובי׳ הנאה שלו מה שיש לו חלק בה ותשאר של כהן ולא יעבור וישרפנה לר״י ועוד דמכ״ת לא יצאנו ידי חובותינו דהרבה מחלוקות בישראל לדברי רש״י ז״ל דלא ס״ל שריפת תרומה אלא כדכתבו התוס׳ בשמו פ׳ במה מדליקין וכ״כ הכא בהדיא גם לא ס״ל דבטול מדין הפקר נגעו בה ואני הוכחתי בתשובתי הראשונה דגם הרמב״ם ז״ל לא ס״ל מדין הפקר ולפ״ד מוכרח הוא ומכ״ת לא השיב ע״ז כלום ולקמן כתבת דלתוספתא זו אני מחלק את השווין והכי נתבאר לדברי מכ״ת רש״י ז״ל חולק עם כל הפוסקים וס״ל הכי ובאמת בעברי עיני עיוני עתה הייתי סובר לתרץ דר״א לבטל דא״כ אפשר שלא יתקן עמתו דאין כאן מלה דצריך לתננה לכהן להסקה אבל ז״א דגם לשורפה אינו יכול גם אין לתרץ דגם ר״א ס״ל דזו החלה אינו שלו וא״כ אינו יכול לבטלה דאינו שלו להפקירו גם זה אינו דהא המקשן הוה לומר דפליגי במוצי׳ הנאה ממון וא״כ יכול להפקיר ובמסקנא דפליגי בהואיל דאיבעי׳ אפי׳ לה ס״ל לר״א דטובת הנאה ממון כדפי׳ רש״י ז״ל וא״כ עם ד״ה אסדר לי׳ במכילתי׳ וכו׳ גם מה שלא בכתב מכ״ת דאסור להפקיר כמו שאסור ליתנה לגוי דכשמפקירה כאלו נתנה לכל גוי לא ידעתי מה אשיב על זה דכל דבריך בכוס כאלו הוא הפקר גמור שצריך להפקירו שיטלו מי שירצו והכי שכה מכ״ת דבטול בלב סגי גם בהפקר גמור לא אמינו דצריך להפקירו אף לגוים דהא הפקר אתי דצריך להפקירו בשמיטה והם גוים לא יחטבו אלילה מלבד דעורה בעיני להביא ראיי׳ דאף דמדבטלו אם ירצה לא יניחו ליטלו לשום אדם דלא עבד כוי׳ לאפקיעי מאיסור חמץ דומיא דשבת ורב ספרא משא״כ ליתן תרומה לגוי לאכול זה לא עלה על דעת אלילה גם מ״מ לחלק בין הואיל להואיל הכא לדבריך מאי מדמה רמי ב״ח פלוגתא דר״א ורבנן לפלוגתא ר״א ור״י רבי ורב חייא בר׳ דרבי לא דחו כ״א בלשון דלמא ולדבריך הכרח גדול הוא לחלק ביניהם דהא התם אסור מדרבנן וכאן שרי א״כ ע״כ הואיל דהכא עדיף אלא ע״כ צ״ל דאף דהאמת עם מעכ״ת דר״א סמך אהואיל לכתחלה לאו משום דהאי הואיל אלא הטעם כיון דמ״מ צריך לאפות ולעשות מלאכה דמותר הכאי ממון ועבד אביי סמכינן אהואיל אפי׳ לכתחלי׳ שלא לערום למצלא על כל חלה כיון שמחמת ההואיל אינו עושי׳ מלאכי׳ יתירי׳ משא״כ לאפות לאורחין ולעשות טרחא לסמוך אהואיל אסרי רבנן וה״נ אם הי׳ הרי בבטול לא הרי למעבד מלאכה על חנם ולסמוך אהואיל דומיא דאורחין ואע״ג דיעבור על אסור דרבנן מוטב שיעבור בשב ואל תעשה מלעשות מלאכה בקום ועשה ולמה הרי רבנן המלאכה כיון דגזרו רבנן שלא לאפות משום הואיל דאורחין א״כ א״ל דהם אמרו והם אמרו שהם גזרו שלא לאפות והם התירו כאן שלא יעבור איסור דרבנן ואם נאמר להיפך דהם אמרו בביטול דאסור מדרבנן והם התירו בכאן שלא לעבור בקום ועשה אם לא שנאמר דאסור חמץ גרע משאר אסורין וגם זה אינו מדפי׳ רש״י ז״ל ד״ה מלתא דקשיא לן וכו׳ כללא דמלתא על משמרתי אעמודה דכל כי הכי מילי מעלייתא ליימרי משמאי · והראי׳ הני שדחי מכ״ת ברוח שפתיו דלדידי נמי קשה דלמה מכרו לגוי והדר והפקידו אצלו קורא אני עליך מה שקרא ר׳ יוחנן עליו דר״א פ״ק דחולין גוי גוי דקושיא זו דגוי אלא מן בעיניך כי מכ״ת דמה כל דברי בקושי׳ זו ועכו״ם שמא אלי בעי שהם ויפה אמרת אם היינו חוששין לשמות רחוקות כאלו לא נהרג אדם מעולם דאיך כמוס שמכרו וחזר ונטלו ממנו והוא עצמו מחזר לבעלו ונוטלו בפקדון דבר זה פשיטא דלא שכיח והשתא רחוקי׳ הוא אדרבה הרי פירש״י ז״ל דכל העולם מצלין חמציהן ולא כולי׳ לזה הא״ם מן הכלל ובכתבי הראשון כתבתי בלשון ספק שמא שכחו אללו ועכשיו אני אומר דסברה זו סברה חזקה הי׳ דהא ע״כ לדברי התוס׳ בב״מ אמרינן שאלי אומר שוגג הייתי וע״כ צ״ל דשכחו א״כ גם אללו נימא הכי דשכחו והביאו · ולא עוד אלא דקושיא מעיקרא ליתא מה עושה אללו דגם בלא בטלו תקשה למה הביאו עמו בעזרה משא״כ דכותנו וחוזר ונוטלו זו סברה זרה והשם יודע כי אלו עייכתי מעולם לא היתה סברה זו נכנסת בלבי ולא עוד אלא אפי׳ אם היתה הסברא קרובה אין קשה כלום דמיירי דידעינן דלא מכרו לגוי באופנים רבים משא״כ בטול בלב צריכין אנו שיבא אליהו ויאמר שלא בטלו והאריכות בזה מביא לידי הפסד הזמן :

ועתה יען כי ראיתי כי דחית ראיה כזה בדבר שהיתם אמרתי להוסיף ראיה הכא ר״י דס״ל דלא בעי בעזרה דוקא א״כ תקשה לדידי׳ איך לוקין על שוחט פסח על חמץ דלמא בטלו בלב דאע״ג דר״י ס״ל דהתראת ספק שמי׳ התראה היינו אם עבר אלאו ודאי רק דבשעת התראה הי׳ ספק שמא לא יעבור כגון כותר וגיד הנשה ומכה אביו וכל הדברים שנחלקו שם אבל כאן שמא לא עבר כלל וכי נלקה על חנם שמא ביטל ואף אם הוא אומר שלא ביטל וכי נלקה על פיו והא אין לוקה ע״פ עצמו תדע דהרי אם לא התרו בו אינו לוקה שמא שוגג הי׳ ואם אומר מזיד הייתי וכי ס״ד דלקי הא אינו לוקה אלא בהתראה ואע״ג דלא ניתנה להבחין כ״א בין שוגג למזיד והוא מודה דמזיד הי׳ אלא ע״כ זהו ע״פ עצמו אין אדם משים עצמו רשע ועיין בתוס׳ ריש פ״ק דב״מ דף ג׳ כיון דאכן לא ידעינן אי שוגג אי מזיד הי׳ וה״ה ה״נ · והתימה דהא מן התורה בבטול סגי וכל ישראל בתיהם מלאים חמץ ואין מתרין לשום אדם כ״א לזה ואפילו תאמר כגון שאמר הריני שוחט על החמץ והתרו בו א״כ למה קרא לי׳ התראת ספק הרי אינו יכול לומר שוגג הייתי שהרי אמר בפירוש שיש לו חמץ · ואפי׳ תאמר כיון שאמר אפילו שיש לי חמץ הריני שוחט וא״כ יוכל להתנצל שאמרתי כך שהייתי שוגג שהי׳ בדעתי משום שאין לי וא״כ נתברר שלא הי׳ שוגג והי׳ יודע מ״מ בטול אי אפשר להתברר שאע״פ שהודה לפני זה שלא הי׳ בטול ממלו והתרו בו א״כ אל תתמה וקבל עליו התראה ועבר והשתא אפ״ה נראה דפטור דאטו אם אחד אמר חלב בידי והעדים אינן יודעים אם הוא חלב או שומן והתרו בו אם חלב הוא לא תאכל ואכל מי מלקינן לי׳ כיון דלא ידעינן אם חלב הי׳ אם לאו והרי תפיסה פרק היו בודקין מכירין אתם אותו עכו״ם הרג או ישראל הרג ואע״ג דע״כ צריך לקבל עליו התראה כדאיתא התם אפ״ה בעינן הכרה ומלקיות ומיתה בסדרי כינהו כדאיתא התם אדרבה עיקר התראה ומלקות אתי אם לא שנאמר שיודעין אנו שלא ביטל כגון שהי׳ אנוס וכמ״ש מכ״ת בשינה וכל זה דוחק דהא הרמב״ם ז״ל פסק התם וכן בעלי התלמוד ז״ל סתמו דבריהם ואמורא צריך לפרש דבריו ואני אומר בעת כי לית נגר ובר נגר דיפרקינהו בפרוק עבוזה אם לא כנהוג בדורינו כי שערי התירוצים לא ננעלו

ואע״ג דלפירוש התוס׳ שפי׳ התראת ספק שיכול שמותרה לומר שוגג הייתי והיינו ע״כ שלא הוברר הדבר שהי׳ מזיד והא דקרי לה התראת ספק דבשעת התראה עדיין שהוברר הי׳ יכול להכחיש א״כ הדרא קושית התוס׳ לדוכתא כיון שטובה שמותרה הי׳ מזיד אם לו שאכן לא ידעינן ויכול להכחיש ולמה נאדו מספקי׳ דפירש רש״י ז״ל אלא ע״כ צ״ל דלא נתברר וא״כ ס״ל לר״י דלוקין אע״ג דלא ידעינן אם עבר במזיד אפשר דהיינו היכי דעביד בודאי אלא שיש לו התנצלות דשוגג דכיון שלא נתנה התראה כ״א להבחין שעיקר התראה לשווי׳ מזיד אתי הי׳ לו להשים על לב ולא כל כמיני׳ משא״כ בעיקר האיסור :

ושאר הדברים לא ראיתי להשיב עליהם כי גם אני לא כתבתי להוכחה כ״א לפרש דברי הרמב״ם מיושב שפיר יותר מלשאר פוסקים · ומ״ש דגם לדידן מיירי בדליכא בלא מכרו לגוי דהכי בקושית הגוי שלא ביעור זה לא נזכר בגמרא ולא שעורהו הראשונים כ״א האחרונים שאליהם ובימי הראשונים לא היו רגילין בו כלל משא״כ בטול ואם כוונתך מכירה ממש שהוזכר בגמרא לא ומכור לגוים זה פשוט כיון שמשמיענו לא מכרו ממש משא״כ אם מיירי בלא בטול הו״ל לפרש ומ״מ דלא מלא מכ״ת בדברי הראב״ד ז״ל דקאי אברייתא הכא שכתב מ״מ הטור ז״ל עליו דאמרינן שלא ימצין בואה משמע דהוא ז״ל מפרש הברייתא הכי וקושית עכבר היא הליכה כאשר כתבת בעצמך אך מה שהקשית כיון דקי״ל אתה רואה של אחרים למה לי ביעור בהפקר סגי תקשה גם לדברי הפוסקים דביעור מן התורה בלא בטול לר׳ יהודה למה לי שריפה בפירור ושאר אבידה מן העולם סגי אלא גזירת הכתוב הוא וק״ל :

אח״כ האריך מכ״ת להרבות מחלוקת בישראל על חנם ותלה עצמו דהר״ן ז״ל ע״כ פליג אהרמב״ם ז״ל דס״ל דלאחר שעבר הפסח בדאוריי׳ דאסרי דהא לדברי הר״ן הוי דרבנן כדאורייתא וקאי מתני׳ אדרבנן ואדאורייתא וכהם שבדאורייתא אוכם אסור כך בדרבנן וא״כ בלא טעם הירושלמי אסור לדברי הר״ן וא״כ

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

וא"כ ע"כ ס"ל כהרמב"ם ז"ל או לא פליג וס"ל כהרמב"ם והרמב"ם לא ס"ל כוותי' וכל זה בתחלה מכ"ת אך דבר שפתים אינו נכון דהירושלמי ענין אחר הוא ודאי דלהר"ן ז"ל ולכל הפוסקים קאי מתניתין מדרבנן אם עבר אדרבנן הידוי' ולא ביערו רק סמך אביטול או שלא בדק בשעה אפילו באונס אסור ואפילו אם היה אנוס לבערו מתחלה אסור ול"ל אם בתחלה בשעה שהיה הניח כך ואח"כ היה אנוס שהיתה דאסור אבל אם בדק ולא מצא וביטל כדין חז"ל שלא עבר אתקנתי' או במקום דלא הצריכו בדיק' ע"ז קאי הירושלמי וזה לשון הטור וחמץ הנמצא בבית ישראל ולא ידעתי כלל מי הכריחך לזה לעורר מדון בין הפוסקים במקום דליכא דוחק כלל דהם כתבו מצא ומכ"ת פירש דבריהם ה"ה במזיד כדי להרבות מחלוקת בחנם זו אינו מורי' והירושלמי דהפקיר חמצו איירי ג"כ בהכי שבדק והפקיר אח"כ כמנהג העולם וכתקון חז"ל ולא ידעתי מי דחקך דלהר"ן יחלוק התלמוד דידן עם הירושלמי שכתב מכ"ת כיון דאין להם הכרחו של הר"ן לא מפרש מתניתין כוותי' וזה אינו נראה כיון דס"ל כהרמב"ם ז"ל דעבר דמתניתין אפילו אנוס עבריין דרבנן ואין להאריך ואף כי יש עוד הרבה פרטים להשיב עליהם :

ומ"ש ודמיתי ראייתו הגדולה ממאמר של עוברי עבירה לא ראיתי להשיב עלי' במשילי' כי הוא סברא ברורה וכיון דלא שביק היתירא וכו' ברור שמבטלי' בלב שלם שלא יאכל אסור ולמה לא יבטלי' בלב שלם כיון שזוכה בה בודאי שהרי מן התורה מותר לבטלי' ולסגרו בתיב' והלעיר הגדול שכתב' כי נסתייעו דברי קצת מפירש"י ז"ל ורש"י פי' בהדיא בחולין הכי ועוד דלדעת רש"י ז"ל דלא ס"ל בטול משום הפקר משום דנפיל פירקא דמכ"ת בזירא :

ומ"ש מכ"ת דלא עיינתי דאיכא אונס לבטלו דהיינו אונס שינה אפשר דהכי הוא אבל הכי קאמינא דהרמב"ם לא כתב רק הניחו אנוס דמשמע שלא יוכל לבערו מחמת אונס לא שלא בטלו מחמת אונס שאין זה נזכר בדבריו ופוסק צריך לפרש דבריו והתם דברי' משמע כשאר כל אדם וזו סברא הפוכי' ממה שכתבת דה"ל להרמב"ם ז"ל לכתוב אפי' בטול והפוכיומילך דאדרבה אם הרמב"ם איירי דוקא בלא בטלו ה"ל לפרש אבל אי איירי בכל גווני א"ל לפרי' ועוד דבהתמי' לא מעבריין איירי ואם כמו בדברי' שהי' אכי על הבטול ומ"ש שגםלדידי קשי' ה"ל ליתנו לגוי במתנה לא ידעתי עד מתי תהי' לו קושיא זו עוד למוקש ברור שלא עלה זה על דעת הרב בעל המגיד ז"ל אף אם היתה קושיא לא שערו בדעתו ואל"ל שאין מקום לקושי' זו דלאו' גוי ה"ל ליתנו לגוי שהרשינו הוא כבר אצלו והוא מלפ' שמאבד ולא יקננו ממנו ואם במתנה גמורה א"כ יתבע מעותיו כיון שלא יהיה לו משכון שזה יהיה שלו ואין לך אונס גדול מזה ואי"ל לגוי אחר מי יתן לו או ימכור כיון שאינו אצלו הגוי שהרשינו מאן לימא לן שהוא אצלו והתנא סתמא קא תנא דעובר משמע אפילו אם הגוי במ"ש ופירושך על המ"מ הנה מהרסו ממנו ילא שמכ"ת עצמו העיד שהוא דוחק ולדידי אנוס גמור הוא כיון שבטלו ולא היה לו מעות לפדות ולבערו ואין לך אונס גדול מזה ופיך ענה בקושיא א דלא"ה למלוא אונס ממש דע"כ איירי בבטלו כפשטא דשמעתין דמיירי בפסח ב"א ומ"ש דקשי' בעיני כת"ר לפרש דהרמב"ם ז"ל הוציא מן הירושלמי לפ"ד הן הן הדברים שאמרו בקיצי דא"ך יגזור הרמב"ם גזיר' מעצמו שאינה מבוארת בגמרא ואף שנלמד מדין הרהין מ"מ הגזיר' לא נזכרת שם וטוב הי' לו לומר דלא פליג רבנן אלא לשון הירושלמי ממש כתוב ועדיין אינך מודי' וכתבת דהירושלמי איירי ברשע דלא כדברי הטור שכתב וחמץ שנמצא בבית ישראל ומ"מ שלא הביאו כן המ"מ והטור ומה בכך שלא גם לנו לגב' אנוס אף שאינו כמותם חלילה מקום הניחו לנו כו' :

והנה מדבריך נראה שמשמעתי היה שעכה הממון אצל הגוי והנה הוזכרו בי מה שכתבתי בתשובתי הראשונה דלדעת בעל העיטור הרי הכי ולפי דעתי הרמב"ם קאי גם אבטלו אפשר דגם ב"ה דלא קאי כי אם אירושלמי דקאי אמאן דקיים תקנת חז"ל כראוי ונמצא אח"כ כדאיתא בטור אבל אם בטול ושכח לבערו היה כאסור דאורייתא דעשו חכמים חזוק לדבריהם יותר משל תורה וכאשר שבשל תורי' אסור כך לדבריהם ואם לדעתך הר"ן ס"ל כן מנה השגה כל הפוסקים ס"ל כן דלמה נרבה מחלוקת בחנם והנני עומד על משמרתי לאוקמו בלי ספק ומ"ש מכ"ת כי קצרתי אחד בלשוני איני יודע מה חסרון יש בלשוני כי לפי דעתי נכונים הדברים · גם כתבת שלא הבנת דברי מ"ש גם בזה עובר לא מצאתי דבר זה בדברי אמנם שיש מ"ש בכתבי מכ"ת · ומה שהשים דברי דלדעת כת"ר סברא לספק דהפקר גמור גרע מהפקר דהכא אפילו בלב שני והשלמה הדבר כל כך עד שכתבת כי הדבר ברור ואין צריך פנים · באמת קבלתי ההתנצלות מכ"ת מה שהתנצל בסוף כתבו כי לא היה לו פנאי כי רואה אני כי בהרבה דברים עיין בהם בעיון שלם אחד כי סברתי הוא מבוארת בגמרא דהא אמרינן בגמרא דלמא משכה לבתר הכי ולאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל לי' הרי מבואר דאם אינו ברשותו אינו יכול לבטל דאע"ג דפירושו שאינו שלו כפי' רש"י ז"ל מ"מ הרי בב"ק ובקדושין מדמי בהדיא אינו שלו ואינו ברשותו להדדייהו מגיתו אתי וא"כ צריך לפני ולפנים לחלק בין הפקר דעלמא להכא לומר דלענין שאינו שלו ולא לענין שאינו ברשותו ומה שהביא מכ"ת ראיה מבטול בלב אינו ראיה של כלום דודאי בדבר שיכול להפקיר הקילו בכאן שאינו צריך ג' ולא להוציא בפי' מה שא"כ בדבר דלא שייך הפקר כלל שהתורה מיעטה שאינו שלו ואינו ברשותו מה הפקיר מה שהביא מכ"ת ראי' מנכר בפי נחם לפי דעתי גם מכ"ת הרגיש בחולשת ראי' זו דהתם הוא מופקר מאליו אלא שצריך גם גילוי דעתו להוציא מידי כל חשש אסור אע"ג דלהפקידו אינו יכול ג"כ מהאי טעמא דהוי כהפקר דאלת"ה תקשי דהא יאוש מדין הפקר נגעו בה כדכתבו התוס' במרובה וא"כ ק' דהא קי"ל דגזל מפי ארי ודוב כו' הרי אלו שלו ואתה סובר דבהפקר דעלמא לא מהני כה"ג וכן יאוש דגנבה ואין להאריך ומ"ש דלא ידעת מאי ענין מ"ל מידו לכאן פליאה בעיני על מכ"ת מאד הלא אין כוונתי רק שגבי גוי מקרי הכל שלא ברשותו ולא דמי לפקדון דאמרינן ברשותי' דמרי' קאי ומ"מ אין לנו לומר דלהוי הפקר מעולא כמ"ש גבי נכס לעיל דא"כ הו"ל יאוש כל פקדון גבי גוי והוי שרי לזכות בו מעולם אלא חז"ל אמרו כמ"ל ולא מ"ל ממש רק דמקרי ספק לא אתי ומה צריך זה לראי' שכתבת שלא הבאתי הרי הראי' מבוארת בלשוני מה שהשיב מכ"ת על קושיתי דהכר לא ראיתי להשיב כ"א מה שהחליט מכ"ת לתשובה לא על שאר דברים כי אין הפנאי מסכים :

הנה מ"ש מכ"ת דלדעת הראב"ד ז"ל לא הוי אלר מטעם שליחות כ"א גבי מליחה אמת הדבר אבל מה שחפץ מכ"ת לצרף סברת הרא"ש ז"ל בתחילה לא צדקת אענך כי באמת דברי הראב"ד ז"ל ל"ע דאם הוי ז"ל פוס' כהרב הגדול הרי"ף ז"ל לחלק' בין קטן וקטנה יש לתמו' הרבי' דהא גם הוי ג"כ דעת אחרת מקנה אותו כדאיתא בגמ' ואם ילפינן מליחה מגט בקטנה למה לא נילף בקטן דהא גבי קטן לא כתיב אלר כלל כמבואר בגמרא וא"כ אם דעת אחרת מקני' מהני גבי' ע"כ מקטנה אתי א"כ גם מליחה נילף מקטנה או מדעת אחרים מקנה דידיו ואם ס"ל דהכר דקטן אתי מאם המלאה המלא דמשום דאתרבאי הכי שם אין דעת אחרת ועוד דמכ"ש נילף מליחה מיניה דאם ילפינן מגט שהוא ממונא מאסורא כדפירש רש"י ז"ל מכ"ש ממין ממונא אלא ע"כ בלתי ספק ס"ל להראב"ד ז"ל דפסק כלישנא בתרא דמר אמר חדא ומר אמר חדא ופי' הוא ז"ל כל"ק דרש"י ז"ל דמר אמר במליחה ומר אמר בגט ואין חלוק בין קטן לקטנה דלפי דעתי א"א כלל לומר דס"ל כל"ק וס"ל דלל"ק פליגי בקטנה אבל גבי קטן מודו דלא ילפינן מליחה מגט אבל דעת אחרת ילפינן מגט דזה תימה דמ"ש גבי קטנה דילפינן מליחה מגט וגבי קטן אם הוא שוה לקטנה לענין דעת אחרת נילף ג"כ מליחה מיני' וכו' אם לא שנאמר דס"ל דמאי דלל"ק גבי מליחה אין לו אלר היינו משום דפשוט להלמידא דאלר דגברא משום שליחות אתרבאי דהיינו גבי גניבה שאין ד"א דליכא גבי גברא שום דרשה ילפינן מאתתא וכי היכי דגבי דידה הוי משום יד ה"ה גבי דידיה דילפינן מינה ובלשנא מציעא דקאמר דפליגי בקטן הוי מצי למימר דפליגי בקטן אי אלר דידי' אתרבאי משום שליחות או משום יד דליכא למימר דפשוט לי' דמשום שליחות אתרבאי דא"כ היכי יליף קטן מקטנה כיון דברור דאיש משום שליחות אתרבאי ודוחק לומר דקאי אדעת אחרת דלא רמיזא גבי גברא ובהא פליגי דלא משמע פשטא דשמעתין כן דהכי קאמר בקטנה כ"ע לא פליגי דילפינן מליחה מגט משמע דגבי קטן פליגי נמי בהא דבלא זה למה לי' להזכיר מליחה כלל ועוד דדוחק גדול הוא להעמיד פלוגתייהו במקח וממכר דלא נזכר בגמרא זו כלל דבר זה · ע"כ נראה דלהס"ד דהוי מצי למימר הכי אלא דרוצה לומר דאפילו אם ד"ה ס"ל דאין פשוט דמשום שליחות אפילו הכי איכא פלוגתא דמ"מ כיון דגבי אשה גלתה תורה משום יד ה"ה גבי גברא דנלמד סתום מן המפורש ומ"מ לא כן יש לפרש בדברי הראב"ד ז"ל אלא דקי' מ"ל סברא זו כיון דבלישנא מציעא ס"ל דלא ברור לן דאלר דגברא משום שליחות כו' מנ"ל דלל"ק פשוט לי' מה שלא נזכר בל"ק ולהוציא ממון בלא ראי' גבי מקח וממכר דילפינן מקטנה ל"מ מליחה ול"מ מקח וממכר וכדפירש הרב הגדול ז"ל וכמ"ש לקמן · ומיהו יש ליישב הכל דס"ל דאין זו סברא דנילף קטן מקטנה דמאי דאמרינן בלישנא מציעא דס"ל לר"ל דלא ילפינן היינו משום דס"ד דס"ל פשוט דהכר דגברא משום שליחות אתרבאי ובהא פליגי דר"י ס"ל דלאו פשוט הוא וילפינן מן המפורש ור"ל סבירא לי' דפשוט הוא ולא ילפינן · ורצוני לומר דפשוט הוא היינו כיון דרבי קרא אלר גבי גברא ולא גלי בהדיא דמשום יד הוא כדגלי גבי אשה אמרינן דמשום שליחות דתפסת מרובה כו' ולא ילפינן מאתתא דהיכי דגלי גלי אבל דעת אחרת דלא כתיב גבי' כלל ילפינן לענין דיכא מאתתא וא"כ לל"ק דפליגי בקטנה ולא בקטן דמשמע דבקטן כ"ע מודי דאין לו אלר כדכתב גם הרב הגדול ז"ל ע"כ היינו מטעם זה משא"כ במקח וממכר וא"כ נוכל לומר דגם הרי"ף ז"ל ס"ל כוותי' והשתא א"ש ליכא שכתב דאלר גברא משום שליחות אתרבאי ולא ילפינן קטן מקטנה דלכאורה הרי אסדדי דפשטי' דלשני' משמע דברור דמשום שליחות אתרבאי א"כ מאי קאמר ולא ילפינן · ולפי דרכי א"ש דלא ילפינן ר"ל לפרש גם אלר דגברא משום יד אלא תפסינן שמועה אבל תימה גדולה אם היה הרב הגדול סובר כן וא"כ קשה דהא גבי אתתא נמי לא כתיב אלר כלאין דעת אחרת כגון מליחה ואפ"ה ילפינן מגט ולא ילפינן מאלר דגברא משום שליח א"כ גבי גברא דלא כתיב אלר כדעת אחרת נילף מגניבה איפכא דמ"מ לא נילף מאתתא דאם לקולא ילפינן כ"ש לחומרא אפכא וקי"ל אם לא שנאמר דגבי גם כתיב בהדיא משום יד ילפינן מיניה מליחה ולא ילפינן מגניבה דלא גלתה התורה בהדיא משום שליחות רק שאנו אומרים כיון שלא גלתה כמו גבי אשה אוקמינן אשמועה ולכן גבי דעת אחרת דגברא ניחא לו למילף מאתתא מאי טעמא :

אבל לפי דעתי הכל דברי נביאות דלמה לא נילף אלר דגברי' מאתתא ובכל דוכתא אמרינן ולמד סתום מן המפורש ואם ס"ל כיון שלא גלתי' תורה כמו התם ס"ל דמשום שליחות א"כ גלתי' תורי' דמשום שליחו' ונילף מיני' ועוד מנלן להראב"ד ז"ל לפרש כן ולאוקמי' דיכא על זה לחלוק עליהם בלא ראיה · ואל"ל דרבינו הגדול סתם לגמרי דבריו וכתב ולא ילפינן קטן כו' ואנחנו קמנו לפרש ולא ילפינן לפרש כן אלא לענין דיכא ילפינן ע"כ נראה ברור דס"ל להראב"ד ז"ל כלישנא בתרא וס"ל דמאי דאמרינן דלא ילפינן מליחה מגט היינו מטעם דעת אחרת לא מטעם אסורא וממונא ; ול"מ קטן וקטנה דלא כהרי"ף והרא"ש ז"ל · ומה שהביא מכ"ת ראיה מאליו דגרי דקינן

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

דקונין האלקים כי גם אני הייתי על ראיה זו כמה שנים ובכל זה יותר דשמתי בכתבי כל חדושי דינים שעולים בידי בע"ה וזה היתה אחד מהם אבל באמת לא עלתה בידי דכליו הוי מעטם הכל אלא שמכ"ת דחקני בראייתו כי באמת ראיה ברורה הוא כשמה אף שקלרה בלשונך וי"ל שכשמעת עיקר הראי' מכתבי מכ"ת שהבאת ראיה מפירש"י ד"ה הכל משלכה וכו' ושם אין ראי' דהאי קאי אבתמי' דפשיטי' דמשו' הכל הוא אלא ראי' הוא ממאי דפריך ומקלת' דהכל משלכה הוא וכן מלאתי קלת ראיה ברשב"ם ז"ל פ' הספינה דכלים משום רשותו הוא אבל מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ד הל' מכירה משמע דמספקא לי' שכתב והרי הן כמו שהגביהו או שהכניסו בתוך ביתו משמע דלא ברירא לי' מעמא סוף דבר זו הראיה לי"ע דדברי מכ"ת א"א להתקבל על הדעת דגוי יהיה שליח לחבירו במלתא דהא שקיל וטרי הגמרא ריש האיש מקדש דישראל שליחות מנ"ל ואלמלא המקראות אפילו ישראל לא היה שליח וא"כ גוי דלאמעט אפילו לישראל דאיתי' בתורת שליחות כ"ש לגוי ועוד דלפי דעתי תלמוד ערוך הוא בגיטין סוף המביא תנין דקאמר כאן הדברים שהעבד נעשה שליח לחבירו כו' וליר"א דשמעתתא משמע דקאי אלעיל דאין עבד נעשה שליח לגיטין לפי שאינו בתורת גיטין אבל שחרור נעשה שליח דאיתא בתורת שחרור דהכי רהיטא כולא שמעתתא דהתם וכן פירש"י ז"ל בהדיא וא"כ והלא בלאו הכי הוי שליח לחבירו דלא אמעט כלל כי אם לישראל וגם מה שמשמיענו ר"י חדוש בעבד ובשחרור והרי אפילו הגוי הוי שליח כדפריך לעיל מדקתני גוי מכלל דעבד כשר ה"נ ניתא איפכא מדקתני עבד מכלל דגוי לא גם מדקתני גבי שחרור מכלל דבמלתא דליתא לא והא גוי כשר לחבירו אפילו במלתא דליתא דלא אמעט מזה כלל לכן נ"ל דבע"ז קאי הפלפול על רב אשי לדחות ראיתו ורב אשי ס"ל באיזהו נשך דיש שליחות לגוי בכל התורה חוץ מתרומה וגם לאיסכא אחריכא ס"ל דאין נעשה שליח אבל עושה שליח ישראל וה"ה הכל אלא גוי חבירו לא הו"ל שליח משום דאין נעשה הגוי חבירו שליח וא"כ שקיל וטרי התם לברר ראיה דר"א מייתי שפיר ראיה למאי דס"ל לדידיה ברור דגוי עושה שליח א"כ ראייתו טובה הוא גם לא אשכחן אימור בר פלוגתי' דפליג עלי' בהא ולהאי דחיות' ל"ל דפליגי עלי' בהא נמי ולפי דעתי זהו היסוד מוכרח עכ"פ לדעת הרמב"ם ז"ל דפליג עם הראב"ד ז"ל סוף דבר תמיה לי מאד דלה"כ הוי סבר כהראב"ד במליחה דהוי בקעה אלא ע"כ אין לדמות גוי לישראל כמ"ש ז"ל פ' הרבית דישראל אתי לכלל שליחות כו' ואל"ל בש"ע בס' רל"ח בהדיא כהרמב"ם ז"ל ושם פסק כהרא"ש ז"ל:

שאלה ו מה שהשבת על החכם הרב הב"י ז"ל מה שהשיב על הטור באו"ח ס' ח' מה שנסתפק הטור ז"ל בענין מי שפשט טליתו ללובשו מיד כדי לכנס לבה"כ כו' והביא ראיה מן הגמרא דלריך לחזור ולברך והשבת דכונת הטור אם פשט כדי לכנס לבה"כ ולא נכנס אלא חזר ולבש מיד אבל אם נכנס לבה"כ לא נסתפק לי' להטור דפשיטא דמברך כדאיתא בגמרא עכ"ל בקלרה:

הנה מלבד דסברתך לא נראית לי כלל דמה תלוי בכניסת בה"כ כיון שדעתו ללבוש הטלית מיד ביציאתו וכללא הוא בכל הברכות דבהסח הדעת תליא מלתא ובה"כ לא מלינו בשום מקום דהוי הסח הדעת וגדולה מזו כתב הב"י ז"ל בס' קע"ח בשם אוהל מועד דאפילו בסעודה אם הלך לנקביו אינו חוזר ומברך וכ"כ הרא"ש ז"ל פ"ק דתענית והביאו הב"י בס' קע"ח והשיג על הראב"ד ז"ל בענין השינה שבתוך הסעודה דלא הוי הסח הדעת וכ"ל ברור דאפילו לדברי הגאונים שהביא בעל אוהל מועד בענין בה"כ וכן הראב"ד ז"ל דפליג בענין השינה היינו משום דהוי הסח הדעת דהוי כגמר סעודה משום דמסתמא אין דעתו לחזור ולאכול כדכתב בלשונו אבל בתפילין וציצית דמלוה להיות עליו כל היום ודעתו על זה לית דין ולית דיין דבה"כ ושינה לא הוי הסח הדעת ולא מלינו הסח הדעת בבה"כ כ"א בנטילת ידים פ"ב דיומא ושם פירש"י ז"ל דהטעם דלא"ה דלא נגע בבשרו דידים עם נות שם הכא משם ראיה דהיכא דלא שייך האי טעמא לא הוי הסח הדעת גם לשון הטור לא משמע הכי במ"ש · הנה נוסיף ע"ז יש ראי' מהתלמוד דקאמר בתר הכי רב פפא כל אימת דמטא להו מברך:

והנה כמ"ש הב"י על רבא כך יש לדון על רב פפא דמסתמא היה מניח תפילין כל היום א"כ כשפשטן מסתמא אדעתא ללובשן ובדבריו לא נזכר בה"כ ולא שום דבר ואם היה תולה בזה היה התלמוד לריך לפרש דאטו לריך לפרש דבריו כיון שהכל תלוי בזה · והב"י הביא דברי רבא דרא"ש פשיטא הוא לפי שלא עלה על דעתו ולא ס"ל החלוק שחלקת אבל לדחות סברתך הנה ראיה ברורה הוא מדברי ר"פ · ועוד יש להביא ראיה קלת מדברי לרב יהודה בס' האשכול שהביא הב"י בס' ח' לדבריך שאליהו בשחרית כי משנה מכסות לילה לכסות יום והקשה הרא"ש דא"כ גם בפניה ה"ל לברך כי לבוש כסות לילה ובזה דין גדול ע"ז · ומאי קושיא דילמא בבגדים אין קפידא דמה לי כסות יום או כסות לילה וא"כ כי פשט כסות יום היה בדעתו ללבוש הכסות לילה מיד דהא אינם לבוש הוא ולכן א"ל ברכה אבל על הכסות יום לריך דהסיח דעתו שהרי ישן כל הלילה ולסברתך פשיטא אם פשט תפילין כדי לישן וישן ודאי הוי הסח הדעת ולפי דעתי יותר משינה דאין שיעור לשינה דשמא ישן שלא ילבשם עוד ויש לדחות דא"כ גם בלא כסות לילה דפשט ביום היה לריך לברך מסתמא גם ביום נכנס לבית המלון אלא ע"כ כיון שהיה עליו הכסות יום לא הוי הסח הדעת א"כ גם בלילה אע"ג דלא הוי עליו הכסות יום כיון שהיה הכסות לילה עליו לא הוי הסח הדעת מ"מ נראה לי ראי' מהא דפריך א"ה כל שעתא נמי וא"כ רב יהודה כיון שהיה לובש ציצית כל היום א"כ כשפשט ודאי אדעתא ללובשם מיד וא"כ למה יברך ולא נזכר בדברי המקשן שהקשה אבה"כ דוקא ועוד אפי' לפי סברתך אינו נראה בציצית כלל דהוי הסח הדעת כיון שיכול לכנוס בהם לבה"כ ולא דמי לתפילין ואע"ג דפשט אותן דילא שמא ילכלך אותן כדכתב הב"י מ"מ אין נראה שיהא הסח הדעת ומכש"כ דמדברי הטור לא משמע כדבריך דא"כ למה הזכיר כלל בה"כ הו"ל בקילור אם פשט ללובשן מיד ואפשר לדחות דנקט דבריו לרבותא דאע"ג דהיה כונתו לכנוס לבה"כ לא הוי כהסח הדעת אבל בתחלת שכתב אם פשט שלא ללובשם מיד חייב הו"ל למנקט דיכא דגמרא דהוי רבותא טפי דאפי' מיד י"מ אם נכנס לבה"כ חייב דהוא דיכא דליתא בגמרא בהדיא ולא נכתוב דין שלא הוזכר בתלמוד ועוד אם פשט שלא ללבוש מיד א"כ מסתמא פשט לעשות עסקים אחרים דהוי הסח הדעת גמור ול: אפי' מיד היה חייב כמו שפסקו הפוסקים גבי סעודה דאם דבר עם חבירו והפליג הוי היסח הדעת · ומ"ש דליסנא דטור משמע הכי מדכתב כדי לכנוס לבה"כ ולא כתב ונכנס לבה"כ ז"א דאין כונתו אלא לכתוב אם היה כונתו ללבוש מיד למה פשטו כלל וע"ז השיב כדי לכנס לבה"כ כללו של דבר אין נראה לי כלל לחלק:

שאלה ז ויהושע מלא רוח חכמה לפני מעכ"ת אדונינו נשיא אלקים הוא בתוכינו מחמד עינינו רוח אפינו הגאון בישראל ר"מ ור"ג ואב"ד מ' יושיע כ"י · ומה לחוח שחוח אל ארז בלבנון אדיר בתורה שר הבירה אך ענוותנותי' של אדוני יכריע לפני הוד זיו תואר מעלתו כתלמוד היושב בקרקע ע"ד אשר שמעתי מפומי' דמר פה קודש לענין יין מבושל שמביאין ממדינות תוגרמה ולא היו נזהרים בשעת הבשול לענין חמץ והנה לענ"ד נראה שלריך דקדוק שהרי כתבו הגהות מיימון בשם הסמ"ק ומביאו הב"י בס' תמ"ז וז"ל שומן מהותך שהותך לפני הפסח אסור בפסח מפני המחבת שעושין הבשיל חמץ וכו' אבל אם הי' נזהר בה"ה ויודע בודאי שהמחבת לא היה ב"י בעת שהתיכו השומן מותר אפי' למ"ד נותן טעם לפגם אסור בפסח מ"מ זה הפגם נתינת טעמו היה קודם הפסח ומיהו דוקא שבעת התכת השומן היה נזהר שהי' מהתכו לשם פסח אבל הותך בסתם אפי' שאמר עתה ברור לי שלא היה המחבת ב"י מ"מ אסור בפסח דכל מלתא דלא רמיא עלי' דאינש לאו אדעתי' עכ"ל הרי מבואר בדברים אלו שלריך ב' דברים שיהי' מותר בפסח האחד שיהיה ברור לו שאין הכלי ב"י והשני שהי' אדעתי' בשעת התכי' שהוא עוש' לשם פסח משום דאי לאו אדעתי' איישינן שמא עשה בחמץ ובפרט שחמץ כל השנה לא בדילי' מיני' כמ"ש התוס' רפ"ק דפסחים דבור קמא וכן הוא ג"כ דעת מהרא"י לפסק הלכ' בס' תמ"ז שהיא אסור מדינא:

והנה ב"י מתמיה על הגהה מיימון שכתבו שלריך שיהי' ברי לו שאין הכלי ב"י הלא סתם כלים אינם ב"י נ"ל דאין כאן קושיא דהא דטעמא דסתם כלים אינם ב"י משום ספק ספיקא כמו שמבואר בטור יו"ד ס' קכ"ב ומשום האי טעמא כתב המרדכי דהיכא דנתן הכלי לגוי והחזירו באותו היום דלריך הגעלה הואיל ואין כאן ס"ס וכ"ד נמי ס"ס אין כאן שהרי המחבת הוא כלי מיוחד לטגן בו חמץ בשומן כמ"ש הסמ"ג והמרדכי א"כ ליכא למימר דודאי היכא דלא ידעינן מאי שמשו באותו כלי איכא למימר שמא שמשו דבר הפוגם או שמא אינו ב"י אבל המחבת שהוא מיוחד לטגן חמץ והשו ודאי נותן טעם לשבח ודאי דאין סתם כלי אינו ב"י וזהו ברור לפענ"ד וכן משמע מלשון המרדכי ר"פ כל שעה דלא מחזיקינן בכלי שאינו ב"י שהרי כתב סתם וז"ל שומן מהותך קודם פסח אסור לטגן ממנו בפסח בשביל המחבת שהתיכו בו השומן שהיה בלועה מחמץ עכ"ל הרי שכתב סתם ולא חילק בדבר ואלולי שיש חלוק לא היה משמיט מלהזכירו אלא ודאי כמ"ש כי בודאי זה דין ברור שבכלי שידעינן מאי שמשו בו וידוע שאותו דבר נותן טעם לשבח לא אמרינן סתם כלי אינו ב"י הלכך בנ"ד נמי יש לאסור היין מדינא מכח הרי טעמא הנ"ל ואף אם יש לסתור טעם האחד ולומר דסתם כלי אינו ב"י אכתי טעם שני של סמ"ק במקומו הואיל ולא נזהר לשם פסח וזהו ג"כ דעת מהרא"י בפסקיו ס' קמ"ז שכתב וז"ל על היין שבשלוהו בכלי חמץ בקדירות וכפות כך נוהגים פה ע"פ מהר"ב ומהר"ס שאין שותין ממנו בפסח רק ביו"ט אחרון דאינו אלא מדרבנן וכן אני נוהג אחריהם עכ"ל וע"כ ל"ל דלא היו הכלים ב"י דאם היו ב"י מאי מנהג שייך איסורא הוא דבודאי אין ס' לבטל ולמה התיר ביו"ט אחרון ואף אם נאמר שאין הלכה כסמ"ק והמרדכי איירי בכלי ב"י מ"מ דינא הוא ולא מנהגא אלא ודאי איירי שאינו ב"י או דלא ידעינן אם אינו ב"י או לאו וכן משמע לאסור מתה"ם מהרא"י ס' קמ"ט בפסקיו ואין להאריך כאן יותר הלכך אדוני מו"ר טעמו ונימוקו של כת"ר הודיעני ואענדם עטרה לראשי ואם שגיתי יורני מ':

ואגב גררא באתי לבקש ולחנן אל הדרת מעלת כת"ר שהודיעני במכתב אותיותיך אותיות קדושות פי' הדבור תוס' במגילה דף ז' ד"ה נאמרה לקרו' כי אני בעניי מבינו בזה האופן דהתוס' מקשים מאי פריך התם בגמ' דיומא הניחא למ"ד ניתנה לכתוב אלא למ"ד לא ניתן לכתוב מאי איכא למימר דכיון דלא ניתן לכתוב מ"מ נאמרה לקרות ברוח הקודש ושפיר שייך לומר שהוא סוף הניקים ועי"ז קאמרו דהא דקאמר התם הניחא למ"ד ניתן לכתוב היינו מדרבנן פי' הואיל ונאמרה לקרות בע"פ דרוה"ק אלא למ"ד לא ניתנה לקרות אפי' בע"פ והיינו ע"כ שלא נאמרה לקרות ע"פ ברוח הקודש מאי איכא למימר ולפ"ז איכא למימר דאיכא שום תנא דפליג אמתניתין דלקמן וס"ל דלא ניתנה לכתוב אפי' מדרבנן ואפשר שהי' ידוע למקש' דאיכא תנא דס"ל הכי ואם שגיתי יורני כ"ד עבד נירלע לאדוני מחותן דמר · מרדכי חתן דוד מאיש מלבוב:

שאלה ח נגד חכם בעוז האלוף התורני כהר"ר מרדכי יל"ו:

גם כי טרידנא טרדא וחד כרעי בעגלה מ"מ פניתי לשאלת כ"ת אשר השיב מכ"ם

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

מכ"ת על קושית ב"י דסתם כלים מ"ש אינם ב"י ואני השם יודע לא ראיתי דברי הב"י ואמרתי אתמול הסברא זו מדעת עצמי והוא קושיא גדולי׳ · ומה שהקשה דמשבת שאני שידוע שהוא כלי מיוחד לטגן בו חמץ בשומן נראה מדבריך שהטעם שכלי׳ מ"ש אינם ב"י דשמא מה שבשלו בו הי׳ א עצמו פגום בעין ולא כן פירשתי אני ולא קבלתי מרבותי כן דודאי שגם שזה ג"כ הוי ספיקא יש עוד ספיקי שאפי׳ אם בשלו בו דבר שאינו פגום מצד עצמו מ"מ שמא בשלו בו דבר שהוא פוגם מה שמבשלים בו עתה כגון שומן בשמן או ביין או כמה דברים שאי׳ פוגם את חבירו וא"כ גם מחבת אע"פ שאם היה כדבריך שמטגנין בו חמץ עדיין שמא טגנו בו חמץ בשומן או בשמן או בשאר דברים שפוגמין במה שמבשלין בו עתה והתימא עליך דא"כ צריך לחלק בכלי לכלי שאם בא לפנינו מחבת של גוי שידוע שאין עושין בו דבר פגום בעין או שאר כלים לאלפים כיוצא בהן כאמר בהן שאין סתמא אינן ב"י וא"כ מה שהביאו ראי׳ מן התלמוד מדקאמר וכלן שנשתמש בהן עד שלא הגעיל וכו׳ מותר מיירי דוקא בכלים שאפשר שעושין בהם דבר פגום וזה דבר חדש לא שערוה כל הפוסקים ולא אשתמיט חד מינייהו לכותבו וכן שאר ראיות שהביאו מן התלמוד הייתי צריכין לחלק אלא ודאי כשתקע הדבר ואין חלוק דאף שמשתמשין. בדבר שאינו פגום מ"מ שמא שנשתמשו בדבר שהוא פוגם התבשיל שמתבשלים בו עתה ואם כונת מכ"ת כיון שהמחבת מיוחד לטיגון ודאי כ׳ פלטתה אפי׳ התבשיל שמבשלין בו עתה זה אינו דהרי מבואר בכל הפוסקים דשומן פוגם בהרבה דברים וא"כ לדבריך היה מותר לבשל במחבת של חמץ דבר שהשומן פוגם בו וזה טעות שלא עלה על דעת ומה שכתבו טעם דלריך שיבשלו אדעתא דפסח כו׳ נ"ל שגם זה אינו כלום דהטעם דבעינן לשם פסח דלא סמכינן עלי׳ מה שאומר ברי לי כיון דלא רמיא עלי׳ לאו אדעתי׳ ושמא היה ב"י ואין כונתו כמו שפירשה מדעתך דשמא עשה במימון כיון דלא בדילי׳ מיני׳ משמע מדבריך דחיישי׳ שמא עירב או נתערב מעלמא בתוכו חמץ כיון דלא בדילי׳ מיני׳ :

וזה אינו דהא גם בהתוך בעינן שני דברים שצריך שידע שלא עירב בו חמץ וגם שהיה הכלי פגום וא"כ איך כתב אבל לא הה"נו לשם פסח אע"ג דאמר ברי לי וכו׳ ואי אע"ג דקאמר הרי גם בהתוך לשם פסח לא מהני ברי שלו שאינו ב"י להודי׳ עד דאמר ברי לי שנזהרתי מחמץ וגם שאינו ב"י וא"כ לדבריך שאתה מפרש דלאו אדעתי׳ שמא לא נזהר מחמץ א"כ הוי פירושו דאע"ג דאמר ברי לי שאינו ב"י מ"מ חיישינן לאידך טעמי דשמא לא נזהר וזה א דגם בלשם פסח חדא טעמא לא מהני עד דאיכא תרתי וכמ"ש ואפי׳ תדחוק דהסמ"ק חדא נקט ולעולם כונתו תרתי שאומר ברי לי שנזהרתי ושאינו ב"י מ"מ לא סמכינן עלי׳ כיון דלאו אדעתי׳ חיישינן מ"מ אין ראי׳ לך מדבריו דשאני התם דרגילות הוא דמערבין בו חמץ כמ"ש בהדיא דלפעמים נשאר אחר הטיגון שקורין ריסולס ומחזירין אותו כו׳ אבל בשאר דברים מנ"ל דחיישינן לתערובת חמץ למה נחוש כיון דלא אתחזק ריעותא וכן משמע בהדיא מדברי הב"י הם שכתב במרקחת הנעשי׳ בתוך כל השנה כיון שאין מבשלים עם פרורי חמץ כ"א לפעמים רחוקים ס"ל כאלו אינו ב"י בודאי הרי שלא הזכיר כ"א אינו ב"י דזה לחודי׳ סגי כיון דאין רגילין בחמץ למה ניחוש לתערובת והסמ"ק א"ש דלא הזכיר הסמ"ק כ"א אינו ב"י דהוא קאי אכל טיגונים אפי׳ היכי דאין רגילין לטגן בו ריסולס שהוא רגיל להחזירן לשאר השומן :

וא"כ כיון דקי"ל סתם כלים אינן ב"י מה בכך שלא הותך לשם פסח דהא ליכא למימר שמא לאו אדעתי׳ והיה ב"י דהא אמרינן ודאי דאינו ב"י וכל זה לרווחא דמלתא אבל באמת לא הזכירו בעל הסמ"ע זה שהנאי ולא כתבו כ"א שיהא הכלי אינו ב"י ושנזהרו מחמץ ולא הזכירו שיהא מהותך לשם פסח · משמע דגם באינו מהותך לשם פסח אם אומר שנזהר ושאינו ב"י סגי דודאי היה משמעני דשלא לשם פסח לא מהני אפילו אם אומר שנזהר נראה דקי"ל דלא אסר הסמ"ק כ"א מתרתי טעמי אבל בחדא טעמא לא חיישינן וא"כ כיון דסתם כלי אינו ב"י אם אומר שנזהר מחמץ סגי ולכן הקשה הב"י שפיר כיון דליכא טעמא דב"י למה לא התיר וכן מבואר בב"י שהקשה למה לא התירו מטעם דסתם כלים כו׳ ואי קושיא ומ"מ אסור שמא לא נזהר מחמץ · דאע"ג דאפשר לפרש שהקשה על טעם זה במ"כ אם זה אין לאסור מ"מ אין להוכו הכי למה לא התירו משמע שהיה להתיר מטעם זה כיון דאין רגילות לערב בו חמץ וסתם כלים אינו ב"י הוי מתם כמו שהתיר הטור ועוד דפשיטא דמבשלין גם אדעתא דפסח דעיקר מכירת היין הוא בפסח ומ"ש מכ"ת מדברי מהרא"י אפשר מטעם המנהג יש לאסור כמ"ש מעכ"ת אכן מדברי מהרמא"י לא משמע כן שכתב דשומן מהותך אסור מדינא אם לא היו נזהרים וכן כ"ד כגון יין וכו׳ משמע דיין נמי לא אסור אלא בשביל ב"י כי דוחק גדול לפרש וכן ביין אסור בלא ב"י דפוסק כמותו צריך לפרש דבריו ש"מ דס"ל דגם בב"י אינו אלא חומרא כיון דכ"ע בר כ"ע דהיתרא הוא קודם פסח וכמ"ש הרא"ש ז"ל בע"ז ובפסקים ואגב טרדא לא עייכתי שם כי לענ"ד קושיא גדולה הוא למה יהיה אסור כיון דכ"ע בר כ"ע הוא ובזה מיושב גם קושייתך על התו"ס כללו של דבר אין לאסור ומ"ש מכ"ת על התוס׳ דמגילה הנה מדבריך נראה שלא נראו בעיניך ומ"מ התחלת דרכי אלא שלא קיימת והנה אני שולח לידך פירושי שהזכרתי לי נראה דו"ש :

שאלה ט׳ נדפסה בשו"ת בית אפרים

שאלה י׳ שאלה ערבה שנקללה ביו"ט הראשון של חג אי מותר לטלטלה ולהכניסה בלולב בו ביום ואת"ל אסור אי חל יו"ט הראשון בשבת אי מותר ביו"ט שני :

תשובה נראה ברור שהוא אסור ואין לדמותו לנר שכתב הטור ז"ל בסי׳ תרכ"ה בגוי שהביא לולב מחוץ לתחום בשם הרשב"א שמותר לטלו אפילו מי שהובא בשבילו דשאני התם דלאו מוקצה הוא כיון דחזי לישראל אחר הרי לטלטלו אפילו לישראל שהובא בשבילו ולא אסרו חכמים מה שהובא מחוץ לתחום אלא באכילה והנאה ומצות לאו ליהנות ניתנו כמ"ש בהדיא אבל דבר שנתלש ביו"ט מן המחובר שאסור בטלטול לכל אדם כמ"ש כל הפוסקים דהוא מוקצה גמור אחר שאינו ראוי לכל אדם פשיטא דאסור גם במצוה לטלטולי דהא העמידו חכמים דבריהם בשב ואל תעשה לדחות מצוה דאורייתא ופעמים אפילו באסור כרת כדאיתא פ׳ האשה רבה דף צ׳ וכמ"ש הפוסקים ג"כ גבי שופר ולולב שאין מטלטלין אותו ביו"ט אפילו באסור דרבנן ואע"פ שיש לדון להתיר מדכתב הרי"ף והרא"ש ז"ל פ׳ אין לדין גבי גוי שהביא דורון לישראל ויש מאותו המין במחובר דלא תגעיה באכילה דאסור אלא אפילו לטלטולי אסור דלא חזי לאכילה וכמוקצה דמי עכ"ל משמע דתלי טעם שאסור כיון דלא חזי לאכילה א"כ אינו ראוי לכלום והוי כמוקצה אבל ערבה אימא דשרי לטלטולי דלא אסרו חכמים דבר שנתלש ביו"ט כ"א באכילה ובהנאה וכיון דליכא כאן הנאה דמצות לאו ליהנות נתנו א"כ חזיא לדבר מצוה ושרי לטלטולי ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשה הב"י ז"ל על דברי הרא"ש בסי׳ שכ"ה דכתב פת שאפה גוי בשבת מותר לישראל דאפילו אם היה קמח או עיסה בין השמשות אין כאן מוקצה דגמרו בידי אדם הוא והטחינה והאפיה אינה אוסרת דבשביל גוים הוא עכ"ל והקשה הב"י אמה שכתב דלא הוי מוקצה דגמרו בידי אדם הוא דהא גוי שהביא דורון לישראל בדבר שיש במינו במחובר דגמרו בידי אדם הוא ואפ"ה אסור ותירץ מה שתירץ ויש לתמוה מאד מאי מקשה הרב והא גבי דורון איכא טעמא רבה מטעם תלישה ולידה שהיתה בשביל ישראל וגזרינן ועי"ש דרכינו לא קשה מידי דשאני הכא כיון דלא חזי לאכילה דאסרו חכמים גוי שהביא בשביל ישראל דבר שיש במינו במחובר באכילה ובהנאה א"כ לא חזי למידי והוי מוקצה ואסור אבל פת שאפה גוי דאינה אסור באכילה מטעם טחינה ואפיה דבשביל גוים הוא א"כ לא הוי מוקצה אלא דס"ד לאסור משום דהוי מוקצה בין השמשות דלא הוי חזי לאכילה שהיה עיסה או קמח וכיון דאתקצאי לבה"ש איתקצאי לכולא יומא אע"ג דהדר אתחזי ע"ז כתב דגמרו בידי אדם הוא וכל מה שהוא גמרו בידי אדם לא אמרינן מיגו דאתקצאי כיון דהדר אתחזי כדאיתא פ׳ אין לדין אבל דבר שיש במינו במחובר לא איתסר מטעם מיגו דאתקצאי אי הוי חזי ביומא לא הוי אמרינן מיגו כיון דגמרו בידי אדם הוא אלא דביומא נמי לא חזי למידי כיון דאסור באכילה והנאה וא"כ לא צריכן לתשובת הב"י שחילק בסברא בינייהו ולכאורה דעתי לקמן בע"ה דיש להקשות מנ"ל להרא"ש סברא זו א"כ היה אפשר להתיר מטעם זה אבל כלענ"ד דא"א לומר כן שהרי כתב הטור בסי׳ תקט"ו דאם הגוי הביאן לצורכו מותר אפילו לבא בשבילו בלילה ואין צריך להמתין בכדי שיעשו משמע אבל באותו היום אסור וע"כ הייתו משום מוקצה כיון שהיו מחוברין בה"ש אקצינהו מדעתי׳ וכמ"ש רש"י ז"ל פ׳ אין לדין דדבר שיש במינו במחובר אסור משום מוקצ׳ אפי׳ ליו"ט דמסוכ׳ כגרוגרו׳ דמיי מדלי לקטן מאתמול אקצינהו מדעתי׳ ולא שאני במחובר בין שלו לשל גוי עכ"ל הרי שהטעם דאיסור אכילה אדרבה הוא משום מוקצה לא שהאכילה גורמת המוקצה וב"כ הב"י דהטעם לאסור בו ביום אף לקטן הגוי לעצמו הוא משום מוקצה וכתב דגם הרא"ש ס"ל הכי דכתב כך בתשובה והביאה הטור בטיו"ד קי"ז והב"י ראיה מליפתא דמחוזא דאע"ג דאדעת הגוים הביאו מ"מ אי לאו דכמישי דמאתמול עקרי להו היו אסורים בו ביום משום מוקצה כך כתב הרא"ש בתשובה כלל כ"ג ואע"ג דגבי טחינה ואפיה כתב הרא"ש דלא נאסרה לישראל כיון דאדעתא דגוים עבדי לא התם לא הוי מוקצה דגמרו בידי אדם הוא אבל שיש במינו במחובר לאו גמרו בידי אדם הוא וא"כ לדקו לדברי הב"י מ"מ יש לדקדק מסברת הב"י שכתב דלאו גמרו בידי אדם הוא משום דאפשר שיפלו שלא ע"י אדם מאליהן ואי טעמא דגמרו בידי אדם ודוחה אסור מוקצה דאמרינן כיון דגמרו בידי אדם דעתי׳ עלי׳ א"כ מכ"ש בדבר שאפשר שיוגמר אפילו מאליו אי גרע טפי ע"כ נראה לחלק בענין אחר דמחובר הוא מוקצה מדעתי׳ שהי מטחינה ואפיה דלא שייך למימר התם מדלא טחינהו מאתמול אקצינהו מדעתי׳ דדלמא לא אתרמי לי׳ למטחן ולמאפה אבל במחובר מדלא לקטן מאתמול אקצינהו כמ"ש רש"י וכ"ה דאפילו ר"ש מודה בהא א"כ ס"ל דמיקרו ומ"מ צריך הרא"ש טעמא דגמרו בידי אדם דלא תימא כיון דליכא ראיה דאקצינהו מדעתי׳ מדלא אפינהו כמ"ש מ"מ ע"כ אקצינהו כיון דבין השמשות לא היה ראוי לכום כיון שהיה עיסה או קמח א"כ אקצינהו בין השמשות שלא לאכול ממנו ומיגו דאתקצאי כו׳ להכי קאמר דגמרו בידי אדם הוא ולא אמרינן מיגו כיון דאפשר ליגמר בידי אדם לא הוי מוקצה לכולי שבת דלא אקצינהו מטעם דלא חזי כיון שאפשר לעשות שיחזו אבל דבר שיש במינו במחובר כהי דגמרו בידי אדם ואין לאסור מטעם דלא הוי חזי בין השמשות מ"מ הוי מוקצה דודאי אקצינהו מדלא לקטן מאתמול ועשאן אתמול שיהיו ראוין וא"כ כשתלקה תמיהת הב"י ואדרבה יש לתמוה על קושיתו שהרי דברי רש"י מבוארים פ׳ אין לדין דהוי טעמא מדלא לקטן מאתמול וטעמא דגמרו בידי אדם לא מהני בגמרא דמסכי אלא לנא דלא אמרינן מיגו כו׳ אע"ג דלא הוי חזי בה"ש כיון דהשתא חזו וגמרו בידו הכי אבל שידחה אסור מוקצה לגמרי לא מהני ואפשר דקי"ל לב"י דאין חלוק דטעם דגמרו בידי אדם דחי הכל וכן כתב בהדיא בסי׳ שכ"ה דלדברי הרא"ש דהי גמרו בידי אדם גם טעם דרש"י דהוי כגרוגרות וצמוקין וכתב דדברי הרא"ש הם שלא כדברי רש"י פרק אין לדין ומ"מ תימא עלי׳ כיון דמסיק לקמן דדבר שיש במינו במחובר לא מקרי גמרו בידי אדם א"כ למה כתב

דדברי

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

דדברי הרא"ש הם שלא כדברי רש"י והלא רש"י אמחובר קאי דלא הוי גמרו בידי אדם והרא"ש אמחיכה ואפ"ה דהוי גמרו בידי אדם ול"ע גם שכתבו ל"ע כמ"ש לעיל דלענ"ד אדרבה כיון דאפשר שיגמור אפילו מאליה דעתי' עלי' ע"פ אבל לפי דרכינו אי שפיר דלא מהני גמרו בידי אדם אלא למדחי האי מוקצה דלא הוי אי בין השמשות דליתא מיגו כו' אבל האי מוקצה דאחינהו בידים מדלא לקטינהו מאתמול לא מהני טעם דגמרו בידי אדם למדחיים דמה לי בכך שגמרו בידי אדם מ"מ הוי דחאו בידים מדלא לקטן והסברא חזקה הוא עוד יש לתמוה קצת עליו דבס' שכ"ה רצה הוא ז"ל לחלק בין פת שנאפה בשבת ובין לד דגים וליקט פירות מטעם דהתם דליכא וליקוט אין המלאכות ידיעות כ"כ ואיכא למיחש שמא יעשה בעצמו משא"כ אפיה ובשול מלאכות ידיעות הן וק' קצת למה לי' האי טעמא כיון דמסיק לעיל דליקט לא הוי גמרו בידי אדם א"כ אסור משום מוקצה אבל פת גמרו בידי אדם ולא הוי מוקצה ואי משום לידה כתב הכי דלידה אי אפשר שיולד מעצמו והוי גמרו בידי אדם א"כ תקשי מדברי הרא"ש מלידה דהא גם הרא"ש דימה לידה למחובר פרק אין לדין ואסור דהוי מוקצה וכמ"ש הב"י ס' תקט"ו אדברי הרא"ש בפסקא המתחלת ואפילו אותו שהובא בשבילו אם הגוי תולשן לצרכו כו' וע"ש ליישב דהב"י כתב כך אדברי הטור שכתב דגוי שלד וליקט ואפה לצורכו אסור דלא גרע מפירות הנושרין ופירות הנושרין אמרינן פ"ק דביצה דהטעם הוא שמא יעלה ויתלוש לא מטעם מוקצה וע"ז כתב הב"י לחלק בין לד לאפה בהאי טעמא אבל לדברי הרא"ש הוי הטעם דלד ואפה משום מוקצה כמ"ש בהדיא בתשובה וא"כ יש לחלק בלאו הכי מטעם גמרו ב"א כמו שכתבנו:

שאלה יא א' הוציא משקין מן החביות בפסח לתוך כלי ולא בדק הכלי ואח"כ מצא גרעין חטה בכלי אם נאסר גם מה שבחביות:

תשובה נ"ל דלכל הדעות לא נאסר מה שבחביות דהא אמרינן לב"ע כאן נמצאת כאן היה דאפילו לדעת ראב"ן ז"ל שהביא הטור בס' תס"ז בענין תרנגולת במלגוהו במים חמין ואח"כ נמצא גרעין חטין במים ואסר ראב"ן התרנגול שמא הי' במים קודם רחיצה כו' ע"כ אלמא אזלינן לחומרא נלענ"ד דאדרבה מזה ראיה דהטעם הוא דס"ל דאמרינן כאן נמצאת כאן היתה קודם לכן כדאמרינן גבי מותן פי המדיר וכמ"ש בעז"ה דאל"כ יש לתמוה מכאן לראב"ן להחמיר בספיקא דרבנן שהיא משהו כיון שהחמירו חכמים בחמץ לענין משהו אבל שנחמיר בספיקו יותר מכל אסורין לא מצינו בתלמוד כגון מין ומינו לדעת רבינו תם ז"ל ולדעת רש"י ז"ל מין ושאינו מינו דהוא דרבנן וכ"ע להקל בספיקא וחמץ במשהו מבואר בגמרא פ' כל שעה דהוא דרבנן לכל הדעות דאפילו רב דס"ל כר"י דמין במינו לא בטל מיהו בשאינו מינו אינו אלא גזירה דגזר אטו מינו וכ"ש לרבא לדעת ר"ת דס"ל דגם במין במינו ס"ל לרבא בכ"ע ובחמץ אינו אלא גזירה והרבה יש לתמוה על מה שכתב במרדכי והביאו הב"י ס' תס"ז בבשר ששהו במים בלילה ולמחר מצאו גרעין של תבואה במים ושאלו לרבינו משולם ולרבינו שמואל הכהן ואסרו שניהם לאכלם וטעמא משום דאין כאן כי אם ספק אי לא היה עם הבשר במים או נפל שם אח"כ וספיקא דאורייתא לחומרא עכ"ל והוא תימה גדולה והלא אין כאן כי אם ספיקא דרבנן ועל הרב ב"י ז"ל יש לתמוה שהביאו ולא פירשו אע"ג דסבירא לי' דרבנן כמ"ש לקמן בעז"ה ואין ליישב כי אם בדוחק כיון דספיקא דכ"ע בשאר אסורין הוא דאורייתא הכא דהוי במשהו הוי כב"ע דשאר אסורין דבחמץ בפסח אלמו למילתייהו ושויה כדאורייתא ואפילו הכי צריך עיון ואפשר דס"ל איסור דרבנן שעיקרו מן התורה אזלינן בספיקו להחמיר אבל הר"ן ז"ל כתב דאע"ג דעיקרו מן התורה אזלינן בספק משהו להקל וכן מבואר בדברי הרב הגדול הרי"ף ז"ל דאזלינן בספיקו להקל נחזור לענייננו דדברי הראב"ן נ"ל מטעם כאן נמצאת כאן היתה דאל"כ יש לתמוה על הרב ב"י ז"ל שפסק בש"ע דחטים שנמצאים בתבשיל אין התבשיל אסור אא"כ נתבקעו אבל החטין עצמן שורפין אותן אפילו לא נתבקעו וזה דעת הראשון שהביא הרי"ף דבחטין עצמן שהוא דאורייתא אזלינן בספיקו להחמיר כמר עוקבא דלא בעינן נתבקעו ממש ולענין תערובות שאינו אלא דרבנן עבדינן כשמואל דלא אסרינן לי' כ"א בנתבקעו ממש דספיקא דרבנן להקל כמבואר בדבריו ואלו בדין דהראב"ן פסק כוותי' ואסר מספק ואע"ג דכתב הב"י בס' תס"ז דלדברי הרמב"ם ז"ל הוי פירש דברי הרי"ף מה שכתב לאסור משהו דרבנן כוונתו שחיטים אלו שנתבשלו ולא נתבקעו אין בהם חמץ גמור אלא אסור כל דהו מדרבנן עכ"ל ע"ש וא"כ נוכל לומר דלאו מטעם ספיקא שרי רק משום דלא הוי חמץ גמור ע"כ זה אינו דהא מבואר בדברי הרי"ף דמשום ספקא דרבנן שרי לה כדכתב בהדיא דהוי ספקא דרבנן וספיקא דרבנן לקולא ועוד כיון דלאו חמץ גמור הוא מ"מ ליאסר מדרבנן כיון דלית בהו איסור כל דהו מדרבנן בנתבשל דאין לומר דאפילו בנתבקעו ליכא כ"א אסור דרבנן וא"כ בלא נתבקעו שרי אפילו מדרבנן דז"א דהרי הב"י אדברי הרמב"ם קאי והרמב"ם כתב בהדיא דדגן שנתבשל ולא נתבקע אינו אסור מן התורה כ"א מדברי סופרים משמע דאפילו לא נתבקע אסור מדברי סופרים מיהת ועוד דאם הוי פי' דברי הב"י כן א"כ אין חלוק בין החטין עצמן או התבשיל דאם הם אסורים מדרבנן גם התבשיל אסור ודוחק בעיני לומר דס"ל להרמב"ם דלא גזרו רבנן כי אם בעיניהו ולא בתערובות כמו גבי חמץ שעבר עליו הפסח דמכ"ל להרמב"ם הא דבגמרא משמע דלא נתבקעו לאו נוקבא הוי כנתבקעו ולא דמי לחמץ שעבר עליו הפסח דלאו אלא משום קנס אבל דבר הגורם משום אסור

מכ"ל לחלק ואפשר ליישב דס"ל דכולי האי לא גזרו לאסור במשהו כ"א בכ"ע כיון דהוא עצמו אינו אסור כי אם מדרבנן ואיסור משהו גופא אפי' בחמץ גמור אינו אלא דרבנן הוי כמו תקנתא לתקנתא מ"מ מה שהקשיתי לעיל אי אפשר ליישב כיון דהב"י רוצה ליישב ולהשוות דברי הרמב"ם עם דברי הרי"ף כמבואר בדבריו אלא ע"כ אין כוונת הב"י כי אם לפרש ליישנא דהרי"ף דכתב אסור משהו דלדברי הרמב"ם לא הוי פירושו אסור תערובת משהו אלא דהאיסור עצמן אין בהן כי אם אסור כל דהו מדרבנן ולעולם הוי טעמא דהרמב"ם דשרי משום ספיקא דרבנן כמבואר בדברי הרי"ף כיון דהאיסור עצמן אינן כי אם אסור כל דהו מדרבנן ול"נ דבנוסחאות הב"י לא הוי כתוב בדברי הרי"ף כמו בנסחא שלנו דכתוב בהדיא כיון דלאסור תערובת חמץ במשהו דרבנן וכן נלא' שהיתה נוסחת הרב המגיד ז"ל לא כמו שמשמע מדברי הב"י דהרב המגיד מפרש דברי הרי"ף רק נוסחתו היתה כן כדאיתא בנוסחאות שלנו ומ"מ לא יכולתי לירד לסוף דעת הב"י דאם פירש דברי הרמב"ם כמו שהבין הוא ז"ל איך אפשר להשוות דבריו עם דברי הרי"ף הלא כתב הרי"ף דלמיכלינהו הני שערי בעינייהו אסור אפי' בלא נתבקעו דהוי ספיקא דאורייתא וספיקא דאורייתא לחומרא ולדבריו מאי ספיקא דאורייתא איכא הכא והלא דגן שנתבשל אינו אלא מדרבנן אפי' בעינייהו שאינו חמץ גמור לפי פירושו אם לא שנאמר דכל זה לא הוי בנוסחתו והוא דוחק ומיהו לפי דעתי בלא דברי הב"י א"א להשוות דעת הרמב"ם לדעת הרי"ף דשרי משום ספיקא דהא הרמב"ם ס"ל בפט"ו מהל' מאכלות אסורות דחמץ הוי דבר שיש לו מתירין ופסק שם כרב אשי דאמר פ"ק דביצה דבר שיש לו מתירין אפי' בדרבנן לא בטל וא"כ גם ספק שלו אסור אע"ג דהוי דרבנן דהכי מסיק כ"א פ"ק דביצה דף ד' דספק ביצה שנולדה ביו"ט אסורה משום דהוי דשיל"מ וכן כתב הרב המגיד פ"ק דהל' יו"ט שכיון שכתב הרמב"ם שם שאין לה בטול אפי' באלף פשיטא דספיקא אסורה ופרק הני כתב דספק מוכן אסור עכ"ל וכן כתב המרדכי ז"ל פ' כל שעה בשם י"א כיון דחמץ דבר שיש לו מתירין הוא ספיקו אסור והביא ראיה מספק מוכן ע"ש ולפי דעתי הראיה שהבאתי מפרק קמא דביצה הוא חזקה יותר דספק מוכן איכא למדחי דלא הוי משום דשיל"מ אלא טעמא אחרינא הוא דהחמירו חכמים במוקצה דע"כ צ"ל כן דהא רב פפא מוקי להא ברייתא דפרק קמא דביצה דקתני וספיקא אסורה בספק טרפה וכתנא דליטרא קציעות משמע דמוקי לה הכי משום קושית המקשן דפריך להנך אמוראי דאמרי דביצה שנולדה ביו"ט מתרנגולת העומדת לאכילה אינה אסורה כ"א מדרבנן משום משקין שזבו או משום פירות הנושרין וא"כ ספק ביצה אמאי אסורה והא ספיקא דרבנן לקולא כדאיתא התם ומ"ה מוקי לה בספק טרפה ותימא וכי לית לי' לר"פ דספק מוכן אסור דאיפסקא הלכתא בהדיא פ' אין צדין הכי גם שמעתא דמתניתין הוא התם ועוד דמוכח בהדיא דס"ל הכי שהרי פסק ר"פ הלכתא גוי שהביא לישראל דורון ביו"ט אם יש מאותו המין במחובר אסור אע"ג דספק הוא אם נתלשו היום אלא ש"מ ספק תלישה אסור וא"כ ה"ה ספק לידה דהרי הן כנודע וזהו ספק מוכן דאין לדין כדאיתא התם אלמא ספק מוכן אסור אלא ע"כ צ"ל דהתם גרע כיון דלידה ותלישה דאורייתא הוא ר"ל לתלוש ולצוד בידים אסור דאורייתא גזרו אף בנתלשו מעצמן וגזרו אפילו בספק שנולדו ונתלשו מאליהן או ע"י גוי ואע"ג דבעלמא כל ספיקי דרבנן לקולא במוקצה החמירו משא"כ ביצה דליכא אלא גזירה משום פירות הנושרין והוי כמו גזירה לגזירה כדפריך פ"ק ואע"ג דמשני כולא חדא גזירה הוא מ"מ הקלו בו יותר ועשאוה כשאר ספיקי דרבנן וגם אפשר דספק מוכן דלידה אע"ג דנולדו מאליהן מ"מ כיון דעי"ז בא שפירש המלידה מעיו"ט וכן פירות שתלשם הגוי כיון שתלשם בידי' החמירו יותר מפירות הנושרין מאליהן ואין לומר דס"ל להני יש אומרים דהא דמוקי ר"פ בספק טריפה לא משום קושית המקשן דודאי ס"ל דספק מוכן אסור משום דבר שיש לו מתירין אלא משום סיפא דקתני נתערבה באלף כלן אסורות דס"ל לר"פ דאע"ג דדבר שיש לו מתירין אסרו ספיקא אבל כולי האי לא החמירו לאסור תערובת במשהו דספקא חמיר יותר כדמשמע מדברי הרב המגיד שהבאתי לעיל דכתב דאם אוסר תערובת שיעור דספיקו אסור מ"מ מאי דוחקי' דר"פ לאוקמיה בס' טריפ' דהא סיפא דברייתא לאו היינו רישא דמיירי בספק נולד לוקמי' בספק נולד וכתנא דליטרא קציעות דס"ל דדבר שבמנין אפילו בדרבנן לא בטיל כדאמר ר"פ בהדיא אלא ע"כ ספק מוכן עניינא אחרינא הוא כחזור לענייננו דמ"מ מוכח בגמרא דלרב אשי דפסק הרמב"ם כוותי' ספיקא אסורה וא"כ איך אפשר להשוות דעת הרמב"ם לדעת רב אלפס להתיר ספיקא וקרוב בעיני מאד דהרמב"ם נקיט טעמא אחרינא ולא מטעם דרב אלפס אלא הרמב"ם לטעמי' דחמץ דשיל"מ הוא וספיקו אסור וטעמא דהרמב"ם הוא כמש"ל דהוי כמו תקנתא לתקנתא ובמה שכתבנו הוי לענ"ד קושיא גם על דברי הרמב"ן ז"ל שכתב בספר המלחמות דחמץ דשיל"מ הוא והאריך שם בעד רב אלפס ז"ל דזהו יסוד ספרו כנודע ולפי מ"ש א"א לומר דס"ל לרב אלפס דחמץ דשיל"מ דא"כ הוי ספיקו אסור ואפשר דלא איירי הרי"ף אלא במין בשאינו מינו דהתם לא שייך דשיל"מ כמ"ש הרמב"ם פט"ו מהל' מ"א והרבה פוסקים והתם התיר רב אלפס מטעם ספיקא כיון דלא שייך התם דשיל"מ לענין תערובת הוה לענין ספיקא אבל במין במינו א"כ לאסור לרב אלפס דשיל"מ ולהרמב"ם שרי הכל מטעם דידי' ולכן לא נקט טעמא דרי"א דלא לא הוי שרי כ"א במין בשאינו מינו כמ"ש:

שאלה יב לדוד לי' כבר בתי' א' מבני עליה החכם הסוחרי עדינו העלינו מ' מרדכי נר"ו:

יקבל מעכ"ת את תשובתו מה ששאלתני עד"ז אמרים של שכר שעברו עליהם הפסח ונתנום אחר פסח לתוך חביות שכר וכבר הכה שהלינו מכ"ת אם נתנום לתוך שכר חדש אסור בודאי דלא מקרי תערובת חמץ אלא חמץ בעין

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

במין דכל דבר המעמיד מקרי שמן במין ושנאת ראיות מש"ב דע"ז דאמרינן כיון דאקומי קא מוקים כמאן דאיתי' לאסורא בעיני' דמי' ועוד ראיה מפי' קמא דחולין ולא הייתי צריך להרבה ראיות דהדבר מוסכם בפי כל הפוסקים וכמו שכתב הטור ז"ל בשם הרא"ש ז"ל בהלכות חמץ בסי' תמ"ב בגבינה שהעמידו בחלא דשכרא ע"ש וכל זה אפשר לדחות דהיינו דבכל אסורין החמירו רבנן ושווי' כמאן דאיתא בעיני' מ"מ בחמץ שעבר עלי' הפסח שאינו אלא משום קנס מאן לימא לן דקנים כ"כ כיון שבאמת אינו במין אלא כמאן דאיתא בעיניה נוכל לומר דפירושו שחכמים החמירו לעשות כמו במין משא"כ הכא כמ"ש ומ"מ לא ראיתי לדחות דצריך דלא תימא דחוי' קמדחיכא לך · אלא דאעיקרא דדינא פירכא ותחלת כל דבר אשים פני נגד הרב הב"י ז"ל שפסק בענין שמרי יין שמחמילו בהם עיסה שכל העיסה אסורה אשר כל דבריו צריכין לפנים ולפני ולפנים שהרי שמרים שנאסרו לא נאסרו אלא מטעם יין שיש בהם כדמוכח בגמרא דיבשין לאחר י"ב חדש מותרין וכדמוכח מדברי הפוסקים כמו שהביאן הב"י ביו"ד סי' קכ"ג והרמב"ם ז"ל כתב בהדיא דלאחר י"ב חדש מותרין דלא נשאר בהם טעם יין ורבינו אפרים ז"ל התיר מהאי טעמא שמרים כשנתיבשו בתנור ואפילו לרבינו תם באשר היינו משום דסבירא ליה דהיבוש לחוד אינו מועיל להוציא כל טעם יין שבו עד דאיכא תרתי לעיבושא חמר ויובש כמבואר בלשונו וכן כתב הרשב"א ז"ל בתשובה בהדיא בית ה' שער ב' דבלא חמר אפי' לאחר י"ב חודש אסורין דיין הרבה בהו ואם כן כיון דהשמרים מצד עצמן אינן אסורין אלא משום היין דהא אם הוציא מהן טעם היין מותרין א"כ למה כל העיסה אסורה הא קי"ל בכל מקום דאין הנאסר יכול לאסור יותר מן האוסר כמו שכתב הב"י בסי' ק"ה במלח הבלוע מדם דאע"ג דהמלח לטעם עביד וטעמא לא בטל מ"מ כיון שאין המלח אסור מצד עצמו כי אם משום הדם אין הנאסר יכול לאסור יותר מן האוסר וכ"ש רוב הפוסקים דהא דמלח ותבלין לא בטלי דוקא היכא דאסירן מחמת עצמן כגון של הקדש וע"ז אבל מחמת דבר אחר בטלי וא"כ כיון דיי"נ לבדו בטל בעיסה דהא מין בשאינו מינו הוא ובטל בס' השמרים הנאסרים מן היין למה יאסרו יותר מן היין :

ועל רבינו יש אין לתמוה דדלמא ס"ל כר"ש מקולי וכריב"א ז"ל שהביא הסמ"ג ז"ל מל"ת ק"מ וקמ"א והביאו הטור סי' ק"ה דמלח הבלוע מדם לא בטל וכן היה אפשר לתרץ דברי הטור שהביא סי' ק"ה מחלוקת ב"ז ולא הכריע לכן פסק לחומרא בשמרים אלא דקשיא בסי' ס"ט הביא דעת הרשב"א דאע"ג דיש שומן בחתיכה אין הדם אוסר יותר מקליפה א"כ ע"כ צריך לחלק ביניהם ותדע דאי לא תימא הכי הנה הטור סותר דבריו תוך כדי דבור שהרי בסי' ק"ה הביא דין זה שכתב בסי' ס"ט ג"כ והביא סתם ולא הזכיר שם הרשב"א והב"י כתב דכן דברי התוס' והרא"ש וא"כ כתב והביא מחלוקת של ספר התרומה ור"ש מקולי וריב"א וא"כ דבריו סותרים זה את זה אלא ע"כ צריך לחלק דמלח הבלוע מדם כיון שהמלח כיתם עם הדם ומתערב בכל קדירה ומוליך אבירו עמו צריך לשער כאלו היה הדם מלא כמ"ש בהדיא וצ"ל לפרש דבריו דס"ל דיש במלח כח להוליך הדם עמו כיון שכימום עמו אבל בשאר אסורים הם מודים דאין הנאסר אוסר יותר מן האוסר ואפשר דגם ר"ש מקולי וריב"א מודים בכל דבר ולא פליגי כ"א במלח הבלוע מדם מטעם שכתבתי וא"כ שמרים נמי לא דמי למלח ואפילו אם נדחק ונאמר דדמי ג"כ למלח ונדחק דר"ת ידע בחכמתו דיש כח בשמרים להוליך היין עמו מ"מ הפוסקים שפסקו גם במלח הרי כמ"ש לעיל תקשי מה שיש לתמוה על הרשב"א ז"ל דס"ל דמלח הבלוע מדם בטל בס' כמ"ש הב"י בשמו בסי' ק"ה וגבי שמרים פסק בשער הנ"ל כר"ת דאפילו באלף לא בטל וכן יש לתמוה על הב"י דפסק בדם כרשב"א ובשמרים כר"ת · גם מ"ש לעיל דיש ליישב דברי הטור ג"כ הכי הנה אח"כ מצאתי שכתב מהרמ"א בת"ח כלל וכו' א' דהטור ס"ל כספר התרומה שהרי התיר בשר שנמלח ולא הודח אחרי המליחה ונתבשל דבטל בס' המלח והדין עמו א"כ א"א ליישב גם דברי הטור ולע"ג וצ"ל בדוחק דבי"נ החמירו כמו שמצינו בכמה דוכתי והיותר נראה לומר דס"ל דיין מחמיץ ג"כ דבלאו הכי שמרים שנתנו בעיסה א"א בלא נתנו מים דפשיטא דא"א ללוש עיסה בשמרים לבד ואכן קי"ל דמי פירות עם מים מחמיצין מהר יותר משאר עיסה וא"כ כיון דיין בעיסה נמי לא בטל לכן כל העיסה אסורה אפילו באלף וזה נראה נכון דלא לשווי' דברי הפוסקים טעות ח"ו ואל אנקים יודע כי אסרי עיוני והשגתי ענין הנ"ל מצאתי בהגה"ה באשרי פרק אין מעמידין גבי דין זה דשמרים בעיסה שכתב ז"ל שוב התיר ר' אפרים אפילו פת שנתחמץ בשמרים לשים כגון קודם חנוכה אע"פ שיש בשמרים טעם יין הואיל ואין בעיסה טעם יין ומה שנתחמצה לא מחמת היין אלא מחמת השמרים דהא מי פירות אין מחמיצין עכ"ל הרי שכתב כמו שהקשיתי שאין לפרש דבריו בענין אחר רק כמו שכתבתי כיון דאין היין מחמיץ אלא השמרים אין כח בשמרים לאסור יותר מן היין וזה הטעם כ"ל לעיל בהגה"ה לפני זה ג"כ שכתב ושמרים של שכר מותר לאוכלן בפסח אי לית בהו לחלוחי שכר וקי"ל ומ"ש דמי פירות אין מחמיצין אפשר דס"ל כדעת הרי"ף שהביאו הטור בסי' תס"ב באו"ח דמי פירות אפילו עם מים אין מחמיצין כלל דדוחק לומר שנתחמץ בשמרים בלא מים דאין דרך ללוש כן אבל לר"ת דס"ל דעם מים נוקשה הוי וכן מצאתי בתשובת הרשב"א דהוא נמי ס"ל הכי בסי' ד' וכן הסכים שמור א"כ יצא הכל על נכון וברוך המקום שכוונתי לדעת הגדול וא"כ בנ"ד דפשיטא דשכר בלא שמרים אין מעמיד השכר החמץ כי אם השמרים לית דין צריך בשש דהכי כיון דשכר שנתערב אחר הפסח לא קנים ר"ש ואין השמרים

אוסרים אבל בעיסה אפשר דאסור דגם שכר אפשר דמחמץ לחוד כיון שיש בו מים ומעט שכר שהוא מי פירות אבל אם אפשר דשכר אין מחמץ לבד כלל אין נראה לאסור דבלא"ה יש לפקפק דהכי שאני כמ"ש לעיל שאין האיסור אלא משום קנס עוד יש להתיר בנ"ד שאין דומה כלל לגבינה דהתם ניכר האיסור בעין שהרי החלב נקפא מחמתו והגבינה נעשה ממנו וניכר שקיפוי משא"כ הכא אין ניכר האסור כלל שהרי השמרים אינן עושין רק שהשכר תסס מחמתן ואין תלוי בשכר בין קודם תסס לאחר תסס כ"א לענין הטעם אבל לענין מראה כמראהו אז כן מראהו עתה ואין שאסור ניכר ואכן בעינן שיהא האיסור ניכר במראה דוקא דהא ר"ש לא קנים אחר הפסח אפי' ליכא ששים שטעם החמץ ניכר בהדיא דבדאיכא ס' אפילו לר' יהודא בטול בכ"ש לדברי כל האמוראים כמבואר בגמרא שלא במינו לפחות וא"כ ע"כ דמטעם לא מקרי בעין אע"פ שהטעם ניכר בהדיא אלא במראה בעינן שיהא ניכר כמו בגבינה שהקיפוי ניכר ואיני יודע מי הכניסך לזה שעשית לזה דבר המעמיד לבד ראה זה מצאתי בתוס' בע"ז דף ל"ב גבי חלא דשכרא דארמאי שכתבו שיש לזהר בדבש שקורין מעד אם מטילין בו שמרי יין להעמיד מהר כו' ע"ש משמע לכאורה קצת מן התוס' שזה נקרא דבר המעמיד · אבל כד מעיינת אדרבה משם ראי' שהרי בש"ע בסי' קי"ד הביא דין זה וכתב מהרש"ל בהגה"ה ואם דרכן ליתן שמרים אסור לקנות מהן אם אין במשקה ס' מן השמרים וא"כ אם הוי דבר המעמיד מה מועיל ס' כיון דהאסור בעין פשיטא דאינו בטל אפי' באלפים וכ"כ הרמב"ם בהדיא פ' י"ז דהל' מאכלות אסורות והביאו הב"י בא"ח סי' תמ"ב דהמעמיד גבינה באסורי הנאה הכל אסור בהנאה אע"פ שהוא מין בשאינו מינו ואע"פ שהוא כל שהוא עכ"ל וכ"כ המרדכי פ' אין מעמידין אלא ע"כ צ"ל אעפ"י שהתוס' קורין אותו מעמד לאו דוקא אלא שמעמיד השכר על טעמו ואין המעמד' ניכר כמ"ש · ובאמת לא ידעתי היכן מצא מהרש"ל דין זה כי בתוס' ומרדכי לא הזכר ס' כלל ועל הנס שכתב מה שהבאת מפ"ק דחולין דאטו מי לא ידעינן דטעמא לא בטל מה שהוא עיקר בעין לא מקרי כתבת בכתבך אבל גבי שמרים שהוא עיקר הכלך אינו בטל וחשיב כמו בעין עכ"ל וזה תוספת מדעתך דאטו כל דלא בטל הוי כמו בעין והרי פחות מס' דלא בטל ולא מקרי בעין כללא דמלתא אין לנו להוסיף ולחדש בעין מה שלא מצינו בשום מקום והשכר מותר בלא ספק כלל · אח"כ כמו שנה מצאתי דרך מקרה בלאנן הגזר שחבר הרא"ן ז"ל בפסח דף ע"ב שכתב שבוורנהי"א אירע מעשה שהחמיצו דבש בשמרי שכר וכתב דהיא דבר המעמיד ואסר דהתם בא שכנז מחמיצין הדבש בשמרים ולא פשיטא דהוי דבר המעמיד כמ"ש בלשונו כמה פעמים שמחמיץ גם הביא ראי' משאור ותבלין דלטעמי' עבידי אבל במדינתנו לפי דעתי אין נותנין אותו לטעמא דא"כ קשיא מאד פסק רמ"א שכתב דבטל בס' אלמא דס"ל לאו לטעמי עבידו ובאשכנז מחמיצין בהן ואינו יודע מה מנהגן וכיצד עושין אפשר שמניחין בהן בשעת בישול דכן משמע קצת מלשון הרא"ן אבל במדינות אלו לפי דעתי נודע שאין משימין כי אם להיות תוסס וע"כ צ"ל כן כמ"ש · והשאלה השני' בענין חטה שנמצאת במצה שנאפת קודם פסח דנהגינן להתיר בתוך הפסח הואיל ולא נתנה טעם בפסח והקשה מכ"ת דהא קי"ל דאינו בטל עד שיודע לו והבאת ראי' ממס' תרומות שכ' הרא"ש ראי' זו וכן הטור דבעינן דוקא ידיעה כו' הנה במחילה שגית דהתם קאי אחרי אסורו שנפלו זה אחר זה כגון שנפל כזית אסור בתחלה וטרם שנודע נפל אסור אחר דבעינן תרי ס' גם נגד כזית הראשון ולא אמרינן דנהפך הראשון להיתר שנתבטל כבר ובטל אח"כ את השני כיון שלא נודע לו עד לבסוף הוי כאלו נפלו שניהם בשתא ובעינן תרי ששים כיון שהאסור השני בשתא בעינן אבל הכא שאין כאן אסור אחר הנה אחר שנודע לנו מבטלין אפי' למפרע דלמה לא נבטל למפרע כיון שהוא בטל עכ"פ ואין כאן אסור אחר בשתא בעינן דלא אמרינן דהלינן בידיעה אלא לענין שלא נבטל גם האיסור השני כיון שנפל קודם הידיעה אבל לענין אסור הראשון מה לנו לבטל אחר הידיעה דוקא ולא נזכר זה בשום מקום · ויוצא בזה כתוב בת"ה סוף סי' קפ"ג ועוד בנ"ד שרי ממ"נ אי אזלינן בתר השתא פשיטא דשרי שאין נותן טעם ואי בתר מעיקרא הרי נתבטל דהתם הוי הטעם דחזינן כאלו נפלו שניהם בשתא והכא אי נפל בשתא אין כאן אסור ופשוט הוא ולענין שומן מהותך שנמצא בו גרעיני חטה א' מן האוסרין והטעם דהשומן הדישו אותו תחלה ומלחוהו וחזרו והדיחו ופשיטא שיש עליו מים ואכן קי"ל דמי פירות עם מים מחמיצין אפי' עם מעט מים ולכן אסור וא"כ אין צורך לפלפול והנראה:

בעיני כתבתי נאם יושע ·

שאלה י"ג מה שהאריך מכ"ת בענין המנהג שנהגו ביו"ט ליקח חלת דבש ולטבל בה פרוסת המוציא ומעלת מ"ש אחד שמפקפק בדבר זה ורוצה לאסור משום שדבש הזה מן החלות והוי כמשקה היוצא מן הזיתים והענבים שאסור אף בעומדים לאכילה והארכת בדבר ואני לא באתי לידי מדה זו ובמקומי לא שכיח דבר זה אבל האמת מיד שהתחלתי לקרות כתב זה אמרתי כי החכם הזה לא מצא ידיו ורגליו דודאי לענין הפת מותר דהוי משקה הבא לאוכל ועדיף דהוא אוכל הבא לאוכל כדאיתא בגמרא וכמ"ש מכ"ת ותמהתי גם עליך בתחלה למה הארכת ולא זכרת מזה עד כי באתי עד לסוף תשובתך וראיתי כי כתבת ג"כ הכי ולא הארכת כ"א להתיר אפי' בלא פת ובאמת לפי העולה על דעתך הרבית בראיות לכל הצדדין עד שכמעט לא הנחת לי מקום להתגדר בו אבל פליאה בעיני עליך ובמחילה ממך כי בחנם טרחת וסחור סחור לכרמא הלכת ולכרם לא קרבת אף כי הפתח פתוח לא נכנסת כי כל הדברים לא נאמרו אם כ"א בחלות המונחת בכוורת עדיין ומחוברת

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

ומחוסרת רדי' כדיין ואסור לקחות הדבש מהן משום תולש אפי' לרבנן דר"א הוי שבות בהמלניע ובהא כאסר ת"ק דר"א פי' חביות כמ"ש הערוך בשדיא בערך רסק וכן כתב הרב המגיד ז"ל פ' כ"א והביאו הב"י ס' שכ"א אהא דאמרי רבנן דאסור לרדות משום שבות כתב בשם הרשב"א בד"א בזמן שדבוקות בכוורת ולריך לרדותן לפי שנראה' כעוקר דבר מגידולו אבל נתלשו מן הכוורת וכן דבש הלף מן הכוורת מותר וכן דעת התוס' פ' כורת וכן מורי' לשון רבינו שאינו כאסר בשאינו לריך לרדים עכ"ל ודעת התוס' שהביא הוא התוס' שהבאת גם אתה ועי"ז כתב הב"י דלא שרי ליטול דבש הלף בכוורת (פי' כשאינן לריות דע"ז קא הרב המגיד דכתב אבל נתלשו וכו' וכן דבש הלף בכוורת פ' שאינן לריות אלא שזב מן שאינן לריות) אלא דוקא בשזב מע"ש אבל אם זב בשבת פשיט' שאסור אלא א"כ ריסק כדאיתא בפ' ש"ך א"כ מבואר דאאינן לריות קאי והתימא עליך שהבאת הב"י שכתב והא דשרי בכוורת וככנסת בדחוקים גדולים על חנם וכן נראה דעת רש"י ז"ל שכתב פ"ק דשבת דף י"ע ד"ה מנת דבש שהכוורת כודם וכו' ולא הזכיר כוורת על חנם אלא לאשמעינן שהם בכוורת וע"ז מפיק דאם הם מרוסקים כיון דמעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא ליכא בי' סחיטה ולא אסרו רבנן אלא שאינן מרוסקות שהן מחוברות עדיין דלמא מרסק להו וה"ל עוקר דבר מגידולו ותדע דאלו היה בהן סחיטה קודם הריסוק א"כ מאי קאמר בפי' חביות מהו דתימא התם הוא דמעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא ופירש רש"י ז"ל בפ"ק ולא שייכא בהו סחיטה אבל זתים כו' וקשה אם קודם הריסוק הו"ל סחיטה א"כ גם לאחר שריסוק ליתסר כמו זיתים וענבים וכ"ת דר"א ס"ל דאה"נ אפילו קודם הריסוק מותר ולא נקיט מרוסקין אלא משום כמו דת"ק דאפ"ה אסור דאין בהם סחיטה וסד"א דמשום הכי שרי א"כ זכינו לדין שהוא מותר דהא הלכה כר' אליעזר אם לא שנאמר דלמא במסקנא לא קיימא הכי אבל א"ל לראיה דהדברים ברורי' דהא לא אסרה תורה כ"א סחיטת זיתים וענבים ותותים ורמונים הם מדרבנן ושאר כל הפירות מותר לכתחלה ודבש שהוא אוכל יהיה גרע משאר פירות וגם ר"א דפליג ברודה והא בלא"ה אסור דהא מדברי התוס' משמע דלאכילה הוא רודה מדהקשו מהאוכל כפת אלא ש"מ דשרי בלאו הכי ואין ספק בדבר וכן פסק בש"ע סי' שכ"א וא"כ ת"ק דאוסר בחלת דבש הדבש הלף ממנו היינו משום שמא ירסק ויעקור דבר מגידולו וכן מוכח בדברי רש"י שכתב בפרק חביות דלמא מרסק להו ולכאורה משמע דמחמת הריסוק איכו יולא הדבש וא"כ הוה לי' למימר דלמא סחיט להו בלא ריסוק אלא ש"מ אין כאן סחיטה אלא עוקר דבר מגידולו והיינו הריסוק כפירש הערוך ואין לנו לומר דפליג רש"י עם הערוך ואפי' פליג כבר רוב הפוסקים התירו כמ"ש לעיל וגם הטור לא הביא כ"א דאסור לרדות ואלו היה אסור גם בהלוף לא הוה שותק והאריכות בזה אך דבר שפתיים ואין בדבר ספק ואף דקי"ל כרבנן דר"א דרדיית חלת דבש איכו אלא שבות אין להקשות למה אסר ת"ק דר"א הדבש הזב מן החלות המרוסקין לאו קושיא דהא תותים ורמונים נמי אינם אלא מדרבנן דדבר תורה אין חייבים אלא על סחיטת זיתים וענבים ואפ"ה אסור ת"ק דר"י אפי' לאוכלין ור"י אוסר למשקין מיהא :

שאלה יד

מי ששכר רחיים מן השר ובנרחיים טוחנין חמץ מה שעושין ממנו שכר שעורים שקורין וואלין או של שאר סמשה המינים וכותנים למחזיק הרחיים מדה ידיעה מכל טחינה כדת מה יעשו בפסח אם המדה מותרת לקבלה בפסח או לאו ואם היא אסור מה תקנתו שלא יפסיד השכר שלו :

תשובה

נראה ברור שאסור לקבל המדה בפסח ולא דמי למה שכתב בעל הגהת מיימוני ז"ל פ"א מהלכות חמץ ישראל שקנה מן הכומרים יקחו לאחר פסח מה שמחסר להם בפסח דהתם לא קבל כלום בפסח אלא שבא לאחר הפסח לקבל תמידת החמץ שהיה ראוי לקבל בפסח וס"ד לאסור משום חמץ שעבר עליו הפסח קמ"ל דשרי דלא אסרו חמץ שעבה"פ אלא משום קנס שעבר עליו בבל יראה ובל ימלא וכאן לא עבר כלל שהרי לא קבל כלום ולא זכה בו מעולם אלא שהגוי חייב לו חמץ ופשיטא דגוי שחייב לישראל חמץ באין הישראל עובר עליו כיון שלא זכה בו הישראל מעולם דאפי' בישראל שהפקיד חמצו אצל גוי יש פוסקים שאינו עובר ובנידון זה פשיטא דלית מאן דפליג אבל בנדון זה שמקבל חמץ בפסח ונעשה בלו פשיטא שהוא עובר ואסור לקבלו ואם קבל עבר בליו ואסור לאחר הפסח משום קנס ודמי ממש למה שכתב הטור ז"ל ס' ת"ן בשם הרי"לב"א ז"ל והב"י כתבו בשם הרי"לב"א ז"ל דישראל שיש לו תנור ואפו בו גוים והאופה הוא גזבר של ישראל והביא לו ב' ככרות בתולאי פסח שהשביח לו התנור ואסרו לקבלו וה"ל ולא מבעיא הא' חמץ דאסור שזכה בו ישראל בשבת תנורו שכך היה מנהגם וה"ל חמץ שעבר עליו הפסח אלא אפי' מעות אסור לקבל כו' ע"כ נראה קלת מלשונו דאע"ג שהגוים שאפו בתנור לא נתנו החמץ עד מולאי פסח אפ"ה אסור דלאו ק"ד שנתנו החמץ בפסח למה כתב שזכה הישראל בחמץ שכך היה מנהגם תיפוק ליה דודאי זכה בו שהרי נתנו לו חמץ כבר אלא ש"מ אע"ג דלא נתנו עדיין מ"מ כיון שכך היה מנהגם א"כ יש לו לישראל חמץ אצל הגוי ועובר עליו ולא דמי למה שכתבתי לעיל בישראל שיש לו חוב חמץ אצל גוי דשרי דהתם לא זכה ישראל מעולם כיון שאין החמץ מיוחד איזה של ישראל והגוי נותן לו איזה חמץ שירלה משא"כ הכא נותן הגוי לישראל מאותן שבככרות שהוא אופה ומייחד לו אותן ככרות וזכה בהן הישראל ודמיא קלת להא דאמרינן בע"ז פ' השוכר את הפועלים גבי יי"נ דכשהקנה דינר לחנווני כיון שנקנה לו היין ה"ל כאלו הוא פורע חובו מיי"נ ה"נ בשבר כתנור נקנה לו החמץ ואפשר שאפי' אם אבדו או נגנבו אין הגוי חייב באחריותן כיון שאין מחויב ליתן לו אלא מאותן ככרות ס"ל לישראל

ליקח משא"כ בחוב ויש לדחות דלעולם מיירי שגזבר הישראל קבל הככרות כבר ואפ"ה לריך למנהגם דבלא"ה כיון שאין הישראל מחויב לקבל ככרות בשכרו אלא לריך ליתן לו מעות לא הוי החמץ של ישראל כיון דאם ירלה אינו נוטלו ולכן לריך למנהג ומ"מ מוכח דאם קבל הגזבר החמץ זכה בו הישראל וה"ה הכא ואין נראה לחלק בין כשהתנור של ישראל ובין כשהישראל שוכרו דפשיטא דשכירות ליומי' ממכר הוא והוי ממש כנדון דהתם דה"נ יש לישראל גזבר ברחיים שהוא הטוחן ויקבל החמץ עבורו :

שאלה טו

נשאלתי על מי שהניח עירוב תבשילין בפת ותבשיל כראוי ונאבד התבשיל קודם שהתחיל לבשל והפת נשאר מה דינו :

תשובה

בתחלה הי' נראה בעיני פשוט כי מה שאמרו בגמ' וכ"כ כל הפוסקים דנאכל עירובו ונשתייר הימנו כל שהוא דהיינו כזית כמ"ש בגמרא היינו אם נשתייר מא"זה מהן שיהיה הן מן הפת הן מן התבשיל כיון שעירב דגמרא לפי שיטת ר"ת ז"ל פירושו שניהן פת ותבשיל א"כ ונשתייר פירוש שנשתייר מהן כזית איזה שיהיה דאי לא תימא הכי היינו בעינן שני זיתים והיכי קאמרי כזית אי כיון דקאי אתרווייהו כך היה נראה פשוט :

אח"כ

עיינתי בזה ונראה להביא ראיה על זה מהא דאמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר ואי ס"ד דאי נאבד התבשיל לחוד מקרי נאבד עירובו ואסור לבשל א"כ הא דתנן במתניתין אכלו או נאבד פירושו אפילו התבשיל לחוד וביוחד לפירש ר"ת דמתניתין קאי לענין בשול ולא מיירי לענין אפיה וא"כ כולה מתניתין אתבשיל קאי וא"כ אביי דקאי אמתניתין דהא אספקא דאכלו או שאבד קאי דרולה לומר דהא דתנן אכלו כו' אם אירע זה אחר שהתחיל בעיסתו וא"כ היכי קאמר דהתחיל בעיסתו גומר פשיטא כיון שנשאר הפת שהוא נעשה עבור האפיה לעיסתו ואפילו נאמר שנאכל עירובי דאביי פירושו עירוב השייך לעיסה דהיינו הפת ומתני' דמיירי לבשל כפירש ר"ת מיירי דכה"ג שנאבד התבשיל אעפ"י שנשאר הפת ואביי מידס היכי דנאבד עירובי של פת וכל חדא כדאיתא וה"ה דאביי קאמר דמתני' תנן היכי דנאבד עירובי של בשול ואנן נקטינן היכי דנאבד עירובי של פת מ"מ הרא"ש ז"ל דמספקא לי' אם גומר פירושו שרשאי לגמור כל לרכי שבת וכבר כתב כי בה"ג ור"ם הזקן ז"ל פסקו כר"ת וכן עמא דבר משמע שהוא פוסק כן להלכה ואי ס"ד שנאבד הפת ונשאר התבשיל פשיטא שגומר לבשל בשביל התבשיל שהרי הפת בתחילתו לא בא אלא בשביל אפיה ופשו' הוא אלא ע"כ נאכל עירובי פירושו שתיהן ואי ס"ד דמתניתין בתבשיל לחוד א"כ לא קאי אביי אמתניתין ומיירי מענין אחר ופשיטא דכה"ג הו"ל לפרש ופשטא דמעתתא משמע דקאי אמתניתין ואפי' אם נאמר דמתניתין מיירי בכל מילי או שנאבד התבשיל או שניהם מ"מ לא מלי קאי כ"א דוקא אשניהם ופשיטא דהו"ל לפרש ועוד פשיטא דלא הוי לי' מספקא להרא"ש לפרש דלא קאי אמתניתין וקאי אכל מילי תבשיל כיון דפשטא דמעתתא משמע דקאי אמתניתין וא"כ ע"כ גומר אעיסה קאי למה נעשה פי' חדש ולהוליא דבר ממשמעו ולהרבות ספיקות ואפשר דהלשון גומר דחקו דאי אעיסה הו"ל למימר גומרת כמ"ש שם בהדיא אבל לא משמע כן קלת שם מדלא כתב שהלשון משמע כן אלא והלשון כו' משמע שזהו ראיה נוספת על הסברא לא שראיה זו דחקתו דוקא עכ"ז דגם במתניתין פירושו דנאכלו שניהם דאי נשתייר אי סמכינן עלי' להתיר הכל כמ"ש בע"ח וא"כ גם אביי קאי אתרווייהו והשתא א"ש מתניתין דתנן שייר ממנו כ"ש סומך עליו וקשה פשיטא כיון דכ"ש היינו כזית כדפירש בגמרא פשיטא שאין סופו חמור מתחילתו והשתא א"ש דקמ"ל דאם נשתייר מא"זה מהן סמכינן עליו אע"ג דלכתחלה לא סמכינן אפת לענין בשול ודקדוק זה הוא כמו ראיה לפירש ר"ת דלשיטת החולקים עליו דבתבשיל לחוד סגי קשיא ולריך ליישב לדבריהם דאילטריך דס"ד כיון שהניח עירוב בתחלה בתבשיל הרבה וכתמעט וא"כ הרואה סבור שאין זה עירובי ונאבד לגמרי או אכלו ונמלא מבשל בלא עירוב כתזור לעניכינו דגם מדברי הש"ע משמע הכי דהוא לא הזכיר כלל דפת בא בשביל האפיה ותבשיל בשביל בשול וא"כ מי היא הסברא שיבין דמאי דקאמר שאם שייר ממנו כזית מותר לבשל פירושו מן התבשיל דוקא בשלמא הטור שכתב בהדיא דהפת בשביל האפיה י"ל שסמך על המבין שיבין מעלמו שהוא שיור הפת מתיר לבשל כיון שאין פת מתיר אלא האפיה אבל דברי הש"ע סתומים ואפשר לפרשם דגם לבישול בעינן תרווייהו א"כ כיון דגם פת מתיר התבשיל גם שיורו מתיר כמו שהתבשיל אינו מתיר לבד לפי זה ואפ"ה שיורו מתיר וא"כ אי לאו הכי הוא היה כותן מכשול גדול לפני המעיינים ואין לתמוה כיון דהסכמת הפוסקים דתחלתו וסופו שוין לענין שעור מ"מ לענין דבעינן תרווייהו שלא יהיי' שוין דהא בתחלה לא סמכינן אפת לחוד ובסופו סמכינן י"ל דחלוק גדול ביניהם דהא עיקר הטעם דלא סמכינן עלי' בתחלה משום דבעינן מידי דמלפת ופירש"י דמוכח מילתא שעשוי לשבת משא"כ כאן לא מוכח מלתא דבכל יום איכא לחם ע"כ וזה הטעם שייך דוקא בתחלה אבל בסוף כיון דכבר עשה הפת עם התבשיל מוכח מלתא דלשם שבת עשאו ולא ילא מהתירו הראשון משא"כ פחות מכזית הוי כאלו איכו כלל ׳ וגדולה מזאת כתב הר"ן ז"ל דלפי' ר"ת ז"ל אפשר לומר דהא דאמר אביי אבל פת לא אפילו אם איכו לריך כי אם לאפות לא סגי בפת משום דליכא הכירא עכ"ל א"כ משמע דגם התבשיל הוי הכירא בפת דאי בתבשיל לבד א"כ היה תבשיל מתיר האפיה ולדעת ר"ת אין התבשיל מתיר האפיה אלא ע"כ שהתבשיל עושה הכירא גם בפת והדעת מכרעת כדברי הר"ן כיון דאפיה לריכה עירוב באפי' נפשה למה אין לריכה היכר כמו בישול וא"כ כיון דמוכח מלתא דפת זה מוכח א"כ אפילו

נאבד

כאבד שתבשיל הכא מכירין שפת שהוכה לשם עירוב ומי שלא ראה שהניחו לשם עירוב אינו יודע שנאבד העירוב כיון שאינו מכירו :

עוד נראה דאין כוונת רש"י מה שכתב מוכחא מלתא או לא מוכחא מלתא מפני הרואין שלא ידעו שהוא לשם עירוב דזה אינו דכלום יודע הרואה שלא הניח עירוב בתבשיל ואם ראוהו שהוא מברך הרי מוכחא מלתא אלא כוונת רש"י שצריך לעשות מעשה שהא מוכח שהוא לשם מצוה אבל אינו מוכח הו"ל כאלו לא עשה העירוב כיון דבנאה"ס הוי נהי א"כ כי הניח עירוב בפת ותבשיל ועשה מעשה המוכח אפי' לא נשאר כ"א הפת הוי כמו תבשיל דמה לי זה או זה דהפתא לא בעינן מוכחא אלא שהכמי' ל"ל מוכחא מלתא והא סיתי כבר וכיון דליכא טעם אחר דפת לא מהני כ"א מטעם סוכמי' הא איכא הוכחי' כשהניח ודי בזה כך נראה ברור ונכרא מעליא הוא · והשתא לא תקשי עלינו דלפי סברא זו היה ר"ח וסייעתו עם החולקים עליהן שני הפכים מה שאוסר זה מתיר זה ומה שמתיר זה אוסר זה דלר"ת מותר אם נשאר הפת כיון דהוא שייך לערוב הוי הכל ערוב או ואם יאכל א' שרי ולדברי החולקין כיון דשני בתבשיל לחוד א"כ אין הפת כלום ולא שייך ערוב ופשיטא דאינו מועיל כלום א"כ כ"א הוי להקל ולהחמיר ופשיטא דדברי התוס' והרא"ש משמע דר"ת הוי להחמיר ·

אבל פשטא א"ש דלכ"ע הוי גם הפת ערוב כיון דהא דאין מערבין בפת הוי הטעם משום דלא מוכחא מלתא וכה"ג עקרי מוכחא מלתא א"כ הרי כמערב בשני תבשילין וכאבד א' וכשהייר א' פשיטא דסמכינן עליו וכי גרע שהערוב הוא גדול ותדע דכי מערב בתבשיל א' כמי אצ"ג דמערב בתבשיל הרבה שיש בו מאה זיתים למה יועיל אם נשייר כזית כיון שכל הערוב הוא שלא נצרך דהא לא צריך כ"א כזית א"כ הכל הוא מותר ואפ"ה מועיל ש"מ ל"ש ופשיט וא"כ גם בפת כיון שהוא מוכח מלתא הוי כתבשיל אחר ונראה דדבר זה כדאי לסמוך עליו כיון דלא מלינו להם א' מהאחרונים שכתב דלריך לשייר כזית מכ"א לכ"ע או מתבשיל דוקא לפחות ומ"מ המחמיר תע"ב והמיקל לא הפסיד :

אח"כ מלאתי במהרי"ל שכתב בשם מהרא"יק שבא לפניו מעשה כזה ואמר שאין לו תקנה והגלע"ד וכן נראה מדברי מהרמא"י שהביא כל דברי האחרונים וכאן השמיט זאת דהמיקל לא הפסיד · ואל' אלקים יודע כי כמה ימים אחר שכתבתי וכתבם פסק הנ"ל האיר ד' עיני ומלאתי הגה"ה בסמ"ק בשלי שביתת יו"ט שכתב לריך ב' עירובים לעו"ה שאין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין וכו' ואם כאבד התבשיל סומך על האפוי ע"כ הרי מבואר כמו שכתבתי וברוך ד' אלהי ישראל שהכיני לכוין לדעת הגדולים ומעתה אין ספק לסמוך על זה בלי פקפוק באסור דרבנן כאם יושע :

שאלה ט"ז יגדל נא שלום אהובי הרבנים התורני מחותני הגאון ר"מ משה יעקב כ"י מה שעוררני מכ"ת בעכן מי שכל ל' יום אחר מבואר נמי בשם הרמב"ן ז"ל והב"י פסק כדאיכא לריך להתענות בט"ב ובקנסתי לפסוק כן ומכ"ת ידע כי השכיבנא אלקמוסרה"ל ז"ל נוטה דעתו לאיסור בתשובותיו ואמר לי לעיין בתשובותיו הנה ראיתי דבריו בס' כ"ג ואחרי רואי דבריו הנה על עמדתי אעמוד לדיקו דברי הב"י אפי' אם כדבריו כן הוא שר"ת נחלק עם הרמב"ן הנה ספיקא דרבנן אזלינן לקולא כדברי הרמב"ן ומה גם שהוא ספק כפשוטי פשיטא להקל והא"ל שאין ראיי' מדברי ר"ת כמ"ש בע"ש · ומה שהלא הוא ז"ל להכריע בזה"ס מן התלמוד יש לשפוך עליו השלא ופלא דנראה ברור שאין שרא"י כלום כמדו במקומו מונה · הוא ז"ל הביא מדאמרינן פ' מקום שנהגו דף נ"ד אין בין יוה"כ לט"ב אלא שזה ספיקו אסור וזה ספיקו מותר ומוקמינן לקבוע דירחא · והקשה הרב דאי כדברי הרמב"ן הלא מלוה איכא ביניהו שיש כל ל' יום והולם שא"מ לריך אומד ותנא ושייר ליכא למימר דאין בין קתני כמו שהאריך שם ע"כ דבריו בקצור והנה אם היתה קושית הרב קושיא יקשה גם עליו דלדבריו הנה כל מי שמחויב להתענות ביוה"כ מחויב להתענות בט"ב והרי עלינו תינוקות דהכן פ' י"ה דמחנכין אותן לשעות ופליגי אמוראי ר' הונא ור' נתן ור"י דלר"ם ור"ג איכא חנוך והשלמה דרבנן והשלמה דאורייתא ולר"י ליכא השלמה דרבנן ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל דאיכא השלמה דרבנן וא"כ לדברי הרב היו ג"כ התינוקות מחויבים ג"כ להשלים מדרבנן בט"ב משהשלים י"ה וככהם ל"ג ולדברי הרא"ש שפסק כגרסת רש"י שהיו התינוקות מחויבות להשלים מדרבנן משהשלים י"ה וככהם ל"ג והם תימה דלא הזכירו שום אחד מהפוסקים ואפי' רמז בדבריהם ליכא והא"ל חילוק דמודו בה כ"ע פשיטא שהיו לריכין בשבת י"ה וי"א והתינוקות בשבת מי ריי וא"כ לא עלינו רגלינו וידינו ופוק חזי מאי עמא דבר וכ"ת כיון דחינוך והשלמה דרבנן אינן אלא מדרבנן הכא בט"ב לא גזרו אלא ביה"כ שהוא דאורייתא אבל בט"ב שהוא דרבנן תקנתא לתקנתא לא עבדינן וא"כ לא לריך למיתני למעשי שיתי א"כ מה שהקשו התוס' למה לא תני תפלת נעילה כמו שהביא הרב ז"ל עלמו דברי התוס' ומאי קושיא וכלא תפלה אינו אלא דרבנן ואפי' כדאם תפלת נעילה כיון דליתא בת"ל ולא תקינו בט"ב הו"ל למיתני מ"מ לקמן דמייתי התלמודא סייעתא נבי אלנחר דאמר אסור לאדם שיושיט אלבעו במים בט"ב כדרך שאסור ביוה"כ מברייתא דקתני אין בין יוה"כ לט"ב כר הא לכל דבריהם זה וזה שוין כו' והלא לדברי הרא"ם ז"ל רחילה ביוה"כ אינו אלא דרבנן כמ"ש בשם רש"י ז"ל פ' י"ה וא"כ מה סייעתא מברייתא דלמא לעולם בט"ב לא אסור אלא כל גופו והא דלא תני משום דלא אלטריך דביוה"כ גופי' אינו אלא דרבנן ואפי' רס לה בגופו היה ראוי להתיר מטעם תקנתא לתקנתא וכר' אלא ע"כ כיון דתני אין בין יוה"כ לט"ב כר' לריך למתני כל החלוקים שביניהם כי היכי דלא נשוינהו לאהדדי כיון דדמי לאהדדי הו"ל למתני ויש לדחוק בדוחק דהשלמה כיון דאפי' רחילת גופו ביה"כ אינו אלא דרבנן ואפ"ה איתא בט"ב הו"ל למתני דפניו ידיו ורגליו שרי דלא נשוינהו לאהדדי כיון דחזינן דבגופו עבדי תקנתא לתקנתא אבל תקנות דלא אסרו בט"ב כלל לא לריך למתני . ומ"מ קשה מה נפסק אי האי אין בין פירושו דאפי' דברים האסורים ביוה"כ מדרבנן אין בינו לט"ב א"כ לריך למתני נחלק בתינוקות כיון דתני דאפי' במידי דרבנן ביה"ס אסור בט"ב ועבדינן תקנתי לתקנתי ואי פירושו לדברים האסורים ביה"ס מדאורייתא אין בינו לט"ב אבל מידי דרבנן לא קתני א"כ ליכא למידק סייעתא כלום כיון דתנא לא מיירי במאי דאסור ביה"ס מדרבנן א"כ לא איירי לא מרחילה ולא מסיכה ותשמיש והו קושיא גדולה ועוד קשה לדברי הרב מאי קמ"ל רבא דדרש דעוברות ומניקות משלימות בט"ב ברייתא שלימי הוא מדלא קתני דאיכא ביניהו מעוברות ומניקות ואפי' תימא דרבא לא ידע הברייתא מ"מ למה מייתי לקמן רא"י מהאי ברייתא דמסייע לר"א ולא מייתי סייעתא לרבא · אלא ש"מ קושיא מעיקרא ליתא דתנא לא מיירי אלא מאזהרה דתענית עלמו דכל חומרי דתענית דיה"ס איכא גם בט"ב הני חומרי דתענית אבל מן חומרות דמתענים לא מיירי התנא אלא מן חומר התענית דלהני דמחויבים להתענות יש להתענות כל חומרי דיה"ס וכיולא בזה תרלו התוס' שם על מה שהקשו ולמה לא תני דיה"ס תוספתו אסור משא"כ בט"ב ותירלו דלא תני אלא דברים דשייכים בתענית עלמו וזה ברור בעיני בלי ספק · וכיון דנפל היסוד הדרינן לכללא דספיקא דרבנן לקולא ועוד דרבים ניכהו הרמב"ן והטור והרב המגיד ז"ל ועוד דהרי הרב המגיד מייתי ראיה מדדרש רבא עוברות ומניקות כו' ולא דרש רבותא יתירה דאפי' חיה משלמת' ומה שדחה הרב דהכא קתני שלריכי' להשלים התענית ולענין חיה וחולה אינו תולי' בהשלמה' אלא באם לריכי' להתענות אם לא עכ"ל הנה דבריו תמוהים מאוד ולא יכולתי לירד לסוף דעתו ומי יתן וידעתי דאם חיה לריכה להתענות ע"כ לריכה להשלים ג"כ דאי אין לריכה הדרא קושייתו לדוכתא למה לא תני דאיכא בין יוה"כ לט"ב דהם לריכי' להשלים ולא בט"ב דבי"ה ע"כ לריכה להשלים דהא הרי היא ככל אדם אמרו הפוסקים ואפי' תוך ז' אם לא אמרי' לריכה אני פשיטא דהרי היא ככל אדם דהא לריכי' להתענות קאמרו וסתם תענית משמע כשאר המתענים דאי יש חלוק הו"ל לפרש ועוד דסתם תענית פירושו בהשלמה דכל תענית דלא שקעה עליו חמה אינו תענית ופשיטא הוא וא"כ הו"ל למיתני חלוק זה אלא ע"כ גם בט"ב לריכי' להשלים וא"כ לאתי חיה וחולה גם לא הבנתי לשונו כלל שכתב ותמיה וחולה איכא תלוי' בהשלמי' כוי' מה כונתו בזה שאומר שאינו תלוי' והיכן מלינו שחיה תלוי' בהשלמה או בלריכה להתענות אם כונתו על הפוסקים וכי נשב"ל שהפוסקים חלוקים בזה רבא מה שינו שלא בתלמוד פשיטא דלא נחלק שום אמורא בזה אי חיה לריכה להתענות או לא ולאשר שכונתו דגם הפוסקים לא נחלקו כ"א בתענית אבל בהשלמי' מודו דאיכי' לריכי' להשלים וזה תימי' מנ"ל לר"ח לחלק דיולדת וחולה מתענין אבל לא משלימין דבר שאינו מבואר בתלמוד כללו של דבר לא עמדתי על סוף דעתו וא"כ כיון דלא"ת הרב המגיד קיימת לע"ד אל עלינו חובה להעמיד גם דברי רבינו הגדול בעל ר"ת ז"ל דלא נחלק בהא דכלע"ד דגם הרמב"ן לא התיר אלא בקהם אבל אם היולדת אומרת שאינה לריכה ואין לה לער כלל מודה דמתענ' וכן משמע לשונו שכתב חיה ל' יום ובן חולה שהוא לריך לאכול א"ל אומד אלא מאכילין אותו מ"ד כו' ומדלא כתב גבי חיה מה דינה משמע קלת שא"ל אומד קאי גם אדידה דגם היא אינה לריכי' אומד אלא דבמאי דקיים מפרש והי"ה בריאה וא"כ מאי אומד שייך בחיה אלא כונתו שא"ל לידע אם לריכי' אם לא דמסתמא ודאי לריכה הא אי ידעינן דא"ל לריכי' להתענות :

ועוד נראה בעיני מדכתב גבי חולה שהוא לריך לאכול משמע דוקא דידעינן שהוא לריך לאכול שהוא רעב ולמעוטי אלא דלא ידעינן אם יסתכן כשלא יאכל ועי"ז א"ל אומד כיון דספק שמא יסתכן לא גזרו רבנן הא אי לא ידעינן אי מלטער כלל חייב להתענות וא"כ ה"ם חיה דהא חיה לא מלינו בכל התלמוד מה דינה אם לריכה לאכול ופשיטא דמחולה ילפינן דע"כ לא אמרו בחיה לריכה או אין לריכי' אלא לענין רפואות כמבואר בפוסקים לא לענין אכילה עד שבשלטי' הגבורים מסתפקא לי' לדעת הרמב"ן דס"ל דחיה מיירי שאין שם רופא כוי' היכא דאיכא רופא והיא אומרת לריכה והוא אומר לא לריך מי אזלינן דלא שייך כאן לומר לב יודע מרת נפשו דלאו משמת רעבון עסקינן כו' ועוד דהא בחיה ביום הכפורים כתב הרמב"ן דמז' ועד ל' הרי היא כשאר כל אדם ואפילו אמרה לריכה אני אין מאכילין אותה ואלו בחולה שאומר לריך מאכילין אותו אפילו אם הרופא אומר אינו לריך וזו ראי' גדולה וא"כ פשיטא דלא עדיפא מחולה א"כ לא שרינן לאכול אלא היכי דלריכה לאכול ומלטערת אבל אמרה אינה לריכה לא וא"כ ר"ת ז"ל הולך לטעמו דאפילו אומרת אינה לריכה ואין לה לער אפילו הכי בלא"ג כיון דדמים הגא שרי כיון דסתם חיה כל ז' היא בחזקת חולה שהרי לרכיה נעשים ע"י נר א"כ היא לפחות כחולה שאב"ם ולא"ג דהתם אאמרה לריכה אני קאי הכה כל הפוסקים כתבו סתם משמע דלעולם לרכים נעשים ע"י נר ואין לורך להאריך בזה דהכי הרמב"ן מודה לפנינו שהיא בחזקת חולה א"כ דגם ר"ת ס"ל הכי ועוד ע"כ ל"ל כן שהרי הגהות מיימוני כתב ע"ז דעוברות ומניקות שמלטערות הרבה אין לריכות להתענות משמע הא ביולדות אע"ג דלא מלטערות הרבה א"כ ע"כ היא בחזקת חולה אע"ג דאמרה איני לריכה וכן משמע מלשון הב"י שכתב דמשמע מדברי הגהות מיימון דעוברות ומניקות לא שרי אא"כ מלטערות אבל ר"ת כתב וכו' הנה הב"י

לא

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח * www.daat.ac.il

לא כתב מצטערות הרבה משמע שבנוסחא שלו לא היה כתוב הרבה א"כ לפ"ז מדכתב הגהת מיימוני דעוברות ומניקות שמצטערות כו', הרי משמע דביולדת שרי ר"ת אפילו בלא צער וגדולה מזאת כתב ר"י דאפילו עוברות הרי בלא צער דכן משמע מלשון הב"י כמ"ש ונראה שדקדק מדלא הזכיר ר"י צער כלל וא"כ לפי זה מוכח דאפילו בלא צער כלל הרי דהא לא הזכיר צער :

והשתא א"ש מאי דקשיא לכאורה על הרמב"ן דס"ל דצריך כל ל' יום לא גזרי א"כ תקשי עליו הא דאמרינן בשבת פ' מפנין לחיה כל ל' יום ואמרינן למאי הלכתא כו' ולמאי לא מפני דכ"מ לענין ט"ב דהא מיני' מייתי הרא"ש ז"ל ראיה פ' יום הכפורים דליתא לדברי השאלתות ז"ל שכתבו דחיה ל' יום אסורה להתענות מדלא קאמר דכ"מ ליה"כ וא"כ העור שהזיל בשיטת הרא"ש לעולם למה הסכים לדעת הרמב"ן דיולדת פטורה כל ל' יום והלא הראיה דמייתינן ליוה"כ לחיוב היא היא הראיה עצמו דגם בט"ב חייבת · אבל לפי שיטתינו אתי שפיר דאין החיה פטורה בט"ב אא"כ מצטערת ואמרה צריכה אני לאכול א"כ ס"ל לתלמודא דא"א לאוקמי' לענין ט"ב דליתא דכהכדעי דאמרי לחיה כל ל' יום משמע דחיה כל ל' יום שוין וז"א דהא ג' ימים הראשונים אפילו לא אמרה צריכה אני הרי אבל הרא"ש דמקשה אשאלתות משום דהשאלתות כתבו סתמא דחיה כל ל' יום אסורה להתענות משמע אפילו לא אמרו צריכה ופוסק צריך לפרש דבריו ועוד דמשמע דכל ל' יום שוין כמ"ש ולכן הקשה שפיר אבל על הרמב"ן א"ש ואין להקשות דהרי גם הר"ן כתב כל ל' יום משמע דשוין וז"א כמ"ש י"ל דהרמב"ן כבר ביאר דבריו דאפילו ביוה"כ תוך ג' אפילו לא אמרה צריכה אני הרי כמו שהביא הרא"ש בשמו וא"כ ט"ב לא עדיף דהא הרמב"ן קאי אהא דדרש רבא עוברות ומניקות בט"ב כמו ביוה"כ וע"ז כתב דחיה בט"ב גריעא מיוה"כ א"כ משיטת דבני הראשונים לא עדיפי מיוה"כ וא"כ דבריו מבוארים אפילו לתינוקות של בית רבן כנ"ל ליישב דברי הרמב"ן וכן ראוי להורות בלי ספק והכלענ"ד כתבתי וחתמתי שמי · נאם יושע · חותם לסדר חקים ומשפטים צדיקים שמ"ע לפ"ק :

חלק יורה דעה

שאלה י"ז הא דגרסינן בחולין פרק אותו ואת בנו דף פ"ג במתניתן בד' פרקים אמר ר' יודא אימתי בזמן שאין לו ריוח ופירש"י ז"ל שמכר את האם היום אבל מכרה אתמול א"צ להודיע שאני אומר אתמול שחט הראשון והסכים הרא"ש ז"ל לפירושו וחלק אהרמב"ם ז"ל שפירש דקאי אאותו יום עצמו ע"ש ויש לתמוה על רש"י ז"ל דלפענ"ד גמרא ערוכה דלא כדבריו דהא גרסינן בע"ז דף ס' ע"ב ומי בעינן ג' ימים והא תנן בד' פרקים וכו' עד התם דלאכילה וכו' ומאי קושיא דלמא לעולם מכין איכא מקמי סעודה כמה יומא אלא דאם מכרה אתמול א"צ לאזהורי אמה מכרתי דשמא לא ישחטו שניהם ביום א' ואף כי אין דרך לשחוט ג' ימים קודם יו"ט כמ"ש הרא"ש ז"ל בשם התוספות גבי יום הכיפורים מ"מ שמא ישחוט שני ימים קודם והשני ישחוט בעיו"ט ולעולם קונה אדם ג' ימים קודם יו"ט דומיא דלפני אידהן משא"כ בעיו"ט אם קנו שניהם בעיו"ט ודאי ישחטו ביום א' אבל לדברי הרמב"ם ניחא דס"ל להמקשן דלעולם אין אדם שוחט שני ימים קודם אלא לוקח בעיו"ט כדי שלא יסריח וא"כ אם איתא דקונה אדם ג' ימים קודם לצורך יו"ט א"כ ע"כ ישחוט בעיו"ט והיה צריך להודיעו וכן יש ליישב דברי רש"י ז"ל בלא דברי הרא"ש · אי נמי ס"ל אם איתא דקונין קודם עיו"ט היה צריך להודיעו מספק דשמא ישהה לצורך יו"ט אלא ודאי כל הקונה קודם אינו לצורך יו"ט כי אם לצורך חול לאוכלו מיד דגם מספק צריך להודיע שמא ישהה לצורך יו"ט ולא ישחטו מיד דס"ל להמקשן דלא חיישינן להכי אלא היכא דברור לן דאינו שוחט בעיו"ט דהיינו דס"ל להתנא דאין אדם קונה לצורך יו"ט אלא בעיו"ט וא"כ מי שלקח קודם ודאי לצורך חול לקח ולכן צריך להודיעו :

ותדע דלדברי רש"י ז"ל לא חיישינן להקל דאל"כ גם בעיו"ט למה צריך להודיעו נימא שישחוט ביו"ט או בלילה כדאמרינן גבי ערב יוה"כ שחל בשבת דאית לי' רווחא בכתובות פרק קמא ופירש"י דישחוט בלילה אלא ע"כ מספק חיישינן אלא א"כ ברור לן אבל דברי הרמב"ם ז"ל א"א ליישב בהאי פירושא בתרא דסוף כתב בהדיא דחיישינן להקל אם לא שחזקתו ששוחט היום מיהו פירושא קמא ניחא גם לדידיה ·

אבל לדברי הרא"ש ז"ל נראה שהוא לא הבין כן בדברי רש"י ז"ל שהוא ז"ל הביא ראי' מן התוספתא' בד"א שחל יוה"כ בב' בשבת פי' שהוא ז"ל כשחל יוה"כ בב' בשבת הכל שוחטי' בו ביום שאין רוצין לשחוט בע"ש לצורך יום א' אבל אם חל באחד מכל ימי השבוע א"צ להודיעו א"כ ע"כ אין חלוק אחר אלא שאם חל ב"ב בשבת אין שוחטין לצורך עיוה"כ אבל אם חל בא' משאר ימי השבוע שוחטים לצורך עיו"כ אפילו שני ימים שאם נאמר שאין שוחטין כ"א לצורך חול א"כ גם שחל בב' בשבת נימא ששחט בערב שבת לצורך שבת אלא ע"כ כשקונה זמן קצר כזה ב' או ג' ימים קודם יו"ט אינו כ"א לצורך יו"ט רק שמחלק כשחל בב' בשבת אינו שוחט כ"א בערב יוה"כ משא"כ בשאר ימי השבוע א"כ היה הוא ספק לצורך חול או לצורך יו"ט אפ"ה לצורך יו"ט שמא שחטו מאתמול אבל אם חל בב' בשבת ליכא אלא חד ספיקא דודאי לא שחטו בערב שבת מ"מ מוכח דקונין לצורך יו"ט ג' ימים קודם דאל"כ אף אם חל בב' לשחטי' דודאי קנה בע"ש שלא לצורך

י"ט דהא מוכח דקושית המקשן הוא אפילו אי פירושא דמתניתן הוא הך ואידך דהא אכתי לא ידעינן פירושא דמתניתן דלקמן הוא דאיבעיא לן וכמבואר בהדיא לישנא דתלמודא דקאמר התם דלאכילה סגי בחד יומא משמע דאבל הרי יומא שהוא ג' ימים עם היו"ט לא איתרצא הקושיא וא"כ מאי פריך כיון דאיכא דקנה לצורך יו"ט אסור לזבוני לגוי דילמא קונה לצורך יום אידו וכן משמע קצת לישנא שכתב דאתי ר"י לאשמעינן דלא תימא סתם קונה בד' פרקים אפילו יומים קודם דעתו לשהותו עד יו"ט שלא יסריח עד יו"ט קמ"ל דדוקי' בעיו"ט משמע מלשונו דאתי ר"י לאשמעינן דלא אכפת לי' שלא יסריח ושוחט קודם דאי אמרת דגם לפי האמת איכפת לי' שלא יסריח אלא דשוחט לצורך חול למה כתב בס"ד כלל והלא גם לפי האמת הכי הוא ולא הי"ל למכתב כ"א דס"ד שקונה לצורך יו"ט וק"ל · ודברי הגהות מיימוני ז"ל תמוהין פי"ב מהל' שחיטה הביא בשם התוס' בשם ר"י מקורביל תוספות זו ופירש דאם יוה"כ בב' בשבת ליכא למימר שמא כבר שחט דאתמול שבת היה וקודם לכן אין דרך לשחוט כ"כ ברחוק שלא יהא כבשר שלמים פי' לצורך עיוה"כ יהיה יותר מב' ימים ולילה א' וא"כ כתב אבל אם חל ביום אחר אפילו בעיו"כ (כנ"ל ומה שאמר בספרים ערה"ס ע"ס הוא) א"צ להודיעו שמא כבר שחט ולא לצורך יו"ט קנה עכ"ל ודבריו תמוהין מאד אם אומרין שלא קנה לצורך עיוה"כ א"כ גם כשחל בב' בשבת נימא הכי ואפשר דר"ל דהוי ס"ס וכדפירושית בלישנא בתרא ולא קנה הוי כמו א"כ לא קנה וק"ל · וגם על פירש הרמב"ם ז"ל חלקו עליו המפרשים ז"ל כדכתב הרא"ש ז"ל וגם הראב"ד ז"ל השיב עליו והנכון לפענ"ד פי' המפרשים דקאי אעיוה"כ אלא שאין טעמם ז"ל שחלקו בין עיוה"כ לעיו"ט כי שם אין שוחטין כ"א בעיו"ט משא"כ עיוה"כ שוחטין ב' ימים קודם מלבד שאין הטעם ברור כי מי הוא הנביא שחילק בכך יש לתמו' דאי ביו"ט אין חלוק בין יש ריוח ואין ריוח א"כ משמ' אף אי קנה קודם צריך להודיעו א"כ פשיטא דלא פריך מידי בע"ז כנ"ל דהא מוכח אדרבא דביו"ט קונין ב' או ג' ימים קודם דהא צריך להודיעו אף ביש ריוח דאין לומר דב' ימים צריך להודיעו ולא ג' ימים דאין אלו אלא דברי נביאות כיון דלא נזכר במשנה מזה כלום וגם לישנא דמתניתן לא משמע דצריך להודיע קודם דהא קתני עיו"ט וכדכתב הרא"ש ז"ל · ועוד דכבר הוכחתי דגם אי הך ואידך פריך · ונוכל לומר דהא דכתבו הפוסקים דביו"ט אין חילוק היינו אם קונה בפירש לצורך יו"ט צריך להודיע לאחרון שקנה הראשון היום או האם דודאי לא ישחוט עד יו"ט אבל בעיוה"כ אף אם קונה בפירוש לצורך אין צריך להודיעו דשמא שחט קודם דדרך לשחוט קודם וכן משמע לישנא דר"ן ז"ל קצת שכתב שכל הקונה לצורך יו"ט כו' משמע שקנה בפירוש לצורך יו"ט אלא שקשיא דא"כ מי דחקו לפרש דר"י קאי אעיוה"כ ומיירי שאומר בפירוש שקונה לצורך יו"ט דזה לא נזכר במתניתן דד' פרקים מיירי בסתמא נימא דר"י אסתמא קאי ואכל ד' פרקים ויש לדחות דקשה להו דלמה לי' לר"י לפרש דהא מפורש במלתי' דת"ק דוקא בעיו"ט כדהקשה הרא"ש אלא ודאי ר"י אמלתא אחריתא קאי וה"ט דקאמר ת"ק בסתמא צריך להודיע ובא ר"י לומר דוקא בעיוה"כ צריך אבל בעיו"ט אין צריך וכל זה דוחק ולי נראה כפירושם ולא כטעמם דה"ט דכל ד' פרקים הוי טעמא דשוחטין בעיו"ט לצורך יו"ט ולא אמרינן בכלהו שאפילו א' ישחוט ביו"ט עצמו וזה דלא כדברי הרמב"ם והטעם שאין רגילות לשחוט ביום הסעודה עצמה שהוא יו"ט וגם הוא טרחא קצת כיון דאפשר לעשות מעיו"ט משא"כ עיוה"כ אמרינן דישחוט ביום הסעודה עצמה וע"ז קאי אימתי בזמן שאין לו ריוח כגון שחל בב' בשבת אין שוחטין כ"א בא' בשבת אבל יש לו ריוח ומכר א' אתמול אמרינן דהוי עיו"כ כשאר יו"ט וישחוט אתמול קודם יום הסעודה כשאר יו"ט ששוחטין יום קודם יום הסעודה ובהכי א"ש לעולם אין שוחטין כ"א יום א' לפני הסעודה ולכן קאי אעיוה"כ דוקא אלא דקושיא הראשונה דמשמע מיהת דקונין קודם יו"ט כמה ימים לצורך יו"ט דאי בלא"ה גם בב' בשבת לשחוי כנ"ל דודאי שחטו לצורך שבת לכך נראה דה"ט דאין לו ריוח אעיוה"כ קאי ר"ל אימתי שהעיוה"כ לא היה לו ריוח ואלו אגברא קאי אלא איום שלא היה יום לפניו לקנות כגון שחל בב' בשבת דאז הכל קונין בעיוה"כ לכן צריך להודיעו משא"כ אם יש לו ריוח ר"ל שיש יום לפניו לקנות בענין שלא קנו כלם כ"א א"צ להודיעו דהוי עיוה"כ כשאר ימים שקונין וגם שוחטין יום א' לפניו דעיוה"כ הוי כיו"ט וכן משמע בכתובות דפריך יוה"כ שחל להיות בב' בשבת ידחה גזירה שמא ישחוט ואי לעולם אין מכינן הסעודה כ"א בעיוה"כ מהיכי תיתי למגזר והלא מתניתן הוא דשוחטין בעיו"כ ונ"ל לבדות גזירה זו מלבו אלא ע"כ כדפירושת דמכינן הסעודה יום קודם עיו"כ כשאר יו"ט ולכן פריך דניחוש שמא יטעה וישחוט בשבת כיון דכן רגילין בשאר ימות השנה ומשני כיון דאית לי' רווחא לא טעי לעשות בשבת דיוכל לעשות בלילה ובהכי מתרצי ג"כ מה שהקשה הרא"ש דמה חידש ר"י דהא בדברי הת"ק מפורש די"ל דהיינו יכולין לפרש דברי הת"ק דר"ל עיו"כ בגליל הוי יום שמיעה והוי כשאר עיו"ט דודאי שוחט בעיוה"כ קמ"ל דלא הוי כשאר עיו"ט אלא שוחטין קודם לו וב"ת כיון דכשאר עיו"ט א"צ להודיעו קודם עיו"ט וא"כ אי הוי עיו"כ יום שמיעה לא הוי צריך להודיעו אם מכר אתמול דהוי כקודם עיו"כ וא"כ מאי אתי ר"י לאשמועינן לא דמי דקודם עיו"ט אין קונין כלל שני ימים קודם סעודה כדאיתא בע"ז הנ"ל וכדפירש רש"י ז"ל שם אלמא לא זבין איניש קמי סעודה כ"א חד יומא אבל יוה"כ יום א' קודם סעודה קונין רק אין שוחטין כ"א ביום הסעודה וזה נראה בעיני אמת ויציב בלי ספק :

שאלה יט

www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח